

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL REFAHIN
BELİRLEYİCİLERİ: GAZİANTEP VE ÇEVRE İLLERİ
İÇİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ UYGULAMASI**

DOKTORA TEZİ

YUNUS KILIÇ

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz TORAMAN

GAZİANTEP
MAYIS 2016

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANA BİLİM DALI

**Finansal Okuryazarlık ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Gaziantep ve Çevre
İlleri için Yapısal Eşitlik Modeli Uygulaması**

Yunus KILIÇ

Tez Savunma Tarihi: 30.05.2016

Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Prof. Dr. Hilmi İBRAKTAR
SBE Müdürü

Bu tezin Doktora tezi olarak gerekli şartları sağladığımı onaylarım.

Prof. Dr. Cengiz TORAMAN
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Cengiz TORAMAN
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

Prof. Dr. Cengiz TORAMAN

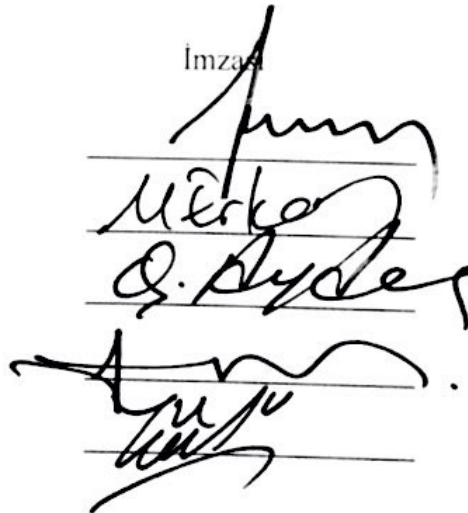
Prof. Dr. Mehmet ERKAN

Prof. Dr. Oğuzhan AYDEMİR

Doç. Dr. H. Ali ATA

Yrd. Doç. Dr. Serkan DOLMA

İmza





Anneme ve Babama,

ÖZET

FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL REFAHIN BELİRLEYİCİLERİ: GAZİANTEP VE ÇEVRE İLLERİ İÇİN YAPISAL EŞİTLİK MODELİ UYGULAMASI

KILIÇ, Yunus

Doktora Tezi, İşletme Ana Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Cengiz TORAMAN

Mayıs 2016, 138 sayfa

Finansal krizlerin olası nedenleri arasında görülen bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olması problemi son yıllarda oldukça sık tartışılan bir konu haline gelmiştir. Finansal ürün çeşitliliğinin artması, finansal piyasalara katılımın kolaylaşması, kredi kartı ve tüketici kredileri gibi bankacılık hizmetlerinin yaygınlaşması bireylerin finansal okuryazar olması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu nedenle, daha bilinçli finansal kararlar alabilen bir toplum için finansal eğitimin eğitim ve öğretim hayatında yer edinmesi gerekmektedir. Artan finansal okuryazarlık düzeyi, bireylerin finansal hizmetlerden daha fazla yararlanmasını, yatırım ve tasarruf kararlarını daha bilinçli vermesini ve en önemlisi bütçeleme konusunda yaşadıkları sıkıntılardan uzaklaşmalarını sağlayacaktır. Böylece bireylerin finansal refah düzeyleri artacaktır.

Bu kapsamda, bu tez çalışması Gaziantep ve çevre illerdeki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeyi ve finansal okuryazarlığı ve finansal refahı etkileyen değişkenleri belirlemeyi amaçlamaktadır. Araştırma kapsamında, sekiz devlet ve iki vakıf üniversitesi olmak üzere toplam 10 farklı üniversiteden 1.856 öğrenciye anket uygulanmıştır. Çalışmada kullanılan finansal okuryazarlık ölçeği, Amerika'da Jump\$tart Koalisyonu tarafından kullanılan Mandell (2002) tarafından geliştirilmiş ölçeğin Türkçe'ye uyarlanması ile oluşturulmuştur. Finansal okuryazarlık ölçeğine verilen cevaplar üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Yapısal Eşitlik Modellemesi ile yapılan analiz sonucunda finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenlerin finansal öz yeterlik, finansal sosyalizasyon değişkenlerinden medya etkisi, cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenleri; finansal refahı etkileyen değişkenlerin ise finansal öz yeterlik, finansal sosyalizasyon değişkenlerinden eğitim etkisi ve ailenin gelir düzeyi değişkenleri olduğu görülmüştür. Ayrıca, tezin dördüncü bölümünde tüm değişkenlerin dahil edildiği alternatif bir model önerisinde bulunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Refah, Finansal Öz Yeterlik, Finansal Sosyalizasyon, Yapısal Eşitlik Modellemesi

ABSTRACT**DETERMINANTS OF FINANCIAL LITERACY AND FINANCIAL WELL-BEING: STRUCTURAL EQUATION MODELLING FOR GAZIANTEP AND SURROUNDING DISTRICTS**

KILIÇ, Yunus

Ph.D. Thesis, Department of Business Administration

Supervisor: Prof. Dr. Cengiz TORAMAN

May 2016, 138 pages

Low level of financial literacy, considered a potential reason for financial crises, has been a hot topic of discussion in recent years. The increase in the diversity of financial products, easier access to financial markets, and the proliferation of banking services such as credit cards and consumer loans have created the need for financial literacy for individuals. Therefore, financial education needs to take its place in the general education system for a more financially conscious society. An increase in financial literacy levels may lead to more use of financial services, more conscious investment and saving decisions and easier control of budgeting, thereby improving financial wellbeing.

In this context, the current dissertation aimed to measure the financial literacy levels of university students in Gaziantep and surrounding districts and to determine the variables that affect financial literacy and financial wellbeing. For the research, a questionnaire was administered to 1,856 students in 10 universities (8 public and 2 private universities). The financial literacy scale used in the study has been adapted into Turkish from the scale developed by Mandell (2002) and used by the Jump\$tart Coalition in the USA. The findings obtained using the financial literacy scale have shown that university students have low levels of financial literacy. As a result of the Structural Equation Modelling analysis, it has been demonstrated that the variables affecting financial literacy are financial self-efficacy, the media effect as a financial socialization variable, gender and the income status of the family, whereas financial wellbeing has been found to be affected by financial self-efficacy, the education effect as a financial socialization variable and the income status of the family. Furthermore, an alternative model including all the variables has been suggested in the fourth chapter of the dissertation.

Keywords: Financial Literacy, Financial Wellbeing, Financial Socialization, Financial Self-efficacy, Structural Equation Modelling

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasında, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenmeye ve finansal okuryazarlık ile finansal refah düzeylerini etkileyen faktörler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, Gaziantep ili ve çevre illerinde yer alan on üniversitede kapsamlı bir anket çalışması yapılmıştır. Finans ile ilgili konuların bireyin yaşamının her aşamasında yer alması, çalışmanın ana kütesinin geniş bir bölgeyi kapsamaması, regülatörler tarafından finans eğitime verilen önem bu tez araştırmasının önemini artırmaktadır. Bu tez çalışmasından elde edilen bulguların literatüre ve kullanıcılara katkı sağlamasını temenni etmekteyim.

Tezimi sonlandırmamda adlarını buraya sığdıramayacağım birçok kişinin doğrudan ya da dolaylı olarak katkısı olmuştur. Şunu belirtmek isterim ki sizler olmasaydınız bunu başaramazdım. Ancak özellikle teşekkür etmek istediğim kişilere birkaç satırla aşağıda yer vermek istedim.

Eğitim yaşamımın başından itibaren her konuda destekçim olan yol göstericim, çok değerli abim Dr. Mehmet KILIÇ'a derin teşekkürlerimi sunarım.

Tez çalışmamın planlanmasında ve yürütülmesinde ilgi ve desteğini esirgemeyen, engin bilgi ve tecrübelerinden yararlandığım saygıdeğer danışmanım Prof. Dr. Cengiz TORAMAN hocama; akademik hayatımın başından beri her konuda desteğini hissettiğim ve tezimin her aşamasında bilgilerinden faydalandığım kıymetli hocam Doç. Dr. H. Ali ATA'ya; tezimin özellikle analiz aşamasında engin bilgilerini benimle paylaşan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Serkan DOLMA'ya sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Tez izleme komitesinde yer alan ve tez sürecinde desteklerini esirgemeyen sayın hocam Prof. Dr. Oğuzhan AYDEMİR'e ve tez jürisine katılma davetimizi kabul eden sayın hocam Prof. Dr. Mehmet ERKAN'a ayrıca teşekkür ederim.

Akademik hayata başladığımda asistanlığını yaptığım ve yüksek lisans tez danışmanlığımı yapan Doç. Dr. İbrahim Halil SEYREK hocama da bana kattığı her şey için minnettarlığımı belirtmek isterim. Tez sürecim boyunca desteklerini her zaman hissettiğim mesai arkadaşlarım, araştırma görevlileri M. Fatih BUĞAN, Medet İĞDE, Mehmet SEYHAN, Şemsettin ÇİĞDEM ve Sibel AYAS'a da teşekkürlerimi borç bilirim.

Son olarak, bu zorlu süreçte her vakit yanımda olan aileme sabır ve desteklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Yunus KILIÇ
Gaziantep, 2016

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLOLARIN LİSTESİ	vii
ŞEKİLLERİN LİSTESİ	ix
KISALTMALAR	x

BİRİNCİ BÖLÜM FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

1.1. GİRİŞ	1
1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI	4
1.3. FİNANSAL OKURYAZAR.....	8
1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ.....	11
1.5. FİNANSAL EĞİTİM.....	13
1.6. FİNANSAL OKURYAZARLIK İHTİYACI	20
1.7. FİNANSAL REFAH.....	22

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR TARAMASI

2.1. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNCÜLLERİ	27
2.1.1. Cinsiyet	28
2.1.2. Gelir Düzeyi	28
2.1.3. Eğitim Düzeyi	28
2.1.4. Yaş	29
2.1.5. Öğrencilerin Lisans Programları	29
2.1.6. Yatırımcı Davranışı	30
2.1.7. Din.....	30
2.1.8. Medeni Durum	30
2.1.9. Servet	31
2.1.10. İş deneyimi	31
2.1.11. Matematik ve Yabancı Dil Yeteneği.....	31
2.1.12. Finansal Öz Yetkinlik	32
2.1.13. Finansal Sosyalleşme	32
2.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ARDILLARI	33
2.2.1. Tasarruf ve Emeklilik.....	33

2.2.2. Borçlanma Davranışı.....	34
2.2.3. Para Yönetimi.....	35
2.2.4. Finansal Piyasalara Katılım.....	35
2.2.5. Yatırım Kararları.....	36
2.2.6. Portföy Seçimi.....	37
2.2.7. Finansal Planlama	37
2.2.8. Kredi Kartı Memnuniyeti.....	37
2.2.9. Enflasyon Beklentisi	38
2.2.10. Finansal Refah/Finansal Sıkıntı	38
2.3. DÜNYA GENELİNDE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YAPILAN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI.....	39
2.3.1. Üniversite Öğrencilerine Yönelik Yapılan Çalışmalar	39
2.3.2. Lise Öğrencilerine Yönelik Yapılan Çalışmalar	44
2.3.3. Farklı Ülke Uygulamaları ile Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar.....	45
2.3.4. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık İlişkisine Yönelik Yapılan Çalışmalar	46
2.4. TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI	47
2.4.1. Öğrencilere Yönelik Yapılan Çalışmalar	48
2.4.2. Öğrenciler Dışındaki Örneklemelere Yönelik Yapılan Çalışmalar	52

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. ANA KÜTLE VE ÖRNEKLEM	55
3.2. ÖLÇEKLER.....	56
3.2.1. Finansal Okuryazarlık Ölçeği	56
3.2.2. Finansal Öz Yetkinlik Ölçeği.....	58
3.2.3. Finansal Sosyalleşme Ölçeği.....	58
3.2.4. Finansal Refah Ölçeği	59
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI.....	59
3.4. ARAŞTIRMA MODELİ.....	60
3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ	61
3.6.1. Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM).....	63
3.6.2. T-Testi ve ANOVA.....	63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER.....	65
4.1.1. Cinsiyet, Yaş ve Gelir Düzeylerine Göre Katılımcılar	65
4.1.2. Üniversite ve Bölümlere Göre Katılımcılar	66
4.1.3. Ailenin Eğitim Düzeyi ve Gelir Durumuna Göre Katılımcılar	68
4.1.4. Cinsiyete ve Lisansüstü Eğitime Devam Etme Arzusuna Göre Ekonomi-Finans Haberlerini Takip Etme Durumu.....	69
4.1.5. Katılımcıların Banka Hesabı Kullanma Durumu ve Birikim Davranışı ..	70
4.1.6. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanma Davranışları	71
4.1.7. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Kredi Kartı Kullanım Davranışı.....	72
4.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	73
4.2.1. Gelir Kategorisi.....	73

4.2.2. Para Yönetimi Kategorisi	76
4.2.3. Tasarruf ve Yatırım Kategorisi	77
4.2.4. Harcama ve Borçlanma Kategorisi	80
4.2.5. Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Genel Değerlendirmesi	83
4.2.5.1. Üniversitelere göre finansal okuryazarlık düzeyleri	85
4.2.5.2. Bölümlere göre finansal okuryazarlık düzeyleri	85
4.3. ÖLÇEKLERİN GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ	86
4.3.1. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Madde Güçlük İndeksi	86
4.3.2. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Madde Analizi	87
4.3.2.1. Gelir kategorisi madde analizi	87
4.3.2.2. Para yönetimi kategorisi madde analizi	88
4.3.2.3. Tasarruf ve yatırım kategorisi madde analizi	88
4.3.2.4. Harcama ve borçlanma kategorisi madde analizi	89
4.3.3. Değişkenlere Ait Faktör Analizleri	89
4.3.4. Ölçeklerin Güvenilirliği	92
4.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL REFAH DÜZEYLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ	93
4.4.1. Verilerin Ayıklanması	93
4.4.2. Birinci Adım: Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)	93
4.4.3. İkinci Adım: Yapısal Eşitlik Modellemesi	95
4.5. ALTERNATİF MODEL	102
4.6. EK ANALİZLER	107
4.6.1. Cinsiyet, Kredi Kartı Kullanımı ve Birikime Sahip Olma ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi	107
4.6.2. İkametgâh, Aile Geliri ve Genel Not Ortalaması ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi	108
4.6.3. Cinsiyete Göre Finansal Öz Yetkinlik ve Finansal Refah Düzeyi İlişkisi	111
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	112
KAYNAKLAR	117
ÖZGEÇMİŞ.....	129

TABLOLARIN LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. 1. Finansal Okuryazarlık Tanımları	7
Tablo 1. 2. Ulusal Strateji Süreçleri	19
Tablo 1. 3. Finansal Refahın Unsurları	22
Tablo 3. 1. Araştırmaya Dahil Edilen Üniversiteler	55
Tablo 4. 1. Katılımcıların Temel Demografik Özellikleri	66
Tablo 4. 2. Üniversitelerine ve Bölümlerine Göre Katılımcı Sayısı	67
Tablo 4. 3. Ailenin Eğitim Düzeyi ile Gelir Durumu Karşılaştırması	68
Tablo 4. 4. Katılımcıların Ekonomi-Finans Haberlerini Takip Etme Durumu	69
Tablo 4. 5. Katılımcıların Banka Hesabı Kullanma Durumu ve Birikim Davranışı..	71
Tablo 4. 6. Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanım Davranışları	72
Tablo 4. 7. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Kredi Kartı Kullanım Davranışı	73
Tablo 4. 8. Gelir Kategorisi Soruları.....	74
Tablo 4. 9. Para Yönetimi Kategorisi Soruları.....	76
Tablo 4. 10. Tasarruf ve Yatırım Kategorisi Soruları	78
Tablo 4. 11. Harcama ve Borçlanma Kategorisi Soruları	81
Tablo 4. 12. Üniversitelere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi.....	85
Tablo 4. 13. Bölümlere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi	86
Tablo 4. 14. Finansal Okuryazarlık Soruları Madde Güçlük İndeksleri	87
Tablo 4. 15. Gelir Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları.....	88
Tablo 4. 16. Para Yönetimi Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları.	88
Tablo 4. 17. Tasarruf ve Yatırım Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	89
Tablo 4. 18. Harcama ve Borçlanma Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları	89
Tablo 4. 19. Değişkenlere Ait Faktör Analizleri.....	90
Tablo 4. 20. Faktör Korelasyon Matrisi	91
Tablo 4. 21. DFA: Model Uyum İndeksleri.....	94
Tablo 4. 22. YEM (Demografik Değişkensiz): Model Uyum İndeksleri	95
Tablo 4. 23. YEM: Model Uyum İndeksleri	96
Tablo 4. 24. YEM: Standardize Olmayan Regresyon Katsayıları	98
Tablo 4. 25. YEM: Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları	99
Tablo 4. 26. Alternatif Model: Model Uyum İndeksleri.....	104
Tablo 4. 27. Alternatif Model: Standardize Olmayan Regresyon Katsayıları	105
Tablo 4. 28. Alternatif Model: Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları	106
Tablo 4. 29. T-testi: Cinsiyet, Kredi Kartı Kullanımı ve Birikime Sahip Olma ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi.....	107
Tablo 4. 30. ANOVA: İkametgâh, Aile Geliri ve Genel Not Ortalaması ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi	109

Tablo 4. 31. Tukey Testi: Aile Gelirine Göre Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri	109
Tablo 4. 32. Tukey Testi: Genel Not Ortalamalarına Göre Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri	110
Tablo 4. 33. T-Testi: Cinsiyete Göre Finansal Öz Yetkinlik ve Finansal Refah Düzeyi İlişkisi	111



ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. 1. Finansal Okuryazarlığın Resmi.....	6
Şekil 3. 1. Araştırma Modeli	60
Şekil 4. 1. Finansal Okuryazarlık Skorları Dağılım Grafiği	84
Şekil 4. 2. Finansal Öz yetkinlik Düzeyi Dağılım Grafiği.....	91
Şekil 4. 3. Finansal Refah Düzeyi Dağılım Grafiği	92
Şekil 4. 4. Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Yapısal Eşitlik Modellemesi.....	97
Şekil 4. 5. Alternatif Model.....	103

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

CFPB: Consumer Financial Protection Bureau (Tüketici Mali Koruma Bürosu)

FODER: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği

IOSCO: International Organization of Securities Commissions (Uluslararası Menkul Kıymetler Kurulu)

INFE: International Network on Financial Education (Uluslararası Finansal Eğitim Ağı)

İİBF: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

KOBİ: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler

KPMG: Uluslararası Danışmanlık ve Denetim Firması

OECD: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü

PACFL: President's Advisory Council on Financial Literacy (Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi)

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TEB: Türk Ekonomi Bankası

YEM: Yapısal Eşitlik Modellemesi

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

1.1. GİRİŞ

Toplumdaki bireylerin tamamına yakını belirli bir gelire sahiptir. Bu bireylerin sahip oldukları geliri harcama konusunda alternatifleri mevcuttur. Birey, gelirinin tamamını tüketime harcayabilir. Gelirinin bir kısmını tüketime harcayıp kalanını yastık altında, vadesiz veya vadeli bir mevduat hesabında tasarruf amacıyla biriktirebilir. Yine gelirinin bir kısmını tüketime harcayıp kalanını bir araç, ev ya da bir menkul kıymet yatırımına dönüştürebilir. Tüketim, tasarruf ve yatırım seçeneklerinin hepsini aynı anda da gerçekleştirebilir. Hatta birey, ileride geri ödemek üzere borçlanma vasıtasıyla gelirinden fazla harcama da yapabilir. Bireylerin birçoğunun yapmış olduğu bu alternatifler kısaca finans yönetimi ya da para yönetimi olarak adlandırılabilir. Ancak burada önemli olan husus, gelir kaleminin hangi gider kalemlerine dönüşeceği konusunda verilen kararların bilinçli bir şekilde alınıp alınmamasıdır. Bu noktada finansal okuryazarlık kavramı devreye girmektedir.

Finansal okuryazarlık, finansal bilgileri anlama ve daha iyi bir finansal pozisyona sahip olmak için bilinçli kararlar verebilme becerisidir. Finansal okuryazarlık, finans konusunda uzman olmak demek değildir. Finansal okuryazar bir bireyin finans hakkındaki her şeyi bilmesi beklenmez. Finansal okuryazar bir birey, temel finansal kavramlar hakkında ve para yönetimi konusunda bilgi sahibi olarak finansal planlamalar yapabilir ve bilinçli finansal kararlar alabilir.

Son yıllarda finans literatüründe oldukça popülerleşen finansal okuryazarlık kavramı araştırmacıların, uzmanların, politikacıların ve devletlerin ilgisini çekmiştir. Bu nedenle bu alanda hem araştırmacılar tarafından hem de finansal eğitim ile ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından araştırmalar yapılmaktadır. Bu araştırmalar, ilkökul öğrencilerinden lisansüstü öğrencilerine kadar tüm öğrencileri, hane halklarını, çalışanları, çalışmayan ev hanımlarını, işsizleri, akademisyenleri ve benzeri farklı grupları kapsayabilmektedir. Çok farklı gruplara yapılan bu araştırmalar, genel olarak

dünyanın çoğu ülkesinde katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde finansal okuryazarlığı artırmak amacıyla kurumlar ve kuruluşlar kurulmakta ve bu kuruluşlar vasıtası ile eğitimler, seminerler ve projeler gerçekleştirilmektedir. Çünkü düşük finansal okuryazarlık seviyesi devletler tarafından bir tehdit olarak görülmekte ve potansiyel finansal krizlerin sebepleri arasında sıralanmaktadır. Birçok devlet ve devlet adamı finansal güvenliği sağlamak için toplumun finansal okuryazar olması gerekliliğinden bahsetmektedir.

Finansal piyasaların hızla gelişmesinin ve karmaşık hale gelmesinin yanı sıra finansal piyasalara ulaşımın kolaylaşması, bireyleri ister istemez finansal olgularla yüz yüze getirmektedir. Finansal olgularla karşı karşıya kalmak sadece finans piyasaları ile ilgilenen kişiler için geçerli değildir. Tahvil, hisse senedi, repo, kur farkı, opsiyon gibi finansal terimler holding sahipleri ya da piyasa katılımcıları için geçerli olan finansal olgular iken kredi kartı aylık faiz oranı, asgari ödeme tutarı, kredi oranları, bireysel emeklilik, emeklilik ikramiyesi gibi finansal terimler ise hane halkları ya da öğrenciler için geçerli olan finansal olgulardır. Ayrıca bu olguların yanı sıra gelir ve giderleri denkleştirebilmek için gerekli olan bütçe planı hazırlama ya da finansal planlama yapma gerek harçlık alan bir öğrenci gerekse yüksek ücretlerle geçimini sağlayan bireyler için sıklıkla yapılması gereken bir finansal aktivitedir.

Finansal aktiviteler ile günlük yaşantımızda defalarca karşılaşmaktayız. Bu kararlar günlük, haftalık, aylık süreler şeklinde kısa vadeler için olabileceği gibi emeklilik planlaması gibi çok daha uzun vadelerde de olabilmektedir. Uçak veya otobüs bileti satın alma tercihi, tatil planlaması yapma, araç kiralama ya da taksi kullanma tercihi gibi kararlar kısa vadeli planlamalara örnek verilebilir. Ev satın almak veya kirada oturmak, bireysel emeklilik hesabı açtırmak, çocukların eğitimi için uzun vadeli planlamalar yapmak gibi kararlar ise uzun vadeli planlamalara örnek oluşturur. Her bireyin bir gün çalışma hayatının biteceği ve emekli olduğunda çalışırken aldığı maaştan daha düşük bir emekli aylığı alacağı aşikârdır. Bu nedenle, her bireyin bu konuda planlamasını yapıp gerekli önlemleri henüz çalışırken alması gerekmektedir. Planlama yapılırken her şeyi önceden tahmin etmek mümkün değildir. Beklenmedik giderler her zaman çıkabilir. Bu gibi durumlar için bireylerin önceden sigorta yaptırması gerekir. Sigorta yaptırırken dikkat edilecek husus, nelerin sigorta yaptırılması gerektiğidir. Çünkü her şeyi sigortalatmanın maliyeti oldukça yüksektir. Bu aktiviteler sadece finans uzmanlarının ya da profesyonellerinin almaları

gereken kararlar değildir. Fabrikada çalışan bir işçi, bir öğretmen, bir bankacı, bir doktor, bir iş adamı bu ve buna benzer kararları hayatları boyunca almak zorundadırlar. Aslında gündelik yaşamda finansal olgularla az ya da çok sürekli iç içe olunmaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlığın öneminin kavranması ve geliştirilmesi konusunda gerekli planlamaların yapılması şarttır.

Finansal okuryazarlığın artırılması konusunda atılacak olan ilk adım şüphesiz finansal eğitimidir. Finansal eğitim her yaştaki birey için bir ihtiyaçtır. Yaşlıların emeklilik dönemlerinde sıkıntı yaşamamaları için, orta yaştaki bireylerin yatırım, tasarruf ve emeklilik planlarını daha bilinçli yapabilmeleri için, genç yaştaki bireylerin ise hayata daha iyi hazırlanabilmeleri için bir gereklilik haline gelmiştir. Erken dönemlerde başlayan bir finansal eğitim süreci, birçok finansal kavramla henüz karşılaşmamış olan çocukların ve gençlerin bilinçli finansal kararlar almaları konusunda bir güvence oluşturmaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlığın öneminin öğrencilik yıllarında vurgulanması, bireylerin ileride yaşayabileceği potansiyel finansal sıkıntılarının öngörülmesine ve çözümüne de katkı sağlamış olacaktır.

Bu kapsamda bu tez çalışması, üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ve finansal okuryazarlık ile finansal refahı etkileyen faktörlerin belirlenmesini amaçlamaktadır. Bu amaçla, Gaziantep, Hatay, Adıyaman, Diyarbakır, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Osmaniye ve Kilis illerinde yer alan sekiz kamu ve iki vakıf üniversitesi olmak üzere 10 üniversitede öğrenim gören İİBF son sınıf öğrencilerine yönelik anket yolu ile bir uygulama yapılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi bilinçli finansal karar alabilme becerilerinin geliştirilebilmesi ve bu konuda bir eksiklik varsa bu eksikliğin giderilebilmesi açısından önem arz etmektedir. Hatta bu konudaki eksiklik, birçok ekonomi, muhasebe ve finans dersleri alan İİBF öğrencileri için daha ciddi bir problemi ifade etmektedir. Bu nedenle çalışma, üniversitelerin ders politikaları açısından da önem arz etmekte ve bu durumda üniversitelerin ders programlarına finansal eğitimle ilgili derslerin eklenmesini kaçınılmaz bir hale getirmektedir. Finansal okuryazarlık konusunda Türkiye'deki üniversite öğrencilerine yönelik bu büyüklükte bir örnekleme sahip bir çalışma yapılmış olması da çalışmanın önemini daha da artırmaktadır.

Tez, genel olarak dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, finansal okuryazarlık kavramı, finansal okuryazarlığın önemi, finansal okuryazarlık ihtiyacı ve finansal eğitim konuları ele alınmıştır. İkinci bölümde, finansal okuryazarlığı etkileyen

ve finansal okuryazarlığın etkilediği faktörlere yer verilmiş olup dünyada ve Türkiye’de öğrencilere yönelik olarak yapılmış finansal okuryazarlık çalışmalarına detaylı bir şekilde yer verilmiştir. Üçüncü bölümde, araştırmanın ana kütlesi, örnekleme tanıtılmış, araştırmada kullanılan ölçekler ve analiz yöntemleri açıklanmış ve araştırmanın hipotezlerine yer verilmiştir. Dördüncü bölümde ise analizler sonucunda elde edilen bulgular açıklanmıştır. Tez, bulguların değerlendirilmesi, yorumlar ve gelecekte yapılacak olan çalışmalar için öneriler ile sonlandırılmıştır.

1.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK KAVRAMI

Finansal okuryazarlık, son yıllarda adı sıkça duyulan yeni bir kavram olup birçok araştırmacı, uzman ve kurum tarafından finansal okuryazarlığın farklı tanımlamaları yapılmaktadır. Finansal okuryazarlık, farklı ülkelerde “finansal yetkinlik”, “finansal farkındalık”, “finansal bilgi” ve “finansal eğitim” isimleriyle adlandırıldığı gibi (Gökmen, 2012: 1; Huston, 2010: 296), finansal yetkinliğin bir alt başlığı olarak da sınıflandırılabilir (Aktaş, 2015: 1; Orton, 2007: 7). Finansal yetkinlik kavramı, bireylerin hareketlerinin, davranışlarının, psikolojilerinin ve sosyal yapının para yönetimi kararları üzerindeki etkisini dikkate alarak ekonomi, psikoloji ve sosyoloji disiplinleri arasında bir köprü görevi görmektedir (Sherraden, 2013: 3). Aktaş’a (2015) göre finansal yetkinliğin üç temel boyutu vardır:

- Finansal tutum ve davranışlar,
- Finansal okuryazarlık,
- Finansal erişim.

Orton (2007: 7) da benzer şekilde finansal yetkinliği üç temel boyut ile sınıflandırmıştır:

- Finansal bilgi ve anlama,
- Finansal beceri ve yeterlik,
- Finansal sorumluluk.

Finansal yetkinliğin boyutlarına bakıldığında, finansal okuryazarlık kavramının finansal yetkinlik kavramına kıyasla daha dar kapsamlı olduğu görülmektedir. Bu nedenle finansal okuryazarlığı finansal yetkinlikten ayrı bir şekilde değerlendirmek gerekir.

Finansal okuryazarlığın farklı kurumlar tarafından yapılmış olan tanımlarına bakılacak olursa, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü’nün (OECD) tanımına göre finansal okuryazarlık, finansal ürünler ve kavramlar hakkında finansal tüketicilerin

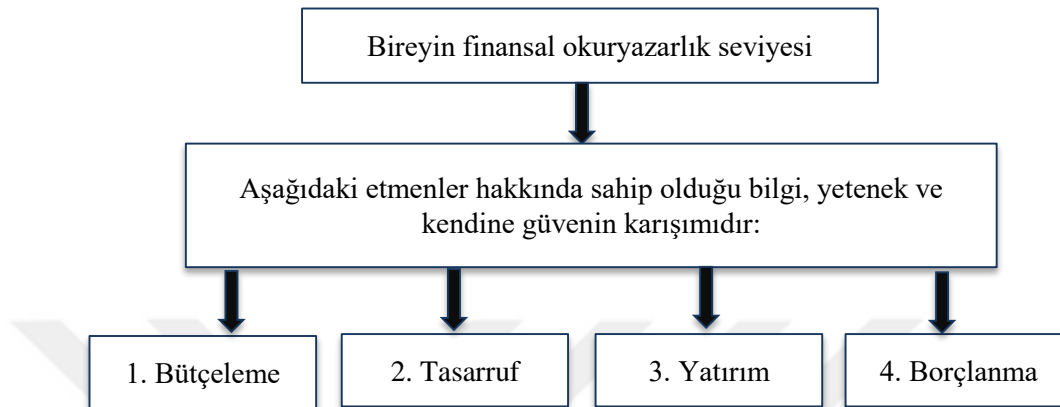
bilgilendirilmesini veya finansal risk ve çeşitli alternatifler arasında tercih yapabilecek farkındalığa sahip olmasını sağlayarak finansal refahını artırma sürecidir (<http://www.oecd.org>). ABD’de okul öncesi eğitimden üniversite eğitimine kadar öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak amacıyla kurulmuş olan Jump\$tart Koalisyonu ise finansal okuryazarlığı, kişinin yaşamı boyunca finansal güvenliğini sağlaması için finansal kaynakları efektif bir biçimde yönetmesini sağlayacak bilgi ve beceriye sahip olma yeteneği olarak tanımlamıştır. (<http://www.jumpstart.org>).

OECD ve Jump\$tart Koalisyonu gibi kurumlar tarafından yapılan tanımların yanı sıra ülkemizde de kurumlar tarafından finansal okuryazarlık tanımları yapılmıştır. Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaziçi Üniversite tarafından yapılan çalışmada finansal okuryazarlık, kişinin paranın kullanımında ve yönetiminde bilgisiyile değerlendirme yapmasını ve yatırımlara yön verecek finansal araçların seçiminde etkili ve rasyonel kararlar verebilmesini sağlayan yetkinlik düzeyi olarak ifade edilmektedir (TEB ve Boğaziçi Üniversitesi, 2014: 2). Türkiye’de bireylerin finansal okuryazarlık ve finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmeyi hedefleyen Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) ise finansal okuryazarlığı bireyin para kullanımı ve yönetimi hakkında bilgisiyile değerlendirme yapması ve etkili bir şekilde karar vermesi olarak ifade etmiştir (<http://www.foder.org>).

Finansal okuryazarlık araştırmacılar tarafından da farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bu kavram ile ilgili ilk tanımlamalardan birisini yapan Noctor vd. (1992) finansal okuryazarlığı, paranın kullanımı ve yönetimi ile ilgili etkili kararlar almak için bilinçli karar verme yeteneği olarak tanımlamışlardır. Vitt vd. (2000: xii), finansal okuryazarlığı, maddi refahı etkileyen kişisel finansal durumu okuyabilme, analiz edebilme ve yönetebilme becerisi olarak ifade etmektedir. Altman (2012: 677) finansal okuryazarlığı kısaca finansal kararlar almak için gerekli bilgi, yetenek ve güvene sahip olmak olarak tanımlamaktadır. Finansal okuryazarlığın birçok boyutunu inceleyen ve literatürde bu konu ile ilgili önemli çalışmaları olan Lusardi (2008), finansal okuryazarlığı temel ve gelişmiş finansal okuryazarlık olarak ikiye ayırmıştır. Temel finansal okuryazarlık, faiz oranlarını, enflasyonun etkilerini ve riski dağıtmayı anlayabilme becerisi iken; gelişmiş finansal okuryazarlık, yatırım ve tasarruf kararları alma, risk ve getiri arasındaki ilişkiyi anlama, temel menkul kıymet değerlemesi

hakkında bilgi sahibi olma, tahvil, hisse senedi ve yatırım fonlarının işleyişini anlayabilme becerisidir (Lusardi, 2008: 4-7).

Mak ve Braspenning (2012), diğer araştırmacılardan farklı olarak finansal okuryazarlığın resmi adı altında finansal okuryazarlığı Şekil 1.1.'deki gibi grafiğe dönüştürmüştür:



Şekil 1. 1. Finansal Okuryazarlığın Resmi (Mak ve Braspenning, 2012: 317)

Şekil 1.1.'e göre, bütçeleme, tasarruf, yatırım ve borçlanma konularında bireyin sahip olduğu bilgi, yetenek ve kendine güven duygusu finansal okuryazarlığı oluşturmaktadır.

Finansal okuryazarlık kavramının genel kabul görmüş bir tanımının olmaması birçok çalışmada belirtilmiştir. Ayrıca, finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğunu belirten bazı araştırmalarda dahi finansal okuryazarlığın ne olduğu ve bireyin hangi düzeyde bilgi sahibi olması ile finansal okuryazar olacağı açıkça ifade edilmemiştir (Remund, 2010: 278). Bu konuyu literatürdeki çalışmalarını ele alarak inceleyen Huston (2010), 71 ayrı çalışmada finansal okuryazarlığın nasıl incelendiğine dair bilgiler sunmuştur. Huston, çalışmaların %72'sinde finansal okuryazarlığın tanımının bulunmadığını belirtmiştir. Huston'ın (2010) incelemiş olduğu çalışmalar içerisinde formal bir finansal okuryazarlık tanımının yer aldığı araştırmalar Tablo 1.1.'de gösterilmiştir.

Görüldüğü üzere finansal okuryazarlığın birçok tanımı mevcuttur. Bu tanımların birbirleriyle ortak yanları olduğu gibi birbirinden farklı tanımlar da mevcuttur. Remund (2010) finansal okuryazarlığın farklı tanımlarını özetleyerek finansal okuryazarlığı beş kategoride sınıflandırmıştır:

- i. Finansal kavramlarla ilgili bilgiler,

- ii. Finansal kavramlar hakkında konuşabilme yeteneği,
- iii. Kişisel finans yönetimi becerisi,
- iv. Uygun finansal kararlar verme becerisi,
- v. Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkin planlama yapabilme becerisi (Remund, 2010: 279-281).

Tablo 1. 1. Finansal Okuryazarlık Tanımları (Huston, 2010: 311)

Çalışmalar	Finansal Okuryazarlık Tanımı
<ul style="list-style-type: none"> • Noctor, Stoney ve Stradling, 1992 • Beal ve Delpachitra, 2003 • ANZ, 2008 	Finansal okuryazarlık, paranın kullanımında ve yönetiminde efektif kararlar alma ve bilinçli yargılarda bulunabilme yeteneğidir.
<ul style="list-style-type: none"> • Vitt vd., 2000 • Cude vd., 2006 	Kişisel finansal okuryazarlık, maddi refahı etkileyen kişisel finansal koşulları okuyabilme, analiz edebilme, yönetebilme ve hesaplayabilme yeteneğidir. Bu yetenek, finansal seçenekler arasında doğru karar vermeyi, finansal konular ve para hakkında rahatça tartışabilmeyi, gelecek için planlar yapabilmeyi, günlük finansal kararları etkileyen olaylara karşı yetenekli bir şekilde karşı koyabilmeyi ve genel ekonomi konuları hakkında bilgi sahibi olabilmeyi içerir.
<ul style="list-style-type: none"> • Kim, 2001 	Finansal okuryazarlık, modern bir toplumda yaşamını devam ettirebilmek için insanların ihtiyacı olan temel bilgilerdir.
<ul style="list-style-type: none"> • Servon ve Kaestner, 2008 	Finansal okuryazarlık, bir kişinin finansal kavramları anlayabilme ve kullanabilme yeteneği olarak ifade edilir.
<ul style="list-style-type: none"> • Jumpstart Coalition, 2007 	Finansal okuryazarlık, bireyin yaşamı boyunca finansal güvenliğini sağlaması için finansal kaynakları efektif bir biçimde yönetmesini sağlayacak bilgi ve beceriye sahip olma yeteneğidir.
<ul style="list-style-type: none"> • U. S. Financial Literacy and Education Commission, 2007 	Finansal okuryazarlık, bireyin yaşamı boyunca finansal refahını sağlamak için finansal kaynakları efektif bir biçimde yönetmesini sağlayacak bilgi ve beceriye sahip olma yeteneğidir.
<ul style="list-style-type: none"> • Bowen, 2002 	Finansal bilgi, Amerikan halkının günlük işlerini yerine getirmesi için gerekli olan ana finansal terimlerin ve kavramların anlaşılmasıdır.
<ul style="list-style-type: none"> • Courchane ve Zorn, 2005 	Tüketici okuryazarlığı, bireyin kendisi tarafından değerlendirilen finansal bilgi ya da nesnel bilgisidir.

Finansal okuryazarlık ile ilgili tanımları ve sınıflandırmaları literatürde yapılan birçok çalışma ile artırmak mümkündür. Ancak bütün bu çalışmalardan hareketle finansal okuryazarlık konusunda ortak bir tanımlama yapmak gerekirse, kişinin sahip olduğu finansal bilgi ile parasını yönetebilme ve finansal kararlar alabilme becerisi olarak ifade etmek doğru olacaktır.

1.3. FİNANSAL OKURYAZAR

Finansal okuryazar olmak finans alanında çalışan veya araştırma yapan bir uzman ya da profesyonel olmak anlamına gelmez. Finans uzmanları, finansal okuryazarlar ile kıyaslanmayacak düzeyde bilgiye sahiptirler. Finansal okuryazar olan bir kimse temel olarak, sahip olduğu bilgi ile finansal kararlar alabilmeli, kendisinin ya da ailesinin bütçesini yönetebilmeli ve temel finans kavramları hakkında bilgi sahibi olmalıdır. Örneğin, finansal okuryazar bir bireyin bankadan kredi kullandığında kredi taksitlerinin nasıl hesaplandığını bilmesine gerek yoktur, ancak kısa vadeli kredi kullanmaya kıyasla uzun vadeli kredi kullanmanın daha maliyetli olacağını bilmesi beklenir.

Literatürde finansal okuryazar bir bireyin sahip olması gereken özellikleri farklı şekillerde ifade eden çalışmalar mevcuttur. Schagen ve Lines (1996), finansal okuryazar olarak adlandırılan bir bireyin aşağıdaki yeteneklere ve davranışlara sahip olacağını belirtmişlerdir:

- i. Para yönetimi ile ilgili temel kavramları anlama,
- ii. Finansal kurumlar, finansal sistem ve finansal hizmetler hakkında yeterli bilgiye sahip olma,
- iii. Hem genel hem spesifik bir takım yeteneklere sahip olma,
- iv. Finansal işlerin yönetimi ile ilgili etkin ve sorumluluk sahibi davranışlar sergileme (Schagen ve Lines, 1996: 91).

Opletalova (2015: 1178) ise finansal okuryazar bir bireyi şu şekilde nitelendirmiştir:

- Mevcut mali imkânları ile ilgili geniş bir bilgiye sahip olmalı,
- Bir aile bütçesini nasıl yöneteceğini bilmeli,
- En az bir aylık harcama planı yapmayı bilmeli,
- Aylık gelirinde yaşanacak beklenmedik bir kayba hazırlıklı olmalı.

Opletalova (2015), bu dört özelliğin yanı sıra finansal okuryazar bir bireyin finansal ürünler ve hizmetlerle ilgili yeteneklere de sahip olması gerektiğini belirtmiştir. Bu özellikler şu şekilde sıralanmaktadır:

- Sürekli nakde sahip olma ve düzenli birikim yapma,
- Emeklilik için planlama yapma,
- Finansal ürün seçimi için farklı seçenekleri değerlendirebilme,
- Temel finansal ürün portföyleri hakkında bilgi sahibi olma,
- Bir takım finansal ürünlerin riskini değerlendirebilme.

O halde finansal okuryazar bir birey, para yönetimi ve temel finans terimleri ile ilgili kavramlar hakkında bilgi sahibi olmalı ve çeşitli riskleri göz önünde bulundurarak kısa ve uzun vadeli planlamalar yapacak finansal davranışları gösterebilmelidir.

Finansal okuryazar olmak, mikro çapta kişiye ve ailesine makro çapta ve uzun vadede ise ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır. Finansal okuryazar bireylerin kişisel finanslarını daha iyi yöneteceğini belirten Refera vd. (2016), bu sayede bireylerin para yönetimi, finansal planlama, tasarruf ve borç yönetimi ve sigorta konularında gelişeceklerini öne sürmektedir. Ve böylece, Afrika gibi az gelişmiş bölgelerde açlığın azalacağını ve sürdürülebilir ekonomik büyüme sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Finansal okuryazar olmamanın ya da kişinin yetersiz seviyede finansal okuryazarlık düzeyine sahip olmasının sonuçları Beal ve Delpachitra (2003) tarafından şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- Bireysel borç seviyesinin yükselmesi,
- Kredi kartının aşırı kullanımı,
- Tüketici kredisi kullanımı,
- Aşırı iyimser olarak konut kredisi kullanımı,
- Sorumsuzca aşırı tüketim harcamaları yapma,
- Düşük meblağlı yatırımlarla çabuk zengin olma planlarına mantıksız bir şekilde bağlanma,
- Yüksek riskli yatırımlara mantıksız bir şekilde sermaye yatırımı yapma,
- Uygun olmayan leasing anlaşmaları yapma (Beal ve Delpachitra, 2003: 65-66).

Yukarıdaki maddelerin her biri bireyin hem finansal açıdan hem de psikolojik açıdan sıkıntı çekmesine neden olabilir. Her bir seçenek bireyin bütçe yönetiminde sıkıntılar yaşamasına neden olabilir ve bu durum depresyon, intihar gibi psikolojik travmalara da yol açabilir. Gerek yaşam standartlarını yükseltmek için gerekse bu tarz travmatik sonuçlarla karşılaşmamak için finansal okuryazarlığın öneminin daha iyi anlaşılması gerekmektedir.

Amerikalıların finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilerini artırmak ve finansal erişimlerini genişletmek amacıyla kurulan Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi (PACFL: President's Advisory Council on Financial Literacy), kapsamlı bir finansal okuryazarlık programını bitiren her bir bireyin aşağıdaki kavramları ve yetenekleri anlama becerisine sahip olacağını iddia etmektedir:

- Sermaye piyasası sistemini ve finansal kurumları anlama,
- Nakit akış durumunu anlama ve pozitif nakit akışı sağlama,
- Kaynaklar ve öncelikler ile tutarlı olacak şekilde bir harcama planı geliştirme,
- Beklenmedik durumlar için bir kenarda para tutma gerekliliğini anlama ve nasıl bir acil durum fonu oluşturacağını bilme,
- Kredi seçeneklerini nasıl değerlendireceğini, nasıl uygun krediyi seçeceğini ve kredi notunu nasıl iyi düzeyde tutacağını bilme,
- Bir ev kiralama ya da satın alma seçenekleri arasında karar verme,
- Finansal riskleri belirleme süreci: hangi risklerin alınıp hangi risklerin sigorta şirketlerine devredileceği konusunda risk yönetimi stratejisi geliştirme,
- Çeşitli finansal hileleri ve kimlik hırsızlığını belirleme ve bunlardan korunabilme; eğer kişi dolandırılırsa bu durumda ne yapması gerektiğini bilme,
- Temel yatırım ürünlerini tanıma, risk ve getiri arasındaki ilişkiyi anlama ve doğru zamanda doğru yatırım seçimi,
- Çalışanlara ilişkin sağlanan faydaları ve tasarruf hesabını nasıl değerlendireceğini bilme,
- Emeklilik planı hakkında çeşitli bileşenleri anlama ve güvenli bir emeklilik için uygun bir plan geliştirme,

- Sakat kalma veya ölüm gibi beklenmedik durumlarda yaşanacak gelir kaybı için finansal güvenliğini sağlama ve mal varlığının mirasçılara düzgün bir şekilde dağıtılması konusunda nasıl garanti alacağını bilme (PACFL, 2008: 36-37).

Görüldüğü üzere kapsamlı bir finansal okuryazarlık programını bitiren birisi kendisi ve ailesi için gerekli olan temel finans bilgilerinin hepsine sahip olabilmektedir.

Sonuç olarak, finansal okuryazar olan yetenekli tüketiciler piyasaları daha etkin bir biçimde araştırmakta, firmaları daha dikkatli bir şekilde gözlemlemekte, tedarikçileri daha verimli bir şekilde seçmekte ve piyasadaki sahtekâr, kabiliyetsiz ve tüketici ihtiyaçlarını karşılayamayan firmaları piyasa dışına çıkarmada daha başarılı olmaktadır (Williams, 2007: 231).

1.4. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ÖNEMİ

Karmaşıklaşan ve bilgi asimetrilerinin hızla arttığı finans dünyasında finansal konularda bilgi sahibi olmanın önemi her geçen gün artmaktadır. Bu nedenle son yıllarda finansal okuryazarlık konusu devletler, politikacılar, bankalar, ekonomistler, medya ve eğitimciler gibi birçok farklı grup tarafından sıkça gündeme getirilmektedir. Bu konudaki ortak kaygı, bireylerin finansal kavramlar hakkında ve ekonomik refahı artırmak üzere vermiş oldukları kararlarda yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Finansal kavramlar hakkında bilgi eksikliğinin yanı sıra günümüzde hala birçok bireyin vadesiz hesabının olmadığı (Hilgert vd., 2003: 310); yüksek kredi kartı borçları ile karşı karşıya oldukları (Gartner ve Todd, 2005; Lusardi vd., 2010: 358); bankaları kullanmadığı (Akben Selçuk ve Altıok Yılmaz, 2014: 352) ve emeklilik için bir planlarının ya da birikimlerinin olmadığı veya birikimlerinin az olduğu (Lusardi ve Mitchell, 2006: 2) görülmektedir. Yani teorik olarak finansal konularda bilgi eksikliğinin yanında günlük hayatta da finans piyasalarındaki en temel aktivitelere dahi katılımın olmadığı veya az olduğu görülmektedir. Bönte ve Filipiak (2012), bu bilgilere ilave olarak finansal piyasalara katılmamanın ya da finansal ürünlere yatırım yapmamanın nedenini geliştirmekte olan birçok ülkedeki tüketicilerin bu ürünlerden ve hizmetlerden haberdar olmamasına bağlamaktadır (Bönte ve Filipiak, 2012: 3399). Ancak günümüz dünyası finansal okuryazarlığı ve ekonomi okuryazarlığını talep etmektedir (Opletalova, 2015: 1176). Bu nedenle, finansal ürün ve hizmetlerden uzak

bir şekilde yaşamak ya da finansal konularda bilgi eksikliği, bireyin finansal sıkıntı yaşama ihtimalini artırmaktadır.

Finansal okuryazarlık sadece toplumun belirli bir kesimini ilgilendiren bir kavram değildir. Ekonomik bir sistemde yaşayan tüm bireyleri az ya da çok etkileyen bir olgudur. Bu olgu, emeklilik için plan yapması gereken bir çalışana, eğitim yaşamını nasıl fonlandırılabileceğini düşünen bir öğrenciye, çocuklarının geleceği için yatırım yapmayı planlayan ebeveynlere ya da yeni yatırımlar yapmayı veya farklı yatırımlar arasında tercih yapmayı düşünen bir firmaya finansal karar verme aşamasında yardımcı olabilir. Finans ve ekonomi konularında okuryazar olan insanlar tüketici, üretici, yatırımcı veya vatandaş olarak bilinçli kararlar verebileceklerdir (Borodich vd., 2010: 72). Finansal okuryazarlık nasıl sadece bireyleri ilgilendiren bir kavram değilse, finansal sistem ve finansal hizmetler de sadece firmaları, finans uzmanlarını ya da profesyonellerini ilgilendiren kavramlar değildir. Bireyler, bütçelerini planlamada, tasarruflarını yatırıma dönüştürmede, aylık ödemelerini denkleştirmede, bir ev ya da araba almak için kredi çekme ihtiyaçları olduğunda ve buna benzer birçok maddi konuda finansal sistemle iç içedirler. Finansal hizmetler hakkında bilgi sahibi olmak kişinin finansal kaygısını azaltarak hayatını kolaylaştırabilir. Finansal kaygının azalması, karar verme aşamasında doğruya yönelme eğilimini artıracaktır. Finansal konularda bilgi sahibi olarak finansal okuryazarlık düzeyini artıran kişiler, bilinçli kararlar alarak hem kendilerine hem de ülke ekonomilerine fayda sağlayacaklardır (Navickas vd., 2014: 35).

Bu konuda ABD eski başkanı George W. Bush, 22 Ocak 2008 tarihli basın konferansında finansal okuryazarlığın önemini şu şekilde anlatmıştır:

“Bugün, Finansal Okuryazarlık Danışma Konseyi (President’s Advisory Council on Financial Literacy) kurulması için talimat verdim. İş dünyasına, din adamlarına, kar amacı gütmeyen kuruluşlara bu kurula katılmaları ve her meslekteki insanın finansal durumları ve gelecekleri ile ilgili daha iyi eğitilmeleri konusunda tavsiye vermeleri için istekte bulundum.

... eğer biz Amerika’nın olabildiğince umut verici bir ülke olmasını istiyorsak, insanların malvarlıklarının olmasını istiyoruz. İnsanların yatırım yapmalarını istiyoruz. İnsanların kendi evlerine sahip olmalarını istiyoruz. Fakat çoğu kez, iş finansal meselelere gelince bunları yapabilmek için okuryazarlığa ihtiyaç duyuluyor. Ve bazen insanlar adeta neye baktıklarını ve ne okuduklarını bile bilmiyorlar. Bu durum bireysel olarak bir finansal kriz yaşanmasına neden olabilir ve bu bireysel finansal kriz birçok hane halkında yaşanırsa, birikerek ülkemize zarar verebilir” (Bush, 2012: 102).

George W. Bush’a göre ailelerin bireysel olarak yaşayacağı finansal sorunlar, ülke için olası bir kriz tehdidi olarak görülmektedir. Çünkü bu sorunları birden fazla

aile yaşayabilir ve bu sayı arttıkça, sorun ülkeyi krize sürükleyebilir. Remund (2010) Amerikalı tüketicilerin 2008 finansal krizinden tek bir şey öğrenmişlerse bunun para yönetiminin önemi olduğunu belirtmiştir. Amerika eski başkanının finansal okuryazarlığın önemine ilişkin ifade ettiği düşüncelere ilave olarak 8 Mayıs 2016 tarihinde ekonomiden sorumlu Başbakan Yardımcısı Mehmet Şimşek de ülkemizde finansal okuryazarlık düzeyinin ve finansal farkındalığın düşük olduğunu belirtmişlerdir. Mehmet Şimşek, finansal okuryazarlığın tabana yayılması amacıyla, SPK ve BDDK koordinatörlüğünde Merkez Bankası, Hazine Müsteşarlığı ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği desteğiyle, finansal eğitim için bir web sitesi hazırlandığını ifade etmiştir (www.finansalegitim.gov.tr). Ayrıca, öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi için de Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği içinde olduğu başbakan yardımcısının açıklamaları arasında yer almıştır (<http://paratic.com/finansal-okuryazarlik-icin-vatandasa-egitim/>). Sonuç olarak, hem bireyler hem de ülkeler için önemli olan finansal okuryazarlık konusunda iyi bir finansal eğitim gerekli olmaktadır.

1.5. FİNANSAL EĞİTİM

Finansal okuryazarlık kişiye yaşamının her evresinde fayda sağlayacak bir olgudur. Finansal hizmetleri kullanan ya da finansal sistemde yer alan birey sayısı her ne kadar az olsa da kredi kartı kullanan, banka kredisi kullanan birçok tüketici finansal olgularla ister istemez karşı karşıya kalmaktadır. Ayrıca, çağımızda internetin yaygınlaşması ile bilgi akışı hızla artmış, bu sayede finansal ürün ve hizmetlere ulaşmak da çok kolay bir hal almıştır. İnternet bankacılığı ile kredi kartı, telefon vs. faturalar ödenebilmekte, e-devlet sistemi ile birçok vergi işlemleri halledilebilmekte, yine internet bankacılığı ile finansal piyasalara erişim sağlanabilmektedir. Finansal erişimin artması ise bireylerin finansal bilgi düzeylerinin artması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu ihtiyaçlar, ancak finansal eğitim ile giderilebilir.

Finansal eğitim, bireylerin finansal ürünler ve kavramlar hakkında bilgilerini geliştirdiği, finansal riskler ve fırsatlar hakkında farkındalıklarını artırdığı, bilinçli kararlar verme yetisine sahip olduğu, finansal refahlarını artıracak etkili faaliyetler yaptığı ve bu konularda yardıma ihtiyacı olduğunda nereye gideceğini öğrendiği bir süreci ifade etmektedir (OECD, 2005: 13). PACFL finansal eğitimi, insanların finansal ürünler, hizmetler, kavramlar hakkında bilgilerini artırarak daha bilinçli karar verme, finansal tehlikelerden uzak durma, finansal bir konuda yardım gerektiğinde nereye

gideceğini bilme ve kısa ve uzun vadeli finansal refah için gerekli hamleleri yapma süreci olarak tanımlanmaktadır (Kezar ve Yang, 2010: 15). Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık iç içe geçmiş kavramlardır. Finansal eğitim almayan bir birey finansal okuryazar olamaz. Finansal eğitim bir süreç olup, finansal okuryazarlıkla sonuçlanmalıdır (Gökmen, 2012: 20-21).

Dünya Bankası, OECD ve Avrupa Komisyonu'na göre finansal okuryazarlık programlarının başlatılması bir ihtiyaçtır (Bay vd., 2014: 36-37). Çünkü, yatırımcılara yatırım kararları ile ilgili ne kadar açıklama yapılırsa yapılsın eğer ki yatırımcılar bahsedilen açıklamaları okumuyor veya anlamıyorlarsa, planlanan etki hiçbir zaman olmayacaktır. Bu nedenle düzenleme otoritelerinin bireysel yatırımcıların bilinçli yatırım kararları almalarını sağlamak ve finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak için bu konulardaki eğitimlerini geliştirmelerine yardımcı olmaları gerekmektedir (IOSCO, 2009: 2). Bu kapsamda, pek çok işletme ve eğitim kurumları, ortaokul, lise ve üniversite düzeylerinde kişisel finans eğitimi müfredatını geliştirmek için güçlerini birleştirmektedir. Bu kurumların amacı, genç insanları finansal okuryazar bireyler haline getirmek, gelir elde etme ile ilgili daha iyi karar vermelerini sağlamak, harcama, tasarruf, borçlanma ve yatırım yapma konularını daha iyi yönetmelerini sağlamaktır (Borodich vd., 2010: 72).

Finansal eğitim konusunda, tüm bireyler için yeknesak bir eğitimden bahsetmek mümkün değildir. Çünkü finansal eğitim toplumun her kesimindeki bireyler için gereklidir. Çalışan kesim için, işveren için, emekliler için, hane halkı için, öğrenciler için farklı içerikli finansal eğitimlerden bahsetmek mümkündür. Çünkü tüm bu bireylerin gelir düzeyleri, akademik seviyeleri, yaşları vs. özellikleri farklılık göstermektedir. Finansal eğitimin standartlarını belirlemek için Amerika'da 2011 yılında Ekonomik Eğitim Konseyi (Council for Economic Education) tarafından akademisyenler, ekonomistler, uzmanlar ve öğretmenlerden oluşan bir komite belirlenmiştir. Bu komite, bireylerin ve hane halkının finansal aktivitelerini en iyi şekilde temsil edecek standartları altı başlık altında toplamışlardır:

- (1) bir gelir elde etme,
- (2) ürün ve hizmet satın alma,
- (3) tasarruf etme,
- (4) kredi kullanma,
- (5) finansal yatırım yapma,
- (6) riskten korunma ve sigorta yaptırma (Bosshardt ve Walstad, 2014: 66).

Komiteye göre okullarda finansal eğitimin, hem öğretmenler tarafından en iyi anlatılacak hem de öğrenciler tarafından en iyi anlaşılacak bu altı standart altında öğretilmesi uygun görülmüştür.

Henüz hiçbir finansal sorumlulukla yüzleşmeyen çok küçük yaştaki bireylerin bile finansal konularda bilgi sahibi olarak yetiştirilmesi, birer olgun birey haline geldiklerinde bilinçli finansal kararlar vermelerinde yol gösterici olacaktır. 2008 yılında kurulan PACFL kurulunun ilk açıklaması şu şekildedir: “ABD meclisi (United States Congress) veya devlet yasama organı tarafından finansal eğitim anasınıfından 12. sınıfa kadar tüm okullarda zorunlu eğitim olmalıdır.” (Maloney, 2010: 13). Opletalova (2015), ilköğretim yıllarında verilecek olan finansal eğitim ile çocukların finansal sorumluluk sahibi olmadan ya da parayla ilgili olumsuz bir tecrübe yaşamadan finansal okuryazarlığı öğrenebileceğini belirtmiştir. Birer yetişkin olana kadar finansal konularla ilgilenmeyecek olan çocuklar muhtemel finansal risklerden haberdar olacaklardır. Böylece, henüz çok gençken finansal eğitim alan bireyler yaşama daha iyi hazırlanmış olacaklardır (Opletalova, 2015: 1178). Jang vd. (2014: 26) de gençlerde finansal okuryazarlık düzeyini artırmanın en güçlü yolu olarak Eğitim Bakanlığı tarafından okul müfredatlarına kişisel finans içerikli daha fazla ders eklemek ya da ekonomi dersini zorunlu kılmak olduğunu belirtmişlerdir.

Finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olmasından dolayı Amerika’da birçok eyalet, devlet okulları müfredatına finansal okuryazarlık eğitimi dersleri eklemiştir (Hanna vd., 2010: 29). 2007 yılında, Amerika’daki liseden mezun olmak için sadece yedi eyalette kişisel finans dersi ya da kişisel finans eğitimi içeren ekonomi dersi alma zorunluluğu varken bu sayı 2009 yılında 13 eyalete çıkmıştır (National Council on Economic Education, 2009).

Finansal okuryazarlık bilgisinin yetersiz olması sorunu sadece ABD’nin sorunu değil, tüm ülkelerin ortak sorunları arasındadır (Mitchell ve Lusardi, 2011; Guiso ve Viviano, 2014: 1). Özellikle gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin, finansal okuryazarlık düzeyindeki yetersizliği olası finansal krizler için bir tehdit olarak algılaması, finansal okuryazarlığın önemini günden güne artırmaktadır. Bu nedenle toplumun her kesimine yönelik finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması için finansal eğitimin gerekliliği ülkelerin öncelikli politikaları arasına girmiştir. Birçok ülke finansal okuryazarlık ile ilgili dersleri, ders müfredatlarına eklemeye başlamış, üniversitelerde, liselerde, ilköğretimde ve hatta okul öncesinde dahi finansal eğitim dersleri öğretmenler tarafından anlatılmaya başlanmıştır. Örneğin, Kore’de 2009

yılında Eğitim Bakanlığı tarafından 11. ve 12. sınıf müfredatlarına kişisel finans dersleri eklenmiştir (Jang vd., 2014: 25). Benzer şekilde, Avustralya’da da ilk ve ortaokul müfredatlarına finansal okuryazarlık eğitimi ile ilgili dersler eklenmiştir (Blue vd., 2014: 51).

Ders müfredatlarına eklenen finansal eğitim ile ilgili derslerin veya finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan seminerlerin ve projelerin bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinde ve finansal davranışlarında olumlu değişikliklere neden olduğu yapılan araştırmalarla ispat edilmiştir. Finansal okuryazarlık eğitiminin öğrencilerin davranışları üzerindeki etkisini inceleyen Carlin ve Robinson (2012), 13-19 yaş grubundaki öğrencileri bir eğitime tabi tutmuşlardır. Eğitim sonrasında öğrencilerin finansal konulardaki davranışlarında değişimler gözlemlenmiştir. Öğrenciler, eğitimden sonra borçlarını daha fazla ödemeye başlamışlar, giyime daha az bütçe ayırmışlar ve akşam yemeği için dışarıya daha az çıkmaya başlamışlardır (Carlin ve Robinson, 2012: 236-241). Ders müfredatlarına eklenen finansal okuryazarlık ve eğitim derslerinin kişisel finans yönetimi üzerinde pozitif etkisi olduğunu belirten Bernheim vd. (1997: 22), öğrenim hayatında finansal eğitim alan bireylerin almayan bireylere kıyasla %1.5 oranında daha fazla tasarruf yaptıklarını belirtmişlerdir. Amerika’daki üniversite öğrencilerinin okul harçlarının çok yüksek olduğunu ve bu harçlar nedeniyle yüksek meblağlarda harç kredisi borcu olduğu belirten Gross vd. (2005), öğrencileri tüketici finansmanı konusunda bilgilenmeleri için iki günlük bir eğitime tabi tutmuşlardır. Hukuk Fakültesi’nden 88 öğrencinin örneklem olarak belirlendiği çalışmada öğrencilere eğitim öncesi ve eğitim sonrası testler uygulanmıştır. Eğitim öncesi öğrencilerin sadece %18’i uygulanan testte başarılı sonuç almışken eğitim sonrasında bu oran %100 olmuştur. Amerika’da İşletme Bölümü öğrencilerine yönelik yapılan araştırmada ise finansal okuryazarlık eğitiminden sonra finansal konularda öğrencilerin başarılarının %16 civarında arttığı belirlenmiştir (Rosacker ve Rosacker, 2016).

Eğitim müfredatlarına finansal okuryazarlık ya da kişisel finans derslerinin eklenmesinin yanı sıra birçok büyük ölçekli firma da çalışanlarına yatırım, tasarruf ve emeklilik gibi finansal konularda eğitim aldırılmaktadır. 1999 yılında, New York Borsası’na kote olmak için gerekli şartlar arasına, her şirketin finansal okuryazar bağımsız yöneticiler ile en azından bir finansal uzman içeren bir denetim komitesine sahip olma zorunluluğu eklenmiştir (Coates vd., 2007: 175-176; McDaniel vd., 2002: 139). Çünkü finansal eğitim ekonominin gelişmesine katkıda bulunurken aynı

zamanda sürdürülebilir kalkınma için de fayda sağlamaktadır (Chlouba vd., 2011: 371). KPMG'nin (1997) raporuna göre işverenlerin %56'sının çalışanlarına, tasarruf ve emeklilik için, yatırım konularında eğitim sunduğu belirtilmiştir (Garman, 2007: 1). İşverenler, finans konusunda eğitilmiş çalışanlarının hem kendilerine hem de firmalarına kazanç sağladığına inanmaktadırlar (Davis ve Carnes, 2005: 12). İşverenlerin çalışanlarının finansal konularda eğitiminin üzerine bu kadar fazla düşmesinin bir nedeni de çalışanlarının finansal eğitimle eğitim hayatları boyunca hiç karşılaşmamış olmalarıdır. Harr (2000: 11) öğrencilerin sadece %10'unun para yönetimini okul hayatında öğrendiğini belirtmiştir.

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini artırmak için dünyada birçok kurum kurulmuştur. Bu kurumların çoğunluğu gençlerin ve öğrencilerin finansal konulardaki yetkinliklerini artırmak amacıyla kurulmuştur. Uluslararası Finansal Eğitim Vakfı (National Endowment of Financial Education) para ve finans konularını öğretmek amacıyla okullarda bir müfredat geliştirmiştir. Kişisel Finans Okuryazarlık Jumpstart Koalisyonu (Jumpstart Coalition for Personal Financial Literacy), Amerika'daki genç erişkenlerin finansal okuryazarlıklarını geliştirmeyi vizyon edilmiş bir kurumdur (Davis ve Carnes, 2005: 14). Finansal okuryazarlık düzeyini geliştirmek amacıyla kurulan kurumlar sadece Amerika ile sınırlı kalmamıştır. Dünyada bir çok ülke yönetimi tarafından finansal okuryazarlık ve finansal eğitimi artırmak amacıyla farklı kuruluşlar, dernekler ve fonlar kurulmuştur. Bu kuruluşlardan bazıları şöyledir:

- Rusya: Rusya Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık Fonu (Russian Trust Fund on Financial Education and Literacy)
- İngiltere: Finansal Hizmetler Müdürlüğü - Finansal Yetkinlik Departmanı (Financial Services Authority - Financial Capability Division)
- Avustralya: Avustralya Hükümeti Finansal Okuryazarlık Kurulu (The Australian Government Financial Literacy Board)
- Singapur: Öğretmenler için Finansal Okuryazarlık Merkezi (Financial Literacy Hub for Teachers)
- Belçika: Finansal Hizmetler ve Finansal Piyasalar Müdürlüğü (Financial Services and Markets Authority)

- INFE: Uluslararası Finansal Eğitim Ağı, 110'dan fazla ülkede yer alan 240 kurumun katıldığı eğitim ağı (International Network on Financial Education).

Ayrıca, finansal eğitimleri ve finansal okuryazarlık düzeyini artırmak amacıyla birçok gelişmiş, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede merkez bankaları ve dünya bankası işbirliğinde çalışmalar yapılmaktadır.

Türkiye'de finansal okuryazarlık, finansal erişim ve finansal eğitim faaliyetlerini etkinleştirip geliştirilmesini sağlamak ve bu konuda çalışmalar yapan kişi ve kuruluşlara destek vermek amacıyla Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur. FODER, Türkiye'nin farklı şehirlerinde birçok eğitimler düzenlemekte ve projeler yapmaktadır. FODER, hedeflerini şu şekilde ifade etmektedir:

- Bankacılık dışı nüfusta %10'luk bir artışa katkıda bulunmak,
- Hem bankacılık sisteminin yaygın olarak kullanılmasına, hem de tasarruf oranlarının artırılmasına katkıda bulunmak,
- Finansal okuryazarlığın eğitim müfredatına dâhil edilmesini sağlamak,
- Finansal sisteme dâhil olmak ve finansal yatırımlar ile tasarruf konularında kadınların bilinçlendirilmelerine yardımcı olmak.

Görüldüğü üzere, FODER de diğer ülkelerde olduğu gibi temel hedefleri arasında finansal okuryazarlık eğitimini ders müfredatlarına dâhil etmeyi planlamaktadır. Finansal eğitimin önemini vurgulayan bu tarz kurumlar her geçen gün tüm dünyada artmaktadır. Finansal eğitim stratejileri, ülkelerin politikaları arasında yer edinmeye başlamıştır. Tablo 1.2. ülkelere göre ulusal finansal eğitim stratejilerinin durumunu özetlemektedir.

Finansal eğitim programlarının halk kütüphanelerinde yer etmesi gerektiğini vurgulayan Spiranec vd. (2012), Belgrad şehrinde yer alan halk kütüphanesinde 2009 yılında Sırbistan vatandaşlarının finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmek amacıyla bir proje başlatıldığını belirtmişlerdir. Bu programlarda bahsedilmesi gereken konular şu şekilde listelenmiştir:

- Yatırım yapma,
- Günlük para meseleleri,
- Emeklilik tasarrufları,
- Sağlık sigortası programları,

- Çocukların eğitiminin finansmanı,
- Vergi sistemi,
- Aile tasarruf planlarının oluşturulması,
- Finansal amaçların oluşturulması ve başarılması,
- Borçlanma durumunda finansal kontrolün tekrar sağlanması,
- Girişimcilik ve küçük işletmelerin kurulması,
- Finansal bilgiye erişim, meslekler ve kariyer fırsatları,
- Mortgage, borçlar ve krediler,
- Finansal reklamların ve kredi sözleşmelerinin dikkatlice okunması
(Spiranec vd., 2012: 271).

Tablo 1. 2. Ulusal Strateji Süreçleri (Opletalova, 2015: 1177)

Ulusal Strateji	Ülkeler
Ulusal bir strateji uygulayan ülkeler	Avustralya, Brezilya, Çek Cumhuriyeti, El Salvador, Estonya, Gana, İrlanda, Japonya, Malezya, Hollanda, Yeni Zelanda, Nijerya, Portekiz, Singapur, Slovenya, Güney Afrika, İspanya, İngiltere, Amerika, Zambiya,
Ulusal stratejilerinin tasarımı konusunda ileri aşamada olan ülkeler	Ermenistan, Kanada, Şili, Kolombiya, Hindistan, Endonezya, İsrail, Kenya, Kore, Letonya, Lübnan, Meksika, Malavi, Fas, Peru, Polonya, Romanya, Rusya Federasyonu, Sırbistan, İsveç, Tanzanya, Tayland, Türkiye, Uganda, Uruguay
Ulusal strateji tasarımını planlayan ülkeler	Arjantin, Çin, Fransa, İtalya, Suudi Arabistan

Finansal eğitimle geliştirilebilecek olan finansal okuryazarlık seviyesi, bireyleri birer yatırımcıya dönüştürebilir ve finansal piyasaların gelişmesine yardımcı olabilir. Aynı şekilde, daha yüksek finansal okuryazarlık seviyesi, KOBİ'lerin finansal hizmetlere talebini artırabilir, daha fazla tasarruf yapmalarını, sigorta anlaşmaları yapmalarını ve riski daha iyi yönetmelerine sağlayabilir, ekonomik değişkenliği azaltabilir, aracı kurumların gelişimini artırabilir ve finansal gelişimi hızlandırabilir. Böylece, finansal hizmetler sektöründe rekabet artar ve sermayenin topluma dağılımı daha verimli bir hal alabilir (Andoh ve Nunoo, 2012: 20).

1.6. FİNANSAL OKURYAZARLIK İHTİYACI

Geleneksel mikroekonomi yaklaşımı tüketim ve tasarruf kararlarının bilinçli ve tamamen rasyonel olduğunu varsaymaktadır. Buna göre, bireyler yüksek kazançlara sahip oldukları dönemlerde gelirlerinden daha az harcama yaparak gelirlerinin düşük olduğu dönemler için tasarruf sağlarlar (Lusardi ve Mitchell, 2014: 6). Ancak teoride geçerli olan bu davranış biçimi reel hayatta her zaman aynı şekilde olmayabilir. Bireyler, tasarruf yapma konusunda plansız, borçlanma konusunda ise bilinçsiz şekilde hareket etmektedirler.

Finansal eğitimin gerekliliğinin ya da finansal konularda yetkin olma ihtiyacının en önemli nedenlerinden bir tanesi bireylerin ve hane halkının hızla artan borçlanma düzeyleridir. Henüz eğitim hayatını bitirmemiş öğrenciler dahi yüklü borçlarla karşı karşıya kalabilmektedirler. Amerika'da yapılan araştırmalarda üniversite öğrencilerinin eğitim hayatlarını sona erdirdiklerinde çok yüksek öğrenim kredisi borçlarıyla yüz yüze oldukları belirtilmiştir (Reed ve Cochrane, 2012: 2-3; Lusardi vd., 2010: 358). Üniversite öğrencilerinin üniversite yılları boyunca yüksek meblağlarda borç biriktirdiklerini ifade eden Murphy ise (2005: 478), öğrencilerin mezun olduklarında ve işe girdiklerinde bu borçları ödemelerinin çok kolay olmayacağını belirtmiştir. Amerika'daki 13.000 üniversite öğrencisine uygulanan bir ankette, öğrencilerin yarısından fazlasının 5.000 \$'dan daha fazla kredi kartı borcuna sahip olduğu, öğrencilerin üçte birinin ise 10.000 \$'ın üzerinde kredi kartı borcuna sahip olduğu belirlenmiştir (DeLaune vd., 2010: 103-104). Joo vd. (2003: 413), Amerika'da 242 lisans ve yüksek lisans öğrencileri üzerinde yapmış oldukları çalışmada, öğrencilerin sadece %49'unun kredi kartı borçlarını tam ödediklerini belirtmişlerdir. Reed (2008: 3), üniversiteden mezun bir lisans öğrencisinin ortalama öğrenim ve harç kredisi borcunun 1997 yılından 2007 yılına kadar 9.250 \$'dan 19.200 \$'a yükseldiğini belirtmiştir. İngiltere'de yapılan benzer bir çalışmada ise, öğrencilerin borçlarının 15.000 £ ile 20.000 £ arasında değiştiği, hatta bazı öğrencilerin 30.000 £'in üzerinde borç bildirim yaptıkları belirtilmiştir (Harrison ve Chudry, 2011: 149-150). Bu sorunu çözmek için gereken tek çare ise sadece okullarda değil aynı zamanda halka açık kurslarda Avrupa Birliği Fonu tarafından desteklenerek verilecek olan finansal eğitimler sayesinde finansal farkındalığı artırmaktır (Opletalova, 2015: 1178).

Yaşanan finansal krizler makro düzeyde ülkeleri etkilediği gibi mikro düzeyde de bireyleri etkilemekte ve tedirgin etmektedir. Global finansal krizin nedenleri arasındaki sistematik riskler ve diğer faktörler, finansal okuryazarlık

hakkındaki girişimlerin ve programların tekrar altının çizilmesi gerekliliğini göstermiştir (Gallery ve Gallery, 2010: 30). Nitekim, finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan hanehalkının ekonominin normal olduğu zamanlarda bile kendi bütçelerini yönetmede sıkıntı yaşadıkları görülmektedir (Bucher-Koenen ve Ziegelmeyer, 2014: 2216).

İnsanların finansal okuryazarlık ihtiyacının mekâna ve zamana göre değiştiğini belirten Buckland vd. (2013), bu değişikliği dört şekilde izah etmişlerdir. İlk olarak, kuzey ülkelerindeki hükümet yetkililerinin tüketicilerin finansal okuryazarlıklarına öncelik vermesidir. Kuzey halkının hızla artan krediler ya da yatırım ürünleri ile ilgili doğru kararlar verebilmesi için çok daha iyi finansal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. İkinci olarak, finansal okuryazarlık ihtiyacının yaşa göre değişmesidir. Tasarruf yapması gereken orta yaşlıların gençlere ve yaşlılara kıyasla daha fazla finansal okuryazarlığa sahip olması gerekmektedir. Üçüncü olarak, finansal okuryazarlık gereksinimi kişinin finansal amaçlarına ve yaşamdaki hedeflerine göre değişiklik gösterir. Zengin olmayı amaçlayan birinin azla yetinen birine göre daha fazla finansal bilgiye sahip olması gerekmektedir. Son olarak, toplumdaki sosyoekonomik gruplara göre finansal okuryazarlığın değişiklik göstermesidir. Çünkü düşük geliri ve birkaç varlığı olan birinin finansal okuryazarlık ihtiyacı daha azdır (Buckland vd., 2013: 332-333). Buckland'ın çalışmasında belirlemiş olduğu dört kriter genelleştirilebilir. Ülkemizde de kredi kullanımı hızla artan kesimler, farklı yaş gruplarında farklı finansal bilgilere ihtiyaç duyan bireyler, farklı finansal amaçları ve hedefleri olan yatırımcılar ve farklı gelir düzeyinde bulunan aileler yer almaktadır. Bu kriterler daha da artırılabilir. Ancak burada önemli olan her bireyin farklı bir finansal okuryazarlık ihtiyacı olabileceği düşüncesidir. Çünkü bir öğrenci ile bir iş adamının ihtiyacı olan finansal bilgi düzeyi genellikle birbirinden çok farklıdır.

Chen ve Volpe (2002) çalışmalarında, katılımcıların %75'inden fazlasının kişisel finans eğitiminin önemini, İngilizce ve Matematik eğitiminden sonra üçüncü sıraya koyduğunu belirtmişlerdir. Ancak kişisel finans eğitimi bu derecede önemli iken bireyler finansal hatalar yapmadan bu ihtiyacın farkına varamamaktadır (Eitel ve Martin, 2009: 619). Görüldüğü üzere finansal eğitim ya da finansal okuryazarlık ihtiyacı toplumun tüm kesimleri için önem arz etmektedir. Finansal farkındalık yaratmak için krizler, iflaslar, psikolojik çöküntüler yaşamadan finansal eğitimler ve finansal okuryazarlık programları sistematik bir şekilde başlatılmalıdır. Finansal

eğitim sonucunda elde edilecek finansal okuryazarlığın faydalı etkileri, emeklilik planlaması (Lusardi ve Mitchell, 2007: 39; Monticone, 2010: 403), bilinçli borçlanma durumu (Monticone, 2010: 403), menkul kıymet piyasalarına katılım (van Rooij vd., 2011b: 460; Monticone, 2010: 403) şeklinde özetlenebilir. Bu örnekler, bireylerin finansal davranışlarının daha bilinçli bir hal almasına ve finansal refah düzeylerinin artmasına fayda sağlayacaktır..

1.7. FİNANSAL REFAH

Finansal refah kavramı ile ilgili literatürde farklı tanımlar görölmektedir. Çalışmalara bakıldığında, finansal refah algısı günden güne değişim göstermiştir. Finansal refah kavramı, önceki yıllarda daha çok bireyin sadece gelir ve servet düzeyi olarak algılanırken (Fergusson vd., 1981) daha sonraları finansal durum ile ilgili maddi ve manevi olarak tatmin olma durumu olarak görölmüştür (Williams, 1983; Hayhoe vd., 2000). Geçmişte, finansal refah bireylerin finansal durumu ve varlıkları ile ilgili genel mutluluk ve tatmin düzeyi olarak görölmekteydi. Günümüzde ise bireylerin gelirlerinden tatmin olmaları, ihtiyaçlarını karşılamaları, yaşam standartlarını yükseltmeleri ve finansal olarak güvende hissetmeleri gibi maddi ve manevi duyguların karışımı olarak görölmektedir (Taft vd., 2013: 65).

Amerika'da Tüketici Mali Koruma Büro'sunun (Consumer Financial Protection Bureau-CFPB) 2015 yılı raporunda yer alan tanıma göre finansal refah, bir bireyin mevcut ve gelecekteki finansal zorunluluklarını tamamıyla karşılayabilme, finansal geleceği hakkında güvende hissedebilme ve hayattan keyif almasını sağlayacak tercihler yapabilme olarak tanımlanmıştır (consumerfinance.gov/reports/financial-well-being). CFPB, finansal refahın dört unsurun birleşimi olduğunu belirtmiş ve bu açıklamayı Tablo 1.3.'teki gibi özetlemiştir:

Tablo 1. 3. Finansal Refahın Unsurları

	Şimdiki Zaman	Gelecek Zaman
Güvenlik	Günlük ve aylık mali durumu kontrol etme	Bir finansal şokun üstesinden gelebilecek kapasiteye sahip olma
Tercih özgürlüğü	Hayattan keyif almak için yapılacak tercihlerde finansal özgürlük hissetme	Finansal hedefleri başarabilme yolunda olma

Finansal refahın unsurlarını özetleyen Tablo 1.3.'teki her bir madde aşağıda detaylı bir şekilde ele alınmıştır.

- **Mali Durum Kontrolü**

Finansal refah düzeyi yüksek olan bireyler günlük mali durumlarını ya da diğer bir deyişle bütçelerini yönetmede kendilerini rahat hissederler. Finansal sıkıntı içerisinde olan bireylerde bütçeler bireyleri yönetirken; finansal refah düzeyi yüksek olan bireylerde ise bireyler bütçelerini yönetirler. Bu kapasiteye sahip olan bireyler genel olarak giderlerini karşılayabilir, faturalarını zamanında ödeyebilir ve geçim sıkıntısına düşme kaygısı taşımazlar. Bu bireyler, aylık bütçelerini denkleştirme konusunda herhangi bir sıkıntıya düşmezler. Gelir ile giderleri arasında sürekli bir denge hali mevcuttur ve bu durum sürekli kendi kontrolleri altındadır.

- **Finansal Şoklara Karşı Koyabilme**

Finansal refah düzeyi yüksek olan bireyler aynı zamanda finansal şokların üstesinden gelebilme kapasitesine de sahiptirler. Bu bireyler gerek ailelerinin ve arkadaşlarının finansal desteklerinden dolayı, gerek bireysel tasarruflarından dolayı gerekse yapmış oldukları sigortalardan dolayı arabalarında veya evlerinde ortaya çıkan beklenmedik bir gider durumunda veya geçici süreliğine işlerinden ayrıldıklarında herhangi bir finansal sıkıntıya düşmeden bu durumla başa çıkabilirler. Yani acil bir durumla karşılaştıklarında banka kredisi gibi riskli finansal araçlara başvurmadan daha önceden öngörmüş oldukları bu tarz acil durumlar için kenara koymuş oldukları parayı kullanırlar. Kısaca, finansal refah durumu yüksek olan bireyler beklenmedik giderleri karşılamının üstesinden gelebilirler.

- **Finansal Hedeflere Ulaşabilme**

Finansal refaha sahip olan bireyler finansal hedeflerine ulaşabilme konusunda başarılıdırlar. Bu bireyler, hedeflerine ulaşmak için bir takım finansal planlara sahiptirler. Örneğin, bir ev veya araba almak için tasarruf yapmaktadırlar, öğrenim veya harç kredilerini ödemek için bir itfa planına sahiptirler ya da emeklilik yılları için tasarruf yapmaktadırlar. Bu bireyler gelecekte herhangi bir finansal sıkıntıya düşmemek için bugünden planlamalarını yapmakta ve bu sayede finansal hedeflerine ulaşma konusunda herhangi bir problemle karşılaşmamaktadırlar.

- **Tercihlerde Finansal Özgürlük**

Son olarak, finansal refah içindeki bireyler hayattan keyif almak için alacakları kararlarda seçme özgürlüğüne sahiptirler. Bu kişiler arada bir savurganlık

dahi yapabilirler. Bu bireylerin “ihtiyaçlarını” karşılamamanın haricinde, dışarıda yemek yemek ya da tatile gitmek gibi “isteklerini” de karşılayabilme kapasiteleri de vardır. Ve bu konularda tercih yapma lüksüne de sahiptirler. Ayrıca, bu bireyler arkadaşlarına, ailelerine ve topluma karşı da cömerttirler.

Görüldüğü üzere finansal gelir ya da sahip olunan varlıklar tek başına finansal refah kavramını açıklamak için yeterli olmamaktadır. Finansal refah, zaman içerisinde değişim göstererek birçok bileşeni içeren bir kavram haline dönüşmüştür.

CFPB raporunda finansal refahı oluşturan unsurların yanı sıra finansal refahı etkileyen faktörlere de yer vermiştir. Buna göre, finansal refahı etkileyen faktörler finansal davranışlar, finansal bilgi (finansal okuryazarlık), kişisel özellikler, sosyal ve ekonomik çevre ve yaşam evreleri (yaş) faktörleridir. Finansal eğitim, finansal bilgi, finansal refah gibi kavramlar arasındaki etkileşim bireylerin daha iyi bir yaşam sürdürmeleri için önem arz etmektedir. Bu nedenle bu ilişkilerin tespitine ve eksikliklerin giderilmesine yönelik olarak yapılan araştırmaların artırılması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM LİTERATÜR TARAMASI

Finansal okuryazarlık ile ilgili literatür incelendiğinde, yapılan çalışmaların çok büyük kısmının son on yıl içerisinde yayınlandığı görülmektedir. Ülkemizdeki araştırmalara bakıldığında ise çalışmaların genel olarak son beş yıl içinde yayınlandığını görebiliriz. Finansal okuryazarlık kavramının güncel ve popüler olması ve her geçen gün öneminin artması akademisyenlerin, politikacıların ve regülatörlerin ilgisini artırmaktadır. Bu nedenle finansal okuryazarlık ile ilgili literatür hızla büyümeye devam etmektedir.

Literatürde yapılan ilk araştırmalar sadece katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeyi amaçlamıştır. Daha sonra ise finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili faktörlerin belirlenmesini amaçlayan çalışmalarla literatür genişlemiştir. Bu kapsamda, tezin bu bölümü dört başlık altında incelenmiştir. İlk olarak finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri ele alan çalışmalara yer verilmiştir. Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler, finansal okuryazarlığın öncülleri olarak adlandırılmıştır. İkinci başlıkta, finansal okuryazarlık düzeyinden etkilenen faktörleri ortaya koyan çalışmalar ele alınmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyinden etkilenen faktörler ise finansal okuryazarlığın ardılları olarak isimlendirilmiştir. Üçüncü başlıkta, dünya genelinde öğrencilere yönelik olarak yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları incelenmiştir. Son olarak da Türkiye’de yapılmış olan finansal okuryazarlık ile ilgili ulaşılabilen tüm çalışmalar detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Ancak bu sınıflandırılmaya geçmeden önce finansal okuryazarlık yazınından elde edilen bir takım ortak sonuçlar özetlenmiştir. Bu sonuçlar şu şekilde sıralanabilir:

i. Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda elde edilen en temel sonuç katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğudur (Eitel & Martin, 2009: 616; Hanna vd., 2010: 29; Lusardi vd., 2010: 358; Murphy, 2005: 478; Akben Selçuk ve Altıok Yılmaz, 2014: 366; Beal ve Delpachitra, 2003: 77). Farklı ülkelerde ve farklı örneklem gruplarında yapılan birçok çalışmada finansal

okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu sonucunun değişmediği görülmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması, bireylerin bilinçli finansal kararlar vermelerini engellemektedir (Collins, 2012: 307; Chen ve Volpe, 1998: 107). Navickas vd. (2014: 35) yüksek finansal okuryazarlık düzeyinin kişinin doğru kararlar vermesinde pozitif etkisi olduğunu belirtmiştir. Ayrıca finansal okuryazar olmanın bireyin para biriktirmesine ve gelecekteki hedeflerine ulaşmasına yardımcı olduğunu ifade etmişlerdir.

ii. Cinsiyet değişkeninin finansal okuryazarlık seviyesini etkileyen temel sosyodemografik değişkenler arasında yer aldığı yapılan birçok çalışmada ispatlanmıştır (Fonseca vd., 2012: 96; Hanna vd., 2010: 34; Luksander vd., 2014: 220; Lusardi vd., 2010: 374; Potrich vd., 2015: 6; Abreu ve Mendes, 2010: 7; Chen ve Volpe: 2002: 305). Cinsiyet değişkenine göre yapılan kıyaslamalarda, erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyinin kadınların finansal okuryazarlık düzeyinden daha yüksek olduğu sonucu literatürdeki çalışmaların büyük çoğunluğunda görülmektedir.

iii. Finansal okuryazarlık düzeyinin bireylerin gelir durumuna göre farklılık arz ettiği sonucu, finansal okuryazarlık literatüründe sıkça karşılaşılan bulgular arasındadır (Luksander vd., 2014: 220; Al-Tamimi ve Bin Kalli, 2009: 514; Agarwalla vd., 2015: 105). Bu çalışmalara göre, gelir düzeyi yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi gelir düzeyi düşük olan bireylere kıyasla daha yüksektir.

iv. Finansal okuryazarlık düzeyi bireylerin eğitim düzeyine göre değişmektedir (Hanna vd., 2010: 34; Worthington, 2006: 75; Agarwalla vd., 2015: 105). Eğitim düzeyini sosyodemografik değişkenler arasında kullanan çalışmaların sonuçlarına göre bireyin eğitim seviyesi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi de artmaktadır.

v. Finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi olan bir diğer demografik faktör de yaş değişkenidir (Eitel ve Martin, 2009: 625; Hanna vd., 2010: 34; Luksander vd., 2014: 220). Yaş değişkenini öncül değişken olarak alan çalışmalar, gençlerin ve yaşlıların finansal okuryazarlık düzeylerinin orta yaş sınıfındaki bireylere kıyasla daha düşük olduğunu göstermektedir.

Burada sıralanan sonuçlar finansal okuryazarlığı belirlemeye yönelik olarak yapılan birçok çalışmadan elde edilen ortak bulgulardır. Genel olarak literatürde finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenler olarak sosyodemografik değişkenler ele alınmıştır ve bu nedenle ortak sonuçlar arasında cinsiyet, gelir düzeyi, eğitim düzeyi ve yaş değişkenlerine yer verilmiştir. Sosyodemografik faktörler haricinde finansal

okuryazarlık düzeyini etkileyen başka değişkenler de farklı çalışmalarda tespit edilmiştir. Bu değişkenler ve bu çalışmalar finansal okuryazarlığın öncülleri isimli başlık altında özetlenmiştir.

Finansal okuryazarlıkla ilgili yapılan araştırmalarda çok farklı grupların örneklem olarak ele alındığı görölmektedir. Finansal okuryazarlık seviyelerini ölçmeye çalışan çalışmalarda örneklem olarak hane halkı (Fonseca vd., 2012: 92; Van Rooij vd., 2011a: 596), bireysel yatırımcılar (Guiso ve Viviano, 2014: 1), üniversite personeli (Castro-Gonzales, 2014: 91), işverenler (Davis ve Carnes, 2005: 14), işçiler (Dvorak & Hanley, 2010: 646), göçmenler (Karunaratne ve Gibson, 2014: 54), suçlular (Koenig, 2007: 45), KOBİ'ler (Andoh ve Nunoo, 2012: 15), alışan gençler (Agarwalla vd., 2015: 102), çiftçiler (Gaurav ve Singh, 2012: 359), düşük gelirliler (Buckland vd., 2013: 332; Buckland, 2010: 362) lise öğrencileri (Cameron vd., 2014: 14; Hite vd., 2011: 255), askeri okullardaki öğrenciler (Schwella ve Van Nieuwenhuyzen, 2014: 372), üniversite öğrencileri (Akben Selçuk ve Altıok Yılmaz, 2014: 358; Chen ve Volpe, 1998: 112; Chen ve Volpe, 2002: 290; Ford ve Kent, 2010: 9; Jorgensen ve Savla, 2010: 469; Luksander vd., 2014: 224) gibi farklı gruplar kullanılmıştır. Bazı çalışmalarda ise farklı ölkelerdeki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri kıyaslanmıştır (Borodich vd., 2010: 73; Jang vd., 2014: 27). Huston (2010: 304) literatürde en fazla kullanılan örneklem grubunun öğrenciler ve yatırımcılar olduğunu belirtmiştir. Toplumun her kesiminin örneklem olarak kullanılması finansal bilginin bireyler açısından önemini göstermektedir. Çalışmalarda örneklem olarak çoğunlukla öğrencilerin ve yatırımcıların yer almasının nedenleri arasında özellikle, finansal sistemle en fazla iç içe olan yatırımcıların doğru yatırım tercihinde bulunmalarının önemi ve daha bilinçli kararlar alabilen bir gelecek nesil yetiştirmenin gerekliliği sayılabilir.

2.1. FİNANSAL OKURYAZARLIğIN ÖNCÜLLERİ

Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri araştıran çalışmalarda genel olarak finansal okuryazarlığın belirleyicileri olarak katılımcıların sosyodemografik özellikleri ele alınmıştır. Demografik özelliklerin yanı sıra farklı davranış ve tutum değişkenlerini de finansal okuryazarlığın öncülleri olarak ele alan çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Finansal okuryazarlığın geliştirilmesi, finansal eğitimin yaygınlaşması ve finansal farkındalığın artırılması için finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi oldukça önemlidir. Literatürde finansal

okuryazarlığın öncülleri olarak kullanan değişkenler aşağıda sıralanmıştır. Burada, finansal okuryazarlığın öncülleri ile finansal okuryazarlık arasında ilişki bulan çalışmalardan bazı örneklere yer verilmiş olup tüm çalışmalara tek tek değinilmemiştir.

2.1.1. Cinsiyet

Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmaların hemen hepsinde cinsiyet değişkeni öncül olarak kullanılmaktadır. Chen ve Volpe'nin (2002) Avustralya'da öğrencilere yönelik olarak yapmış oldukları çalışmada erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Macaristan'da öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik olarak araştırma yapan Luksander vd. (2014) de erkek öğrencilerin bayan öğrencilere kıyasla daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını belirtmişlerdir. Türkiye'de üniversite öğrencileri üzerine yapılan çalışmada ise yine erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir (Sarıgül, 2014). Literatürden elde edilen genel sonuç, kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin erkeklere kıyasla daha düşük olduğudur.

2.1.2. Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi değişkeni, bireylere yönelik yapılan çalışmalarda hane geliri, öğrencilere yönelik yapılan çalışmalarda ise genellikle ailenin geliri olarak ele alınmaktadır. Birleşik Arap Emirlikleri'nde yatırımcılara yönelik yapılan çalışmada, yatırımcıların gelir düzeyleri arttıkça finansal okuryazarlık seviyelerinin de yükseldiği görülmüştür (Al-Tamimi ve Bin Kalli, 2009: 514). Agarwalla vd. (2015) Hindistan'da yapmış oldukları çalışmada, ailenin gelir düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin de artacağına dair kanıtlar bulmuşlardır. Literatürdeki çalışmaların bulguları genel olarak gelir düzeyi ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki olduğunu öne sürmektedir.

2.1.3. Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi değişkeni, örneklem olarak orta ve üst yaş grubunun kullanıldığı çalışmalarda sıklıkla ele alınan demografik özelliklerdendir. Agarwalla vd. (2015), Hindistan'da çalışan gençlere yönelik yapmış oldukları çalışmalarında, eğitim düzeyinin düşük olmasının düşük finansal okuryazarlık düzeyine neden

olduğunu belirtmişlerdir. Al-Tamimi ve Bin Kalli (2009), Birleşik Arap Emirlikleri'nde yatırımcılara yönelik yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlığın eğitim seviyesinden etkilendiğini ortaya koymuşlardır. Worthington (2006) Avustralya'da yapmış olduğu çalışmada, üniversite mezunlarının finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmiştir. Literatürden elde edilen bulgular genel olarak eğitim düzeyi yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de yüksek olduğunu göstermektedir.

2.1.4. Yaş

Yaş değişkeni genel olarak hane halkını, yatırımcıları ya da çalışanları örneklem olarak kullanan çalışmalarda finansal okuryazarlığın öncülleri arasında yer alsada öğrenciler ile ilgili yapılan çalışmalarda değişken olarak kullanılmaktadır. Eitel ve Martin (2009), üniversite öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada, yaş değişkeninin finansal okuryazarlığı etkilediğini gözlemlemişlerdir. İngiltere'de Harrison ve Chudry (2011) tarafından yapılan araştırmada yaşı büyük olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Türkiye'de Akben-Selcuk ve Altıok-Yılmaz (2014) tarafından öğrencilere yönelik olarak yapılan çalışmada da yaşı büyük olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Lusardi ve Mitchell (2011) genel olarak tüm dünyada orta yaşlıların genç ve yaşlılara göre finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

2.1.5. Öğrencilerin Lisans Programları

Öğrencileri örneklem olarak kullanan birçok çalışmada farklı bölümlerden öğrenciler örnekleme dahil edilerek bölümler arası finansal okuryazarlık düzeyi kıyaslaması yapılmaktadır. Er vd.'lerinin (2014) üniversite öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada, lisans programlarının finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Chen ve Volpe (2002), İşletme Bölümü öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin diğer bölümlerde öğrenim gören öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir. Avustralya'da Beal ve Delpachitra (2003) tarafından yapılan çalışmada da İşletme Bölümü öğrencilerinin diğer bölümlerdeki öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

2.1.6. Yatırımcı Davranışı

Finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan çalışmalarda en çok kullanılan örneklem grubunun öğrenciler ve yatırımcılar olduğundan tezin önceki bölümlerinde bahsedilmiştir. Bu nedenle yatırımcı davranışları da literatürde sıklıkla incelenen faktörlerden birisidir. Agarwal vd. (2015) yapmış oldukları çalışmada yatırım konusunda agresif tutum gösteren yatırımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

2.1.7. Din

İnsanların inançları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki araştırmacıların ilgisini çeken konular arasında yer almaktadır. Murphy (2013), psikolojik faktörler ve sosyal değişkenlerle finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Analizler sonucunda, bireylerin dini inançları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Buna göre, bireylerin dini inançları arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin çok az seviyede düştüğü gözlemlenmiştir. Hristiyan üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal davranışları arasındaki ilişkiyi araştıran Wright (2016), öğrencilerin üniversiteden önceki okullarının türü ile finansal okuryazarlık seviyesi arasındaki ilişkiyi de incelemiştir. Bu kapsamda, Hristiyan okulu, devlet okulu ve evde eğitim olmak üzere üç okul türü yer almıştır. Bulgular, öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesine göre finansal davranışlarının değiştiğini göstermiştir. Ancak üniversite öncesi okul türüne göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında herhangi bir ilişki tespit edilememiştir.

2.1.8. Medeni Durum

Bireylerin evli ya da bekar olması, çocuklarının olması gibi durumların finansal planlama yeteneğini ve bütçe yapma becerisini geliştireceğinden yola çıkarak araştırmacılar tarafından medeni durum öncül bir değişken olarak çalışmalarda test edilmiştir. Lusardi ve Mitchell'in (2007) Amerika'da hanehalkına yönelik yapmış oldukları çalışmada, medeni durumun finansal okuryazarlık düzeyini belirleyen değişkenler arasında yer aldığı görülmüştür. Agarwalla vd. (2015) Hindistan'da yapmış oldukları çalışmada, evli olmanın finansal okuryazarlık düzeyinde pozitif etkiye neden olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.1.9. Servet

Servet değişkeni gelir düzeyine benzer bir değişken olmakla beraber aynı şeyi ifade etmemektedir. Bireylerin sahip oldukları mal varlıklarını ifade eden servet değişkeninin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi olup olmadığı da literatürde test edilmiştir. İtalya’da her iki yılda bir bireylerin ve hane halkının gelir durumunu ve varlık durumlarını belirlemek amacıyla İtalya Bankası (Bank of Italy) tarafından detaylı veri toplanmaktadır. 2006 yılında bu verilerin yanı sıra finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili ek veriler toplanmıştır. Bu veriler ışığında bir araştırma yapan Monticone (2010), bireylerin servetleri ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında pozitif anlamlı bir ilişki bulmuştur. Ancak bu ilişkinin düşük seviyede olduğu belirtilmiştir.

2.1.10. İş deneyimi

Yapılan araştırmalar iş deneyimi yüksek olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermektedir. İş deneyimi değişkenini bağımsız değişken olarak modellerinde kullanan araştırmacılar, örneklem olarak genellikle hane halkı ve emekliliğe yakın bireyleri ele almışlardır. Nadiren de olsa öğrencilerin iş tecrübesini modelinde kullanan çalışmalar da literatürde mevcuttur. Chen ve Volpe (2002) çalışmalarında, iş deneyimi daha fazla olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu gözlemlemişlerdir. Lantara ve Kartini (2015), Endonezya’da lisans ve lisansüstü öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmada, iş deneyimi fazla olan öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

2.1.11. Matematik ve Yabancı Dil Yeteneği

Finansal bilginin matematiksel işlem yeteneği gerektirmesi nedeniyle finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenlerden birinin de matematik yeteneği olduğu yapılan çalışmalarda iddia edilmiştir. Jappeli ve Padula (2013) araştırmalarında, bireylerin sahip olduğu matematik yeteneği ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymuşlardır. Cameron vd. (2014), İngilizce ve Matematik yeteneği düşük olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de düşük olduğunu araştırmaları sonucu belirtmişlerdir. Erner vd. (2016), Almanya’da lise öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada temel finansal okuryazarlığın

Matematik yeteneği ile ileri finansal okuryazarlığın ise yabancı dil yeteneği ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

2.1.12. Finansal Öz Yetkinlik (Financial Self-Efficacy)

“Financial self-efficacy”, finansal öz yetkinlik ya da finansal öz yeterlik olarak Türkçe’ye çevrilebilir. Öz yetkinlik kişinin bir işi kendi kendine yapabilme becerisidir. Finansal öz yetkinlik ise, kişinin finansal tutum ve davranışlarını kendi başına sergileyip finansal kararlar alabilme becerisi olarak tanımlanabilir.

Finansal öz yetkinlik her ne kadar finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler arasında yer alsada, literatürde bu ilişkinin olmadığını öne süren çalışmalar da bulunmaktadır. Amerika’da üniversite öğrencilerine yönelik olarak Flores (2014) tarafından yapılan tez çalışmasında, finansal öz yetkinlik seviyesinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde herhangi bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir.

Finansal öz yetkinliği finansal okuryazarlığın etkilediği faktörler arasında kullanan çalışmalar da literatürde yer almaktadır. Heckman ve Grable (2011), üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık seviyesi ile öğrencilerin finansal öz yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yazarlar, araştırmaları sonucunda finansal bilgi düzeyi yüksek olan öğrencilerin finansal öz yetkinliklerinin daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Benzer şekilde, yatırım bilgisi ile yatırım öz yetkinliği arasındaki ilişkiyi çalışan yetişkinler üzerinde inceleyen Forbes ve Kara (2010), çalışanların yatırım bilgisi ile yatırım öz yetkinliği arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir.

Finansal öz yetkinlik değişkeni bu tez çalışmasında öncelikle finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler arasında test edilmiştir. Ancak literatürde finansal öz yetkinlik finansal okuryazarlığın ardılı olarak da kullanıldığından, tezin analiz kısmında yer alan alternatif modelde finansal öz yetkinlik finansal okuryazarlığın etkilediği faktörler arasında test edilmiştir. Finansal öz yetkinliği ölçmek amacıyla kullanılan ölçek, tezin materyal ve yöntem kısmında açıklanmıştır.

2.1.13. Finansal Sosyalizasyon

Finansal sosyalizasyon, bireyin para yönetimi hususunda çevresinden ne derecede etkilendiğini ortaya koymaktadır. Çevre başlığı altında bireyin ailesi, arkadaşları, eğitim hayatı, medya ve dini inançları yer almaktadır. Finansal sosyalizasyon değişkenini kullanan çalışmalarda aile ya da medya gibi çevre

unsurlarından sadece biri kullanılabilirdiği gibi birden fazla çevre etmenini analize dahil eden araştırmalar da mevcuttur. Sohn vd.'nin (2012) Kore'de yapmış oldukları çalışmada, medyadan etkilenme düzeyinin bireyin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmüştür. Cude vd.'nin (2006) araştırmasına göre, öğrencilerin çoğunun sahip oldukları finansal bilgiyi ailelerinden öğrendikleri görülmüştür.

Finansal öz yetkinlik değişkeninin yanı sıra finansal sosyalizasyon değişkenleri de bu tez çalışmasında finansal okuryazarlığın belirleyicileri olarak araştırma modeline dâhil edilmiştir.

2.2. FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN ARDILLARI

Literatürde finansal okuryazarlığı etkileyen faktörleri tespit etmeye çalışan araştırmaların yanı sıra finansal okuryazarlığın etkilediği faktörleri inceleyen çalışmalar da sıklıkla yer almıştır. Bu faktörlerin önemi direkt olarak finansal okuryazarlığın önemini artırmaktadır. Çünkü finansal okuryazarlığın düşük olması nedeniyle verilen bilinçli olmayan finansal kararlar, aşırı borçlanma davranışları ve bireylerin refah düzeyinin düşük olması gibi durumlar kişilerin yaşam standardını düşürerek tüm hayatını etkileyebilmektedir. Bu kapsamda, bu başlık altında literatürde finansal okuryazarlık değişkeninin etkilediği faktörleri belirlemeye yönelik yapılan çalışmalar sınıflandırılmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyine göre bireylerin bir takım konularda farklı davranacaklarını ileri süren bu çalışmalar, finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasına yönelik önerilerde de bulunmaktadır.

2.2.1. Tasarruf ve Emeklilik

Finansal okuryazarlığın etkilediği unsurların başında bireylerin tasarruf alışkanlıkları ve emeklilik için yapmış oldukları planlamalar gelmektedir. Tasarruf ve emeklilik başlıklarının bir arada değerlendirilmesinin nedeni birçok çalışmada katılımcıların emeklilik ile ilgili planlarında yapmış oldukları tasarrufların büyük önem arz etmesidir. Lusardi ve Mitchell (2007), bireylerin finansal okuryazar olamadıkları için emekliliklerine yönelik olarak tasarruf ve yatırım yapmadıklarını belirtmişlerdir. Amerika'daki yaşlı kadınların finansal okuryazarlık düzeyleri ile emeklilik planlamaları arasında pozitif ilişki olduğunu ortaya koyan Lusardi ve Mitchell (2008), finansal okuryazar olan yaşlı kadınların daha fazla plan yapma eğilimli olduklarını belirtmişlerdir. Hollanda'da yapmış oldukları çalışmada Van

Rooij vd. (2011a), finansal okuryazarlık ile emeklilik planlaması arasında pozitif ve güçlü bir ilişki bulmuşlardır. Bu çalışmaya göre, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin emeklilik için planlama yapma eğilimlerinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Altıntaş (2009) Türkiye’de yapmış olduğu çalışmada, finansal eğitimin, potansiyel bireysel emeklilik müşterilerinin finansal bilgi ve donanımlarını artırmada etkili olduğunu ve emeklilik yatırım fonlarının çeşitleri ve içerikleri ile ilgili karar verirken orta ve uzun vadede müşterilerin avantaj sağlayacaklarını belirtmiştir. Amerika’da, çalışanların emeklilik planlarını inceleyen Dvorak ve Hanley (2010), bireylerin emeklilik planının temeli ile ilgili yeterince bilgi sahibi olduklarını fakat, farklı yatırım tercihlerini ayırt etme ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymuşlardır. Macaristan’da tasarruf yapmamanın nedenlerini araştıran Csongor (2011), bu nedenlerden birinin de düşük finansal okuryazarlık seviyesi olduğunu belirtmiştir. Jappeli ve Padula (2013), bireylerin yapmış oldukları tasarrufların finansal okuryazarlık düzeyi ile pozitif ilişkiye sahip olduğunu belirtmişlerdir. Klapper vd. (2013), Rusya’da yapmış oldukları çalışmanın sonucunda, kriz döneminde, yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan bireylerin daha az harcıyıp daha fazla tasarruf yaptıklarını açıklamışlardır. Şili’de yapılan araştırmada, Moure (2016), bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerinin düşük olduğunu ve çok az bireyin emeklilik için bir planı olduğunu belirtmiştir. Yazar ayrıca, finansal okuryazarlık ile emeklilik planlaması arasında pozitif bir ilişki tespit etmişti. Almanya’da yapılan çalışmada ise Bucher-Koenen ve Lusardi (2011), finansal bilginin emeklilik planlaması üzerinde pozitif bir etkiye sahip olduğunu gözlemlemişlerdir.

2.2.2. Borçlanma Davranışı

Finansal okuryazarlığın etkilediği faktörler arasında literatürde sıklıkla kullanılan değişkenlerden birisi de katılımcıların borçlanma davranışıdır. Yapılan çalışmaların birçoğu finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin bilinçli finansal kararlar alamayacağını ve bu nedenle aşırı borçlanma ve yüksek maliyetli borçlanma davranışları sergileyeceğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, kişisel finans eğitiminin yetersizliği, tüketici kredilerinin ve kredi kartı borçlarının artmasına neden olmaktadır (DeLaune vd., 2010: 109). Dolayısıyla, finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilerek bireylerin daha bilinçli borçlanma kararları vermeleri gerektiği önerilmektedir.

Sevim vd. (2012) Türkiye’de yapmış oldukları araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyi ile borçlanma davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulmuşlardır. Araştırmaya göre, yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan bireyler aşırı borçlanmamakta ve bilinçli kredi kullanımına sahip olmaktadır. İngiltere’de yapılan araştırmada düşük finansal okuryazarlık seviyesine sahip olan bireylerin daha fazla tüketici kredisi kullandığı ve bu kişilerin yüksek maliyetli kredilere katlandığı görülmüştür (Disney ve Gathergood, 2013: 2254). İngiltere’de yapılan bir başka araştırmada, Gathergood (2012) tüketicilerin öz-denetim ve finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasının aşırı borçlanma ile pozitif ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Finansal okuryazarlık seviyesi ile kredi kartı ve mortgage yoluyla borçlanmanın maliyeti arasında ilişki arayan Huston (2012), finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin yüksek olan bireylere kıyasla hem kredi kartı hem de mortgage kredi maliyetlerinin neredeyse iki katı olduğunu belirtmişlerdir. Rusya’da yapılan araştırmada ise finansal okuryazarlık düzeyi azaldıkça bireylerin yasal olmayan yollardan borçlanma davranışının arttığı görülmüştür (Klapper vd., 2013: 3922).

2.2.3. Para Yönetimi

Para yönetimini etkileyen faktörler arasında finansal okuryazarlığın olduğu literatürdeki çalışmalardan elde edilen sonuçlar arasında yer almaktadır. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerine göre borçlanma, harcama, tasarruf ve yatırım gibi para yönetimi davranışlarının değiştiği görülmektedir. Çam ve Barut (2015), basit faiz hakkında sahip olunan bilginin parayı yönetme konusundaki başarıyı pozitif etkilediğini belirtmişlerdir. Finansal okuryazarlık kursu alan bireylerin finansal bilgi düzeylerinin arttığını belirten Reich ve Berman (2015), bu doğrultuda bireylerin tasarruf hesaplarında daha fazla para biriktirme gibi finansal davranışlarının arttığını ortaya koymuşlardır.

2.2.4. Finansal Piyasalara Katılım

Literatürdeki çalışmalar bireylerin finansal farkındalıklarının az olduğunu göstermektedir. Birçok kişinin finansal ürün ve hizmetlerden yararlanmadığı, finansal piyasalara katılımlarının düşük olduğu ya da finans sektöründen çekindikleri görülmektedir. Finans sektörünün canlanması ve finansal piyasalara katılımın artması ülke ekonomileri için pozitif etki yaratacak hareketlerdir. Bu nedenle bireylerin

finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal piyasalara katılım arasındaki ilişki araştırmacıların ilgisini çekmiştir. Abreu ve Mendes (2010: 522), Portekiz’de yapmış oldukları çalışmada, yatırımcıların eğitim düzeyleri ve finansal okuryazarlık seviyeleri yükseldikçe finansal piyasalara katılım oranlarının yükseldiğini belirtmişlerdir. Türkiye’deki KOBİ yöneticilerine yönelik yapılan araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan yöneticilerin finansal piyasalara katılımının daha fazla olduğu belirtilmiştir (Bayrakdaroğlu ve Şan, 2014: 154). Rusya’da yapılan araştırmada, Klapper vd. (2013) finansal okuryazarlık düzeyinin finansal piyasalara katılım ile pozitif ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Hollanda’da yapılan araştırmada ise Van Rooij vd. (2011b) finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin hisse senetlerine daha az yatırım yapma eğiliminde olduklarını belirtmişlerdir. Görüldüğü gibi, finansal piyasalara katılımın az olmasının nedenlerinden birisi de finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasıdır.

2.2.5. Yatırım Kararları

Finansal okuryazarlık bireylerin tasarruf ve emeklilik kararlarını etkilediği gibi yatırım kararları üzerinde de etkili olmaktadır. Al-Tamimi ve Bin Kalli (2009), yatırımcılara yönelik yapmış oldukları araştırmada, bireylerin yatırım kararlarının finansal okuryazarlık düzeyleri ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmışlardır. İtalya’da yapılan araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyleri yüksek olan bireysel yatırımcıların, hisse senetlerini doğru zamanda alıp doğru zamanda satma, yatırımları yönetme, potansiyel çıkar çatışmalarını ortaya çıkarma konusunda, finansal okuryazarlık düzeyleri düşük olan yatırımcılara kıyasla daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir (Guiso ve Viviano, 2014: 29). Gallery vd. (2011), Avustralya’da yapmış oldukları çalışmada, bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmasına rağmen yatırım ürünleri ile ilgili sorulara yanlış cevap verdiklerini ya da boş bıraktıklarını ortaya koymuşlardır. Müller ve Weber (2010), yatırımcıların finansal okuryazarlık skorları ile yatırım fonlarına yapmış oldukları yatırımlar arasında ilişki olup olmadığını çalışmalarında konu edinmişlerdir. Yazarlar, finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça bireylerin daha düşük maliyetli yatırım fonlarına yatırım yaptıklarını belirtmişlerdir. Bannier ve Neubert (2016), tarafından Almanya’da yapılan araştırmada ise finansal okuryazarlık düzeyi ile bireylerin almış oldukları yatırım kararlarında bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir. Regresyon analizi sonuçlarına göre, bireylerin sahip oldukları finansal okuryazarlık seviyelerine göre almış oldukları

finansal risk seviyesinin değiştiği tespit edilmiştir. Awais vd. (2016), Pakistan’da yapmış oldukları araştırmada, finansal okuryazarlık seviyesi arttıkça bireylerin yapmış oldukları yatırımdan elde ettikleri verimliliğin arttığını belirtmişlerdir.

2.2.6. Portföy Seçimi

Yatırım kararları ile ilişkili olarak portföy çeşitlendirmesi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiye de literatürde yer verilmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan yatırımcıların portföylerine daha fazla varlık ekleyerek portföy çeşitlendirmesini daha fazla yaptıkları görölmüştür (Abreu ve Mendes, 2010: 523). Bu durum, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan yatırımcıların finansal riski tanıyıp bu riski azaltacak portföy çeşitlendirmesi davranışını gerçekleştirdiklerini göstermektedir. Hanehalkının portföy seçimi ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Chu vd. (2016), 2014 yılında Çin’de 3.906 hanehalkına yapılmış ankete ait verileri kullanmışlardır. Çalışma, yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip bireylerin portföy seçimlerinin bir kısmını uzmanların yönetimine devrettiklerini ve yatırım fonlarına yatırım yaptıklarını gösterirken finansal okuryazarlık seviyesine çok güvenen bireylerin ise sadece hisse senetlerini portföylerine dahil ettiklerini ve tek başına yatırım yaptıklarını göstermiştir. Ayrıca yüksek finansal okuryazarlık seviyesine sahip olan bireylerin pozitif yatırım getirisine sahip olma riskinin daha yüksek olduğu da çalışmanın bulguları arasındadır.

2.2.7. Finansal Planlama

Bireylerin paralarını daha iyi yönetebilmeleri için kısa ve uzun vadeli planlar yapmaları gerekmektedir. Bu finansal planlamalar bireylerin finansal sıkıntı yaşamamaları için tedbir niteliğindedir. Hindistan’da yapılan araştırmada, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin daha iyi finansal planlama yapabildikleri gözlemlenmiştir (Agarwal vd., 2015: 20). Almenberg ve Save-Söderbergh’in (2011) İsveç’te yapmış oldukları çalışma ise finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerin daha fazla finansal planlama yaptıklarını göstermiştir.

2.2.8. Kredi Kartı Memnuniyeti

Tüketiciler kredi kartı kullanımlarından şikâyet etmesine rağmen, bu alışkanlıklarından vazgeçmemektedirler. Birçok tüketici bilinçsiz şekilde kredi kartı kullanmakta ve bu nedenle plansız bir şekilde borçlanmaktadırlar. Bu da kredi kartı

memnuniyetlerini düşürmektedir. Akin vd. (2012), yapmış oldukları çalışmada finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan tüketicilerin daha rasyonel hareket ettiğini ve kredi kartı ile ilgili sorunlarla daha nadir karşılaştıklarını tespit etmişlerdir. Bu nedenle finansal okuryazarlığın kredi kartı memnuniyeti üzerinde pozitif etkisi olduğu araştırmacılar tarafından ortaya koyulmuştur.

2.2.9. Enflasyon Beklentisi

Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler mikro düzeyde kendilerine ve ailelerine fayda sağlarken ekonominin gidişatı hakkında da daha fazla bilgi sahibi olmaktadır. Enflasyon beklentisinin farklı demografik özelliklere ve finansal okuryazarlık seviyesine göre değişebileceğini öne süren Bruine de Bruin vd. (2010), düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olan bireylerin enflasyon beklentilerinin daha yüksek olduğunu analizler sonucunda ortaya koymuşlardır. Bu sonuç, finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan bireylerin ekonominin gidişatını daha tedirgin şekilde izledikleri biçiminde yorumlanabilir.

2.2.10. Finansal Refah/Finansal Sıkıntı

Firmaların temel amacı nasıl ki kârlarını maksimize edip ortaklarının refah düzeyini artırmak ise bireylerin de yaşamdaki temel amaçlarından bir tanesi finansal refah düzeylerini artırmak suretiyle finansal sıkıntılardan uzaklaşmaktır. Bu nedenle, finansal refahı etkileyen faktörlerin tespit edilmesi bireylerin finansal sıkıntılardan uzak kalması açısından son derece önemli olmaktadır. Finansal refah ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiler araştırmalara konu edinmiştir. Finansal okuryazarlığın hane halkının refahı üzerindeki etkisini araştıran Behrman vd. (2012), finansal okuryazarlık ve refah arasında anlamlı pozitif ilişki bulmuşlardır. Bucher-Koenen ve Ziegelmeyer (2013), finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan hane halkının 2008 krizi boyunca, varlıklarını satarak, değer kaybı yaşadıklarını ve bu durumun refah düzeylerini azalttığını vurgulamışlardır. Jappeli ve Padula (2013), finansal okuryazarlık ile refah düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğunu belirtmişlerdir. Steen ve MacKenzie'nin (2013) Avustralya'da yapmış oldukları çalışmada, finansal okuryazarlık ile finansal stres arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yani finansal okuryazarlık düzeyi düşüldükçe finansal stres artmıştır. Malezya'daki üniversite öğrencilerini örnekleme dahil eden Sabri (2011), finansal bilgi ile finansal refah arasında anlamlı bir ilişki bulmuştur. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile

finansal refahları arasındaki ilişkiyi inceleyen Schmeiser ve Seligman (2013), Amerika’da yapılan Sağlık ve Emeklilik Araştırması (Health and Retirement Study-HRS) verilerini kullanmışlardır. Regresyon analizi sonucunda finansal okuryazarlık ile finansal refah arasında anlamlı ilişki bulan yazarlar bu ilişkinin seviyesinin çok düşük olduğunu belirtmişlerdir.

Bu tez çalışmasında, finansal okuryazarlığın ardılı olarak finansal refah değişkeni modele dahil edilmiş ve finansal refah düzeyi finansal okuryazarlığın etkilediği bir faktör olarak hem temel model de hem de alternatif modelde test edilmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyine göre finansal refah düzeyinin değişip değişmediği analizler sonucunda yorumlanmıştır. Finansal refahı ölçmek amacıyla kullanılan ölçek, tezin materyal ve yöntem başlığı altında açıklanmıştır.

2.3. DÜNYA GENELİNDE ÖĞRENCİLERE YÖNELİK YAPILAN FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Finansal okuryazarlığın öncüllerine ve ardıllarına yer verilen çalışmalar incelendikten sonra, bu başlık altında örneklem olarak öğrencilerin kullanıldığı dünya literatüründeki çalışmalar ele alınmıştır. Çalışmaların örnekleme, yöntemi, uygulandığı ülke, kullanılan değişkenler ve çalışmalardan elde edilen bulgular özetlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda, ilk olarak üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılan çalışmalara yer verilmiştir.

2.3.1. Üniversite Öğrencilerine Yönelik Yapılan Çalışmalar

İngiltere’de 604 lisans öğrencisi üzerine finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye yönelik yapılan araştırmada, öğrencilerin finansal okuryazarlık testine doğru cevap verme oranları %64 olarak bulunmuştur. Erkeklerin, yaşı büyük olanların ve daha üst sınıflarda olanların finansal okuryazarlık skorlarının diğer öğrencilere kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca kredi kartı kullanan öğrencilerin kredi kartı kullanmayanlara göre daha yüksek finansal bilgiye sahip oldukları görülmüştür (Harrison ve Chudry, 2011: 158-159).

Macaristan’da 1.743 üniversite öğrencisini örneklemlerine dahil eden Huzdik vd. (2014), öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerini, algılanan finansal okuryazarlık seviyelerini ve riskten kaçınma davranışlarını incelemişlerdir. Bulgular, öğrencilerin gözlemlenen finansal okuryazarlık seviyeleri ile algıladıkları finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermiştir.

Öğrencilerin %59'u finansal okuryazarlık seviyesini gerçeğe uygun şekilde belirtirken, %11'i olduğundan düşük, %30'u ise olduğundan fazla bir biçimde göstermiştir. Ayrıca, finansal okuryazarlık düzeyi ile riskten kaçınma davranışı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Macaristan'da Huzdik vd.'nin (2014) kullanmış oldukları verileri kullanarak 1.743 yüksek öğrenim öğrencisini örneklemlerine dahil eden Luksander vd. (2014), finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen sosyodemografik değişkenleri ve akademik özellikleri belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin %55 olduğunu göstermiştir. Erkek ve bayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri kıyaslandığında erkek öğrencilerin daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğu belirlenmiştir. Cinsiyet değişkeninin yanı sıra bölüm, barınma yeri, yaş ve gelir değişkenleri ile finansal okuryazarlık düzeyi de ilişkili bulunmuştur. Ayrıca, ailesinin eğitim seviyesi yüksek olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin çok az farkla daha yüksek olduğu bulgular arasındadır.

Litvanya'da 18-30 yaş arasındaki gençleri örneklemine dahil eden Navickas vd. (2014), bu bireylerin finansal okuryazarlık seviyelerini ve kişisel finans yönetimi becerilerini incelemiştir. Anket sonuçları, gençlerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu göstermiştir. Finansal okuryazarlık seviyesinin kişisel finans yönetimi üzerinde etkili olduğu da bulgular arasındadır. Gençlerin basit faiz, bileşik faiz ve enflasyon gibi temel kavramları bilmediği sonucuna ulaşan yazarlar, çalışma sonucunda Litvanya'da finansal eğitimin önemli bir ihtiyaç olduğunu belirtmişlerdir.

Arnavutluk'ta beş devlet üç vakıf üniversitesi olmak üzere sekiz üniversiteden 607 üniversite öğrencisini örneklemlerine dahil eden Nano ve Polo (2016), lisans ve yüksek lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ve finansal davranışlarını kıyaslamışlardır. Analiz sonuçlarına göre, yüksek lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin lisans öğrencilerine kıyasla daha yüksek olduğu gözlemlenmişken finansal davranışlar konusunda öğrenciler arasında bir farklılık tespit edilmemiştir.

Endonezya'da 348 lisans ve lisansüstü üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılan çalışmada Lantara ve Kartini (2015), öğrencilerin soruları doğru cevaplama oranının %45,39 olduğunu belirtmişlerdir. Demografik özelliklere göre finansal okuryazarlık düzeyinin değişip değişmediğini inceleyen yazarlar, erkek öğrencilerin

kız öğrencilere kıyasla; İşletme ve Ekonomi Bölümü öğrencilerinin diğer bölüm öğrencilerine kıyasla; yüksek gelirlilerin düşük gelirlilere kıyasla ve iş tecrübesi fazla olan öğrencilerin daha az olanlara kıyasla finansal okuryazarlık seviyelerinin daha yüksek olduğunu tespit etmişlerdir.

Hill ve Perdeu'nun (2008) Amerika'da 170 İşletme Bölümü öğrencisi üzerine yapmış oldukları araştırmada, öğrencilerin ortalama finansal okuryazarlık skorlarının %46,6 olduğunu gözlemlemişlerdir. Literatürdeki diğer çalışmaların aksine bayanlarla erkeklerin finansal okuryazarlık düzeylerinin birbirine çok yakın olduğu bulgular arasındadır. Finansal okuryazarlığın alt kategorilerinde, en fazla oranda doğru cevap verilen başlığın borç yönetimi başlığı, en düşük oranda doğru cevap verilen başlığın ise gelir vergisi başlığı olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, araştırmaya katılan öğrencilerin %80'inin kendilerine ait kredi kartına sahip oldukları tespit edilmiştir.

13 farklı kampüsten 923 öğrenciye yönelik yapılan araştırmada, Chen ve Volpe (1998) üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ve finansal davranışlarını incelemişlerdir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin %53 olduğunu tespit eden yazarlar, bu seviyenin düşük finansal okuryazarlık kategorisinde yer aldığını belirtmişlerdir. İşletme bölümü öğrencisi olmayanların, bayanların, alt sınıflarda eğitim görenlerin, 30 yaşının altındaki öğrencilerin ve iş deneyimi daha az olan öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin daha düşük olduğu analizler sonucunda gözlemlenmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan öğrencilerin yanlış fikirleri savunma eğiliminde olduklarını ve yanlış kararlar aldıklarını belirten yazarlar, finansal bilgisi yüksek olan öğrencilerin ise daha doğru tercihler yaptıklarını ve daha doğru davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir.

Güney Afrika'da 214 üniversite öğrencisine yönelik yapılan araştırmada Shambare ve Rugimbana (2012), öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmacılar, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu ve bayan öğrencilerin erkek öğrencilere kıyasla daha düşük finansal okuryazarlığa sahip olduklarını belirlemişlerdir. Üniversite öğrencileri gibi seçilmiş, eğitilmiş bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük belirlenmesinden dolayı, liselerde ve üniversitelerde finansal eğitimle ilgili derslerin ders müfredatlarına eklenmesi çalışma sonucunda yazarlar tarafından önerilmiştir.

Murphy (2005) tarafından 277 lisans öğrencisine yapılan çalışmada, öğrencilerin demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Bulgular, öğrencilerin her 10 sorudan sadece üçüne doğru cevap

verebildiklerini göstermiştir. Katılımcıların cinsiyeti, yaşı, bölümü ve ailelerinin eğitim seviyesi ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında ilişki tespit edilmiştir. Irk ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Eitel ve Martin (2009), bayan üniversite öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Jump\$start anketini kullanan yazarlar, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini %58,1 bulmuşlardır. Yazarlar, regresyon modeli sonucunda finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenlerin yaş, etnik köken ve sınıf faktörleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Ayrıca lise veya üniversite eğitimi süresince finansal eğitim almış öğrencilerin skorları finansal eğitim almayanlara kıyasla daha yüksek çıkmıştır.

İşletme Bölümü'nde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin finansal piyasalar hakkındaki bilgi düzeylerini, finansal piyasalar karşısındaki korkularını, finansal piyasalara olan ilgilerini ve finansal piyasalar hakkındaki farkındalıklarını inceleyen Ford ve Kent (2010), 157 öğrenciyi örneklemelerine dahil etmişlerdir. Bulgular, bayanların erkeklere kıyasla finansal piyasalardan daha fazla korktuklarını göstermiştir. Ayrıca bayanların finansal piyasalar hakkındaki bilgi düzeyleri, farkındalıkları ve piyasanın mevcut durumu hakkındaki fikirleri erkeklere kıyasla daha düşük bulunmuştur.

İşletme, Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini inceleyen Hanna vd. (2010), öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin %40 gibi düşük bir düzeyde olduğunu bulmuşlardır. Bulgular, İşletme Bölümü öğrencilerinin en yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu belirtirken Eğitim Bilimleri öğrencilerinin en düşük skora sahip olduğunu göstermiştir. Erkek öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin bayanlara kıyasla daha yüksek olduğu ve yaş ve gelir değişkenlerinin finansal okuryazarlık skorunu belirlemede anlamlı değişkenler olduğu görülmüştür.

Finansal tutum, davranış ve okuryazarlık düzeyi üzerinde ailenin etkisinin olup olmadığını inceleyen Jorgensen ve Savla (2010), yöntem olarak yapısal eşitlik modellemesinden yararlanmışlardır. 420 üniversite öğrencisini örneklemelerine dâhil eden araştırmacılar, finansal okuryazarlık düzeyi arttıkça öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarının geliştiğini gözlemlemişlerdir. Bu gelişimin de öğrencilerin daha doğru finansal kararlar almalarını sağladığını belirtmişlerdir. Çalışmanın bulguları, finansal okuryazarlık düzeyi ile aile etkisi arasında anlamlı bir ilişki olmadığını

göstermiştir. Ayrıca cinsiyete göre finansal okuryazarlık düzeyi, finansal tutum ve finansal davranışın değişmediği de bulgular arasındadır.

Amerikalı gençlerin varlık sahibi olması ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi inceleyen Letkiewicz ve Fox (2014), çalışmalarında bağımlı değişken olarak net değer, likit varlıklar ve likit olmayan varlıkları kullanmışlardır. Finansal okuryazarlık ile likit varlıklar ve likit olmayan varlıklar arasında pozitif ilişkiler bulunmuştur. Bulgular, finansal okuryazarlığın artmasının gençlerin varlıklarında artışa neden olduğunu göstermiştir. Finansal okuryazarlığın net değer ile ilişkisi ise anlamsız bulunmuştur.

Smith ve Barboza (2014), Amerika'da 380 üniversite öğrencisini örneklemine dâhil ederek finansal okuryazarlık ile borçlanma davranışı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yöntem olarak Probit modeller kullanan yazarlar, öğrenim kredisi, kredi kartı bakiyesi ve diğer borçlar bağımlı değişkenler olacak şekilde üç ayrı model geliştirmişlerdir. Analizler sonucunda, düşük finansal okuryazarlığın yüksek borçlara neden olduğu görülmüştür. Ayrıca, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini olduğundan daha yüksek gördükleri çalışmanın bulguları arasındadır.

Finansal okuryazarlığı ölçmek amacıyla geliştirmiş oldukları ölçeği temel finansal kavramlar, finansal piyasalar ve ürünler, finansal planlama, finansal analiz ve karar verme, risk yönetim aracı olarak sigorta olmak üzere beş başlık altında değerlendiren Beal ve Delpachitra (2003), Avustralya'da 789 üniversite öğrencisine anket uygulamışlardır. Liselerdeki finansal eğitimin yetersizliğinden dolayı finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu sonucuna ulaşan araştırmacılar, en düşük bilgiye sahip olunan alanın finansal planlama başlığı olduğunu belirtmişlerdir. Çalışma tecrübesi ve geliri artan katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin de arttığı çalışmanın bulguları arasındadır. Ayrıca İşletme Bölümü öğrencilerinin diğer öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu analizler sonucunda gözlemlenmiştir.

Avustralya'da yapılan başka bir çalışmada, cinsiyete göre üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinde fark olup olmadığını araştıran Chen ve Volpe (2002), 924 üniversite öğrencisine anket uygulamışlardır. Anket temel finans bilgisi, tasarruf ve borçlanma, sigorta ve yatırım alt başlıkları olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır. Tüm alt başlıklarda, erkek katılımcıların kadın katılımcılara kıyasla daha fazla bilgiye sahip oldukları gözlemlenmiş ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Ayrıca çalışmada finansal okuryazarlığı etkileyen

faktörler de incelenmiştir ve anlamlı çıkan değişkenlerin cinsiyet, bölüm, sınıf, yaş ve iş deneyimi olduğu görülmüştür.

Chen ve Volpe'nin (2002) Avustralya'da yapmış olduğu çalışmanın geçerliliğini araştıran Wagland ve Taylor (2009), cinsiyet değişkeninin finansal okuryazarlık düzeyinde etkisi olup olmadığını incelemiştir. Yazarlar, Chen ve Volpe'nin (2002) sonuçlarının aksine Avustralya'daki öğrencilerde cinsiyet değişkeninin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi olmadığı bulgusuna ulaşmışlardır.

2.3.2. Lise Öğrencilerine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Öğrenciler üzerine yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları sadece üniversite öğrencilerini kapsamamaktadır. Bu çalışmalar farklı ülkelerde lise öğrencilerini de ele almaktadır.

Yeni Zelanda'da lise öğrencilerini anakütle olarak belirleyen Cameron vd. (2014), öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini %47,6 olarak bulmuşlardır. İngilizce yeteneği ve Matematik becerisi az olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de düşük olduğu araştırmanın önemli sonuçları arasındadır.

JumpStart ölçeğini kullanan Mandell ve Klein (2007) Amerika'da yapmış oldukları çalışmada, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu sonucuna varmışlardır. Araştırmacılar, finansal okuryazarlığın düşük olmasının nedeninin öğrencilerin çoğunun kişisel finansı umursamadıkları için olduğunu belirtmişlerdir. Araştırmanın bulguları ayrıca, motivasyonun finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen önemli bir faktör olduğunu göstermiştir.

12-17 yaş grubundaki 7.417 genç üzerinde araştırma yapan Lusardi vd. (2010), katılımcılara faiz oranları, enflasyon ve risk çeşitlendirmesi ile ilgili olmak üzere üç soru sormuşlardır. Sorulara verilen yanıtlar sonucunda araştırmacılar katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğunu belirtmişlerdir. Kadın öğrenciler tüm sorulara erkek öğrencilere kıyasla daha az doğru cevap vermişlerdir. Katılımcıların etnik yapılarına ve ırklarına göre de finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı farklılıklar gözlemlenmiştir. Bu değişkenlerin yanı sıra finansal okuryazarlık düzeyinde aile faktörünün de yeri olduğu görülmüştür. Buna göre annesi daha yüksek eğitim düzeyine sahip olan katılımcıların ve ailesi hisse senedi veya emeklilik tasarrufuna sahip olan katılımcıların daha fazla finansal okuryazar olduğu

gözlemlenmiştir. Son olarak, gençlerin bilişsel yetenekleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında da anlamlı ilişkiler bulunmuştur.

Çek Cumhuriyeti'ndeki okullarda finansal eğitiminin mevcut durumunu ve gençlerin finansal eğitim ihtiyacını inceleyen Opletalova (2015), kota örnekleme yöntemi ile 248 lise öğrencisini örnekleme dâhil etmiştir. Çalışma sonucunda, öğrencilerin çok fazla borca sahip olduğu ve buna paralel olarak finansal eğitim ihtiyaçlarının çok fazla olduğu görülmüştür. Yazar, finansal eğitimin okul müfredatlarında zorunlu olması gerektiğini belirtmiştir.

Kore Finansal Okuryazarlık Testi Anketi (KFOTA) verilerini kullanan Sohn vd. (2012), Kore'deki liseli öğrencilerin finansal sosyalizasyonu, finansal tecrübeleri, para davranışları, demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. KFOTA, Jump\$art ölçeği kullanılarak geliştirilmiş bir ölçektir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık testinden elde ettikleri ortalama skorun %49,8 olduğu görülmüştür. Para biriktirme gibi pozitif para davranışları ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında güçlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, medyayı finansal sosyalizasyon faktörleri arasında ilk sıraya koyan ve bir banka hesabına sahip olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Indiana eyaletinde, şehirde ve taşrada öğrenim gören lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini kıyaslamayı amaçlayan Valentine ve Khayum (2005), 312 öğrenciyi örneklemine dahil etmişlerdir. Bulgular, şehirdeki öğrencilerin okuryazarlık düzeyinin %51, taşradakilerin %50 olduğunu göstermiştir. Skorlar arasındaki fark istatistik olarak anlamsızdır. Bu sonuca ek olarak, vadesiz bir hesaba sahip olan öğrencilerin olmayanlara kıyasla ve yıllık hane geliri 50.000\$ ile 75.000\$ arasında olan öğrencilerin diğer gelir düzeyine sahip öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

2.3.3. Farklı Ülke Uygulamaları ile Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Literatürde tek bir ülke öğrencilerine yapılan çalışmaların yanı sıra, birden fazla ülkedeki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeye çalışan ve bu ülkelerin kıyaslamasını yapan araştırmalar da mevcuttur.

Borodich vd. (2010), Amerika, Beyaz Rusya ve Japonya'daki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerini karşılaştırmışlardır. Araştırma, hem lise hem üniversite öğrencilerini kapsamıştır. Analiz sonuçları, Japonya'daki hem lise hem

üniversite öğrencilerinin diğer iki ülke öğrencilerine kıyasla daha yüksek finansal okuryazarlık skorlarına sahip olduğunu göstermiştir. En başarılı olunan finans alanı her üç ülke için de gelir alt başlığı olurken, en başarısız olunan alan ise tasarruf başlığı olmuştur.

Benzer bir çalışma Kore ve Amerika'daki lise öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini kıyaslamak amacıyla Jang vd. (2014) tarafından yapılmıştır. 40 farklı liseden 1478 öğrencinin örnekleme dahil edildiği araştırmada, Koreli öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi, lise hayatında finansal eğitim almayan Amerikalı öğrencilerden yüksek iken finansal eğitim alan Amerikalı öğrencilerden daha düşük çıkmıştır. Ayrıca, finansal okuryazarlık skorlarının cinsiyete göre değişmediği tespit edilmiştir.

Örneklem olarak öğrencileri kullanmayan ancak yine ülke kıyaslaması yapan Nicolini vd. (2013) dört gelişmiş ülke olan Amerika, İngiltere, İtalya ve Kanada'yı örneklemlerine dâhil ettikleri çalışmada, finansal okuryazarlık düzeyinin ülkelere göre farklılık gösterdiğini tespit etmişlerdir. Finansal okuryazarlık indeksi en düşük olan ülke Amerika iken en yüksek olan ülke Kanada olmuştur. Bunun yanı sıra finansal okuryazarlığı etkileyen sosyoekonomik göstergeler de ülkelere göre değişiklik arz etmiştir.

2.3.4. Finansal Eğitim ve Finansal Okuryazarlık İlişkisine Yönelik Yapılan Çalışmalar

Finansal eğitimin finansal okuryazarlığı arttıracacağı düşüncesi literatürde kabul görmüş ve finansal okuryazarlık çalışmalarının sonucunda finansal eğitimin artırılmasıyla ilgili öneriler yapılmıştır. Finansal eğitimin finansal okuryazarlık düzeyinde değişim yaratıp yaratmayacağı da araştırmacılar tarafından literatürde incelenmiştir. İşletme Bölümü birinci sınıf öğrencilerine finansal okuryazarlık düzeylerini geliştirmek amacıyla üst düzey muhasebe uzmanları tarafından finansal okuryazarlık eğitimi verilmiştir. İki ayrı dönem için 41 ve 60 öğrenci üzerinde uygulanan çalışmada ön test ve son test yapılarak öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri iki defa ölçülmüştür. Her iki dönemdeki öğrenciler için de eğitim sonrasındaki test sonuçları eğitim öncesindeki test sonuçlarına kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Bu farklar, istatistiki olarak anlamlıdır. Araştırmacılar finansal okuryazarlığın gelişimi için üniversite öğrencilerine yönelik bu tarz projelerin artırılması gerektiğini vurgulamışlardır (Rosacker vd., 2009).

Finans derslerinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerindeki etkisini inceleyen Seyedian ve Yi (2011), ölçek olarak Jump\$Start Koalisyonu'nun anketini kullanmışlardır. Katılımcılara dersler öncesi ve dersler sonrası anket uygulayan yazarlar, derslerin etkisinin yanı sıra demografik değişkenler ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi de incelemiştir. Analizler sonucunda, finansal yönetim ve kişisel finans derslerinin finansal okuryazarlık üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmüştür. Cinsiyete göre finansal okuryazarlık düzeyinde ön testte farklılık görülürken son testte anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Ayrıca, öğrencilerin yaz aylarındaki iş tecrübesinin, maaş beklentisinin, vadesiz bir hesaba veya kredi kartına sahip olup olmadığının, tutumlu veya savurgan olmasının derslerdeki performansını etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

Jump\$Start Koalisyonu'nun 1997 anketi sonuçlarını kullanan Tennyson ve Nguyen (2001), liselerdeki ders müfredatlarında finansal eğitim ile ilgili derslerin ve testlerin zorunlu olduğu eyaletler ile olmadığı eyaletlerin finansal başarısını kıyaslamışlardır. Analiz sonuçları, zorunluluk ile öğrencilerin finansal okuryazarlık testinden aldıkları skorlar arasında bir ilişki olmadığını göstermiştir.

Finansal eğitimin öğrencinin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde ve finansal davranışlarında etkisi olup olmadığını araştıran Mandell ve Klein (2009), 79 lise öğrencisini örneklemelerine dahil etmişlerdir. Bu öğrencilerden 39'u kişisel finansal yönetim dersi almışken 40'ı almamıştır. Çalışmada, ölçek olarak Jump\$Start ölçeği kullanılmıştır. Bulgular, finansal eğitim alan öğrenciler ile almayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark bulunmadığını göstermiştir. Finansal yönetim dersi alan öğrenciler ile almayan öğrenciler arasında hem tasarruf hem de finansal davranış konusunda bir farklılık söz konusu değildir. Bu durum, araştırmacıları lisedeki finansal okuryazarlık derslerinin verimliliği açısından endişeye düşürmüştür.

2.4. TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

Finansal okuryazarlık konusunun henüz yeni bir araştırma alanı olmasından dolayı Türkiye literatüründe de çok eskiye dayanan çalışmalar bulunmamaktadır. Ancak her geçen gün birçok araştırmacı tarafından yapılan çalışmalar Türkiye'de yapılan finansal okuryazarlık çalışmaları yazını hızla geliştirmektedir. Bu bölümde, literatür taraması sonucunda Türkiye'de ulaşılabilen tüm kaynaklara yer verilmiştir.

İlk olarak, öğrencilere yönelik yapılan çalışmalar detaylı bir şekilde özetlenmiş, daha sonra farklı örneklem gruplarına yapılan araştırmalara kısaca değinilmiştir. Ancak öncesinde Türkiye genelinde Sermaye Piyasası Kurulu, Borsa İstanbul A.Ş., Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, İstanbul Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Merkezi Kayıt Kuruluşu ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu işbirliği ile yapılmış olan “2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması”ndan elde edilen bir takım bilgiler özetlenmiştir. Bu araştırma, 2012 yılında ilki yapılmış olan çalışmanın ikincisidir. Araştırmada ölçek olarak OECD tarafından kullanılan soru formu kullanılmıştır. Araştırmadan elde edilen temel bulgular şu şekilde özetlenebilir:

- Finansal bilgi ile ilgili sorulara verilen doğru cevap oranları 2012 yılına kıyasla artmıştır.
- Finansal ürünleri tanıma ve kullanım oranları artış göstermiştir.
- Emeklilik planı yapmayanların oranı %26,6’dan %18’e düşmüştür.
- Katılımcıların sadece %18’inin Türkiye genelinde çeşitli kurumlar tarafından finansal eğitim konusunda yürütülen çalışmalardan haberdar oldukları belirtilmiştir.
- Finansal ürünler arasında en az bilinenler vadeli işlem ve forekstir.
- Eğitim düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi artmaktadır.
- Erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyi kadınlara kıyasla daha yüksektir.
- İleri yaş gruplarında finansal okuryazarlık düzeyi düşüş göstermektedir.
- Hanede kişi başına düşen gelir arttıkça bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin arttığı görülmüştür.

Bu bulgular finansal okuryazarlık düzeyi ile ilgili olarak 2012 yılından 2015 yılına gelindiğinde bir gelişmenin olduğunu göstermektedir. Ancak bu gelişme yeterli seviyede değildir. Bireylerin hala birçoğunun finansal farkındalıklarının ve bilgi düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

2.4.1. Öğrencilere Yönelik Yapılan Çalışmalar

Türkiye’de finansal okuryazarlık konusu ile ilgili yapılmış ilk çalışmalardan biri Temizel ve Bayram’ın (2011) araştırmasıdır. Anadolu Üniversitesi İİBF öğrencilerine yönelik olarak yapılan bu çalışmada yazarlar, 433 kişiyi örneklemine

dahil etmişlerdir. Frekans dağılımları ve ki-kare analizini yöntem olarak kullanan araştırmacılar, öğrencilerin finansal bilgi düzeylerini olduğundan daha yüksek gördüklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra, ekonomik ve finansal gelişmelerin kitap ve dergiye kıyasla televizyon ve internetten daha fazla takip edildiği belirlenmiştir. Öğrencilerin finansal bilgi kaynaklarının ise aileleri olduğu çalışmanın bulguları arasındadır.

Yine Anadolu Üniversitesi'nde Özdemir vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada 235 İİBF öğrencisi örnekleme dahil edilmiştir. Türkiye'de yapılan bu çalışmanın diğer ülkelerle kıyaslanabilmesi için ölçek olarak OECD tarafından geliştirilmiş olan anket Türkiye için uyarlanarak kullanılmıştır. Yazarlar, yöntem olarak ki-kare testi ve ANOVA'dan yararlanmışlardır. Bulgular, literatürün aksine finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre değişmediğini göstermiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi ile emeklilik fonu, yatırım hesabı, teminatsız borç, telefonla ödeme hesabı gibi finansal ürünler hakkında farkındalık arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal davranışlar arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

Anadolu Üniversitesi öğrencilerine yönelik yapılan başka bir çalışmada, Bayram (2015) İİBF ve meslek yüksekokulu öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ve buna bağlı olarak para yönetimi davranışlarını belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışmanın anakütlesini 600 öğrenciden oluşan bir örneklem grubu temsil etmiştir. Yöntem olarak frekans analizi ve ki-kare testinden yararlanılmıştır. Analizler sonucunda, öğrencilerin finansal okuryazarlığı düzenli para biriktirme alışkanlığı, faturalarını zamanında ödeme alışkanlığı ve finansal kayıtlarını saklama alışkanlığı olarak dar bir yapıda düşündüğü görülmüştür. Bulgular ayrıca, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olmasına rağmen, bu durumun farkında olmadıklarını göstermiştir. Para harcama ve yönetme konusunda sahip oldukları bilginin çok yüksek oranla aile olduğunu belirten öğrenciler, bilgi kaynağı olarak en az eğitim seçeneğini işaretlemişlerdir. İİBF öğrencilerinin meslek yüksek okulu öğrencilerine kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucu da çalışmadan elde edilen bulgular arasındadır.

Gaziantep Üniversitesi'nde 12 farklı fakültede öğrenim gören toplam 480 öğrenciye yönelik olarak yapılan çalışmada, Kılıç vd. (2015) öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin %48 olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Finansal okuryazarlık alt başlıklarından en fazla bilgiye sahip olunan alanın bireysel bankacılık en az bilgiye

sahip olunan alanın ise yatırım başlığı olduğu görülmüştür. Bulgulara göre, finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek olan fakülte İİBF iken en düşük olan İlahiyat Fakültesi'dir. Bu bilgiler haricinde, erkeklerin bayanlara kıyasla; kredi kartı kullananların kullanmayanlara kıyasla; internet bankacılığı kullananların kullanmayanlara kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu analiz sonuçlarında yer almıştır.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İşletme Bölümü öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmeyi amaçlayan ve finansal okuryazarlık düzeyleri ile demografik özellikler arasında bir ilişkinin olup olmadığını araştıran Ergün vd. (2014), Lusardi'nin (2008) ölçeğini kullanmışlardır. Çalışmanın örneklemini 275 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmacılar, yöntem olarak ki-kare analizinden yararlanmışlardır. Analizler sonucunda, öğrencilerin yalnızca temel düzeyde finansal okuryazar oldukları belirtilmiştir. Cinsiyet değişkeni finansal okuryazarlık unsurlarından üçünde etkili bulunurken, öğretim türü ve hane geliri ise ikişer unsurda etkili bulunmuştur. Sınıf, genel not ortalaması ve ebeveynlerin eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık arasında herhangi bir anlamlı ilişki bulunmamıştır.

Gümüşhane Üniversitesi ön lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini ve davranışlarını tespit etmeyi amaçlayan Çam ve Barut (2015), 391 öğrenciden veri toplamışlardır. Bulgular, öğrencilerin sadece %7,8'inin parayı harcama ve yönetme konusunda kendisini başarısız görmesine rağmen, temel finansal okuryazarlık düzeylerinin oldukça düşük olduğunu göstermiştir. Regresyon analizi sonuçları ise, parayı yönetme konusundaki başarıyı basit faiz hakkındaki bilgi düzeyinin pozitif etkilediğini; enflasyon hakkındaki bilgi düzeyinin ise negatif etkilediğini göstermiştir. Enflasyon ve reel faiz hakkındaki bilgi düzeylerinin aylık bütçe kullanımı üzerinde negatif etkisi olduğu bulgular arasındadır. Çalışma sonucunda, öğrencilerin finansal davranışlarının genel olarak finansal okuryazarlık düzeylerinden çok etkilenmediği belirtilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin finansal bilgi, tutum ve davranışlarını belirlemeyi amaçlayan Alkaya ve Yağlı (2015), Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF öğrencilerine yönelik bir çalışma yapmışlardır. Yöntem olarak frekans dağılımları ve ki-kare bağımsızlık testinden yararlanan araştırmacılar, örneklem olarak 185 öğrenciye anket uygulamışlardır. Analizler sonucunda, araştırmaya katılan öğrencilerin %38,4'ünün temel düzeyde finans bilgisine sahip oldukları belirlenmiştir. Öğrencilerin demografik özellikleri ile finansal bilgi düzeyleri arasında ilişkileri

belirlemek üzere yapılan ki-kare testleri sonucunda cinsiyet ve aylık harcama tutarının istatistiki olarak anlamlı olduğu belirlenmiştir. Erkek öğrencilerin bayan öğrencilere kıyasla daha fazla finansal okuryazar oldukları görülmüştür. Bölüm, öğretim şekli ve genel not ortalaması değişkenleri ile finansal bilgi düzeyleri arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Finansal tutum ile ilgili olarak, öğrencilerin çoğunluğunun (%66,5) mali konulardaki gelecek planlamaları, birikim ve tasarruflarını kapsayan finansal tutumlarının olumlu yönde olduğu bulgular arasındadır. Finansal davranış konusunda da öğrencilerin %78,4'ünün olumlu davranış sergilediği sonucuna ulaşılmıştır.

İstanbul'daki lisans öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye çalışan Akben-Selcuk ve Altıok-Yılmaz (2014), 853 İİBF öğrencisine anket uygulamışlardır. Analizler sonucunda, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin %45 olduğu görülmüştür. Erkeklerin kadınlara kıyasla, yaşı büyük olanların daha genç olanlara kıyasla, ailelerinden ayrı yaşayanların aileleri ile birlikte yaşayanlara kıyasla, çalışan öğrencilerin çalışmayanlara kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, aile eğitimi ve alınan ders sayısı ile finansal okuryazarlık arasında pozitif bir ilişki bulunurken ailenin gelir düzeyi ve öğrencinin genel not ortalaması ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında herhangi bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Görüldüğü üzere, Türkiye literatüründe yapılmış olan araştırmaların birçoğu tek bir üniversiteyi kapsamaktadır. Ancak nadiren de olsa birden fazla üniversiteyi anakütle olarak belirleyen çalışmalar da mevcuttur.

Eskişehir, Bursa ve İstanbul'da bulunan 5 devlet üniversitesinde öğrenim gören 824 İİBF ve Mühendislik Fakültesi öğrencilerini araştırmalarına dahil eden Er vd. (2014), OECD ülkeleri için hazırlanan finansal okuryazarlık ölçeğinden yararlanmışlardır. Anket sorularına cevap veren öğrencilerin %31,7'sinin yüksek, %30,1'inin orta ve %16'sının düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları belirlenmiştir. Geri kalan grup ise herhangi bir grupta yer almayan aykırı gözlemler olarak sınıflandırılmıştır. Analizler sonucunda, finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyet ve öğrenim alanı değişkenlerine göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Yine cinsiyet ve öğrenim alanı, finansal ürün seçiminde ayırt edici özelliğe sahip değişkenler olarak gözlemlenmiştir. Çalışmanın sonucunda, finans ve ekonomi derslerini alan İİBF öğrencilerinin hem finansal okuryazarlık düzeyi olarak hem de

finansal ürün seçiminde Mühendislik Fakültesi öğrencilerine kıyasla daha başarılı oldukları belirtilmiştir.

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi amaçlayan Sarıgül (2014), 3 farklı üniversiteden 1.127 lisans öğrencisine anket uygulamıştır. Çalışmanın anakütlesini oluşturan üniversiteler, Konya ilinde yer alan Mevlana Üniversitesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'dir. Çalışmada yöntem olarak t-testi, ANOVA ve lojistik regresyondan yararlanılmıştır. Analizler sonucunda, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin %65 olduğu görülmüştür. Öğrencilerin en başarılı oldukları alanın tasarruf ve harcama, en başarısız oldukları alanın ise yatırım alanı olduğu belirlenmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyet, öğrencinin okumuş olduğu bölüm, ikamet ettiği yer, sınıf (kaçıncı sınıf olduğu), ebeveynlerinin eğitim durumu ve çalışma durumu değişkenlerine göre değişiklik gösterdiği gözlemlenmiştir. Analiz sonuçları, erkeklerin kadınlara kıyasla, İşletme ve İktisat Bölümü öğrencilerinin ise diğer öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğunu göstermiştir.

2.4.2. Diğer Örneklemelere Yönelik Yapılan Çalışmalar

Türkiye'de ulaşılabilen kaynaklar arasından üniversite öğrencilerini örneklem olarak kullanan tüm çalışmalar yukarıda özetlenmiştir. Üniversite öğrencileri haricinde üniversite personellerine, hane halkına ve yatırımcılara yönelik olarak yapılmış çalışmalar da Türkiye literatüründe yer almıştır. Bu çalışmalar, aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi personellerinin finansal okuryazarlık düzeylerini ve finansal okuryazarlık konusunda kendilerini yeterli görüp görmediklerini inceleyen Gutnu ve Cihangir (2015), 144 idari ve akademik personele anket uygulamışlardır. Yöntem olarak frekans analizi kullanan yazarlar, katılımcıların büyük çoğunluğunun ekonomik ve finansal gelişmelerle ilgilendiğini ve bu gelişmeleri internetten takip ettiklerini belirtmişlerdir. Çalışmanın bulguları arasında, katılımcıların internet bankacılığını kullanma oranının (%84,7) oldukça yüksek olduğu, kredi kartı aylık ortalama faiz oranını bilme oranının (%60,4) ortalamanın üzerinde olduğu ve kredi kartı ekstresini anlama oranının (%75,7) yüksek olduğu yer almaktadır.

Süleyman Demirel Üniversitesi akademik personelinin finansal okuryazarlık ve para yönetimi konularında finansal bilgilerinin, davranışlarını ve finansal tutumlarını

belirlemeyi amaçlayan Öztürk ve Demir (2015), 325 akademik personele anket uygulaması yapmışlardır. Araştırma sonuçları, akademisyenlerin %59'unun finansal okuryazar olduğunu göstermiştir. En yüksek finansal okuryazarlığa sahip olan akademisyenlerin ünvanının öğretim görevlisi olduğu, en düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip akademisyenlerin ünvanının ise doçent doktor olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç ünvana göre finansal okuryazarlık düzeyinin artmadığına kanıt oluşturmuştur. Gelir düzeyine göre de finansal okuryazarlık düzeyinin artmadığı bulgular arasındadır. Araştırmacılar toplumun üst kademesinde yer alan akademik personellerin de bir finansal eğitime ihtiyaç duyduklarını belirtmişlerdir.

Kocaeli ilinde hane halkının finansal okuryazarlık düzeylerini ve aile bütçesinin yönetimi konusunda bilgi ve davranışlarını belirlemeyi amaçlayan Fettahoğlu (2015), ANOVA yöntemini kullanarak 83 katılımcıdan toplamış olduğu verileri analiz etmiştir. Analiz sonuçları, katılımcıların temel düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduklarını, finansal araçlar, ürünler ve teknikler konusunda ise yeterince bilgiye sahip olmadıklarını göstermiştir. Hane halkının yatırım araçlarını tanıma ve yatırım yapma konusunda da yetersiz oldukları ve hisse senedi, tahvil ve yatırım fonu gibi menkul değerlerin kullanımının düşük olduğu bulgular arasında yer almıştır.

Eskişehir'de hane halkının finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeyi ve finansal okuryazarlık düzeyi ile borçlanma davranışı arasındaki ilişkiyi inceleyen Sevim vd. (2012), kartopu örnekleme yöntemi ile 550 bireye anket uygulamışlardır. Verilerin analizi sonucunda, katılımcıların %13'ü yüksek, %47'si orta, %40'ı ise düşük düzeyde finansal okuryazarlık düzeyine sahip oldukları gözlemlenmiştir. Finansal okuryazarlığı etkileyen demografik değişkenlerin cinsiyet, eğitim düzeyi ve medeni durum değişkenleri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, finansal okuryazarlık düzeyi ile borçlanma davranışı arasında anlamlı ilişki bulunmuştur. Buna göre finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan kişiler yanlış borçlanma kararları almaktadırlar. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişiler ise aşırı borçlanma yapmamakta ve bilinçli krediler kullanmaktadırlar.

Yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini saptamayı ve bu değişkenler ile psikolojik yanlısamlar arasındaki ilişkiyi belirlemeye çalışan Sezer ve Demir (2015), Türkiye'deki yatırımcıların finansal okuryazarlık ve bilişsel yetenek düzeylerini Amerika, Almanya ve Hollanda'daki araştırmalarla kıyaslamışlardır. Bulgular, katılımcıların %87'sinin bir yükseköğretim programından

mezun olmasına karşın, finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Analiz sonuçları, finansal okuryazarlık düzeyinin psikolojik önyargılara düşme konusunda tek başına açıklayıcı olamayacağını göstermiştir. Bilişsel yetenekler ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında ise pozitif bir ilişki saptanmıştır. Bilişsel yetenek ve finansal okuryazarlık düzeyleri diğer ülkelerle kıyaslandığında, araştırmaya katılan yatırımcıların seviyelerinin daha düşük olduğu belirlenmiştir.



ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

Çalışmanın bu bölümünde ana kütle ve örneklem, çalışmada kullanılan ölçekler, ölçeklerin hazırlanması ile ilgili bilgiler, verilerin toplanması ve araştırma modeline ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. ANA KÜTLE VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın ana kütesini Gaziantep ilindeki ve çevresinde yer alan yedi ildeki sekiz adet devlet ve iki adet vakıf üniversitesi olmak üzere toplam on üniversitedeki İİBF son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmaya dâhil edilen üniversiteler ve bu üniversitelerin bulunduğu şehirler Tablo 3.1.'deki gibidir:

Tablo 3. 1. Araştırmaya Dahil Edilen Üniversiteler

Üniversitenin Adı	Bulunduğu Şehir
Adıyaman Üniversitesi	Adıyaman
Dicle Üniversitesi	Diyarbakır
Gaziantep Üniversitesi	Gaziantep
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	Gaziantep
Zirve Üniversitesi	Gaziantep
Mustafa Kemal Üniversitesi	Hatay
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	Kahramanmaraş
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	Kilis
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	Osmaniye
Harran Üniversitesi	Şanlıurfa

Araştırmada ana kütlelerin tamamına ulaşmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda belirtilen üniversitelerin ders müfredatları çıkarılmıştır. Daha sonra zorunlu dersler belirlenerek anket uygulaması dersin öğretim elemanından izin alınarak her üniversitede seçilen zorunlu derslerde uygulanmıştır. Derse katılan ve anket

çalışmasında yer almak isteyen tüm öğrencilere anket uygulanmıştır. O gün derse gelmeyen ya da anketi doldurmak istemeyen öğrenciler haricinde ana kütlede yer alan tüm öğrenciler ankete katılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın örneklemini 1.856 öğrenci oluşturmuştur. Ana kütle sayısı ise derslerin öğretim elemanlarından alınan derse kayıtlı öğrenci sayıları vasıtasıyla belirlenmiştir. Buna göre, çalışmanın ana kütleliğini 3.284 öğrenci oluşturmuştur. Dolayısıyla, örneklemin ana kütleli temsil oranı %56,5'tir.

3.2. ÖLÇEKLER

Bu bölümde çalışmada kullanılan ölçeklerin nasıl hazırlandığı ve çalışmada değişken olarak kullanılan bu ölçeklerden elde edilen skorların nasıl hesaplandığı detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

3.2.1. Finansal Okuryazarlık Ölçeği

Araştırmacılar ve uygulayıcılar tarafından finansal okuryazarlığı ölçmek için kullanılan yaygın bir ölçek yoktur. Literatürde ya da pratik hayatta kullanılan ölçekler bir tutarlılık göstermemektedir (Knoll ve Houts, 2012: 384). Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla literatürde geliştirilen birçok ölçek olduğu görülmektedir. Ayrıca araştırmacılar her geçen gün yeni ölçekler geliştirmektedirler. Bu araştırma kapsamında Amerika'da ilk kez 1996 yılında lise öğrencilerine uygulanan daha sonra ise 2002 yılında üniversite öğrencileri için modifiye edilen Mandell tarafından hazırlanmış olan "Jump\$tart College Students Coalition Survey of College Students" ölçeği kullanılmıştır. Literatürde öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek için Jump\$tart ölçeğinin kullanan birçok çalışma bulunmaktadır (Norvilitis vd., 2006; Eitel ve Martin, 2009; Seyedian ve David Yi, 2011). Ölçeğin orijinalinde 25'i finansal tutum ve davranışlar ile sosyodemografik özellikleri belirlemeyi; 31'i ise finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeyi amaçlayan toplam 56 adet soru yer almaktadır. Bu soruların büyük kısmı Türkçe'ye birebir çevrilmiştir. Amerika finans ve vergi sisteminin Türkiye ile farklılıklar göstermesi nedeniyle bazı sorular Türkiye'ye uyarlanmıştır. Türkiye sistemine uyarlamalar yapılırken finans akademisyenleri, bankacılar ve sigortacılar gibi uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Nihai finansal okuryazarlık ölçeği 29'u finansal okuryazarlık düzeyini ölçmeyi hedefleyen ve 16'sı katılımcıların finansal tutum ve davranışları ile sosyodemografik özelliklerini belirleyici sorulardan olmak üzere 45 adet sorudan oluşmuştur. Anket formu Ek 1.'de

verilmiştir. Mandell (2008), finansal okuryazarlık ölçeğini dört alt başlıktan oluşturmuştur. Bu doğrultuda, bu çalışmada kullanılan ölçek de dört alt başlık halinde düşünülmüştür. Alt başlıklar ve bu alt başlıklarda yer alan sorular aşağıdaki gibidir:

- *Gelir kategorisi*, 2., 6., 12., 13., 16., 19. ve 22. sorulardan oluşmaktadır. Bu kategori, katılımcıların gelir kaynaklarını tanıyabilme, kariyer seçeneklerini analiz edebilme, eğitim düzeyi, yetenekler ve ekonomik koşulların gelir üzerindeki etkisini anlayabilme ve vergi ve devlet politikalarının gelir üzerindeki etkisini kavrayabilme yeteneklerini test etmektedir.
- *Para yönetimi kategorisi*, 1., 7., 15., 20. ve 24. sorulardan oluşmaktadır. Bu kategori, katılımcıların kazanma, harcama, tasarruf ve yatırım kararları planlayabilme, enflasyonun kazançlar ve yatırım kararları üzerindeki etkisini anlayabilme ve sigorta türlerinin finansal kayıptan bireyleri nasıl koruyacağını kavrayabilme yeteneklerini test etmektedir.
- *Tasarruf ve yatırım kategorisi*, 3., 4., 8., 9., 10., 14., 23. ve 29. sorulardan oluşmaktadır. Bu kategori, katılımcıların tasarruf ve yatırım arasındaki ilişkiyi anlayabilme, yatırım yapma ve yatırımları nakde çevirebilme, risk ve getiri arasındaki ilişkiyi kurabilme, yatırımların geri dönüşlerini hesaplayabilme ve yatırımcıların nasıl korunacağını bilme becerilerini test etmektedir.
- *Harcama ve borçlanma kategorisi*, 5., 11., 17., 18., 21., 25., 26., 27. ve 28. sorulardan oluşmaktadır. Bu kategori, katılımcıların harcama kararlarının faydalarını ve maliyetlerini karşılaştırabilme, ürünler ve hizmetler hakkında değerlendirme yapabilme, tüketici hakları hakkında bilgi sahibi olma ve kredi türleri, kredi maliyetleri, ödeme seçenekleri, kredi skoru ve kredi ile ilgili problemlerden sakınabilme becerilerini test etmektedir.

Finansal okuryazarlık skoru hesaplanmasında katılımcıların sorulara vermiş oldukları doğru cevaplar baz alınmıştır. Bu bağlamda doğru cevaplanan her soru için katılımcıya “1” puan verilmiştir. İşaretlenen yanlış seçenekler ve boş bırakılan sorular için katılımcıya “0” puan verilmiştir. Boş bırakılan soruların yanlış olarak değerlendirilmesinin nedeni, katılımcıların soruyu “bilmiyor” olarak kabul

edilmesidir. Toplam 29 sorunun bulunduğu bu ölçekte katılımcıların toplam skorları 29'a bölünerek 100 üzerinden skorları oluşturulmuştur. Örneğin, 17 adet soruyu doğru cevaplayan katılımcının finansal okuryazarlık skoru %58,6'dır ($17 \div 29$). Bu skor hesaplama şekli, finansal okuryazarlığın her alt başlığı için de ayrı ayrı hesaplanmıştır. Buna göre her bir katılımcının finansal okuryazarlık skoru yanında gelir skoru, para yönetimi skoru, tasarruf ve yatırım skoru ve harcama ve borçlanma skoru ayrı ayrı oluşturulmuştur.

3.2.2. Finansal Öz Yetkinlik Ölçeği

Finansal öz yetkinliği ölçmek amacıyla kullanılan ölçek Lown (2011) tarafından geliştirilmiş olan "Financial Self-Efficacy Scale"'in Türkçe'ye çevrilip uyarlanması ile oluşturulmuştur. Lown ise ölçeği, Schwarzer ve Jerusalem'in (1995) "General Self-Efficacy Scale" ölçeğinden uyarlamıştır. "Finansal Öz Yetkinlik" ölçeği altı adet sorudan oluşmaktadır. Ölçek, Ek 2.'de yer almaktadır.

Finansal öz yetkinlik ölçeği 4'lü likert tipi ölçektir. Katılımcılar bu ölçekte "Doğru değil", "Nadiren doğru", "Kısmen doğru" ve "Tamamen doğru" seçeneklerinden birini cevap olarak işaretlemişlerdir. Verilen cevaplar sırasıyla 1'den 4'e kadar kodlanmıştır. Katılımcıların vermiş oldukları cevaplar toplanarak finansal öz yetkinlikleri hesaplanmıştır. Buna göre, bir katılımcının finansal öz yetkinliği en düşük 6 iken en yüksek 24 değerini alabilmektedir. Bu ölçekte 6 skoru en yüksek finansal öz yetkinliğe sahip olunan değeri gösterirken 24 skoru en düşük finansal öz yetkinlik derecesini göstermektedir.

3.2.3. Finansal Sosyalleşme Ölçeği

Finansal sosyalleşme ölçeği, Sabri (2011) tarafından kullanılan "Financial Socialization" ölçeğinden Türkçe'ye çevrilerek uyarlanmıştır. Bu ölçek beş adet sorudan oluşmaktadır ve bireyin para yönetimi konusunda çevresinden (aile, arkadaş, eğitim, medya ve dini inanç) ne düzeyde etkilendiğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Finansal sosyalleşme ölçeği Ek 3.'te yer almaktadır.

Finansal sosyalleşme ölçeği, 7'li likert tipi ölçek şeklindedir. Katılımcılar ölçekte yer alan sorulara 1 ile 7 arasında bir değer vererek ölçeği doldürmüşlerdir. 1 seçeneği "Hiç etkilememektedir" i ifade ederken, 7 seçeneği "Çok etkilemektedir" manasına gelmektedir. Tezin literatür bölümünde belirtildiği üzere, finansal sosyalleşme değişkenini tüm alt başlıkları toplayarak tek bir değişken olarak

değerlendiren çalışmalar olduğu gibi her bir alt ögeyi ayrı ayrı değerlendiren çalışmalar da mevcuttur. Bu tez çalışmasında, finansal sosyalizasyon ölçeği altındaki her bir öge analizde tek başına değerlendirilmiştir.

3.2.4. Finansal Refah Ölçeği

Finansal refah ölçeği, Prawitz vd. (2006) tarafından geliştirilmiş olan “Financial Distress/Financial Well-Being Scale” ölçeğinin Türkçe’ye çevrilip uyarlanması ile elde edilmiştir. Ölçek, sekiz sorudan oluşmaktadır ve bireylerin para yönetimi konusunda ve maddi konularda sıkıntı yaşayıp yaşamadıklarını ölçmeyi amaçlamaktadır. Finansal sıkıntı/Finansal refah ölçeği gösterimindeki yaşanacak olacak zorluktan dolayı ölçeğin ismi Türkçe’ye sadece “Finansal Refah Ölçeği” şeklinde çevrilmiştir. Ölçek, Ek 4.’te yer almaktadır.

Finansal refah ölçeği, 10’lu likert tipi ölçek şeklindedir. Cevap seçenekleri her soru için farklılık göstermektedir. Katılımcıların finansal sıkıntı ya da refah düzeylerini ölçmek için yine toplama metodu kullanılmıştır. Bu ölçekte yer alan 2., 3. ve 5. sorular ters şekilde sorulduğu için toplama yapılmadan önce yeniden kodlama yapılmıştır. Hesaplanan toplam puanı düşük olan bireylerin finansal refah düzeyi yüksek iken toplam puanı yüksek olan bireylerin finansal sıkıntı düzeyi yüksektir. Bir katılımcının finansal refah skoru 8 ile 80 puan arasında değişiklik göstermektedir. 8 en yüksek finansal refaha sahip olunan puan iken; 80 en yüksek finansal sıkıntıya sahip olunan puandır.

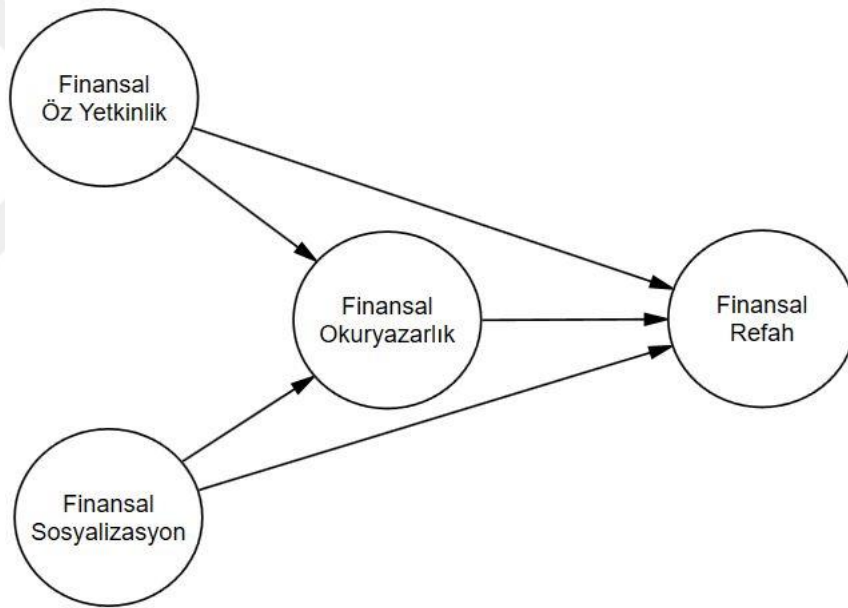
3.3. VERİLERİN TOPLANMASI

Çalışmada kullanılan veriler, 2015-2016 eğitim ve öğretim yılı Güz yarıyılında toplanmıştır. Çalışmada ana kütlenin tamamına ulaşmak hedeflendiği için öncelikle belirlenen üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerindeki aktif bölümler belirlenmiştir. Ana kütleyi sadece son sınıf öğrencileri oluşturduğu için son sınıflara ait ders programlarına ulaşılarak zorunlu dersler çıkarılmıştır. Zorunlu derslerin belirlenmesindeki amaç tüm öğrencilerin bu dersi almış olduğu varsayımdır. Daha sonra bu dersleri veren öğretim üyelerine ulaşılarak anketin derste yapılması için izin istenmiştir. Gerekli izinler alındıktan sonra, araştırmacı tarafından anketler gözlem yolu ile derslerde öğrencilere uygulanmıştır. Ankette yer alan bölümler ve anketin amacı öğrencilere açıklandıktan sonra, anket uygulamasına geçilmiştir. Anket uygulaması gönüllülük esası ile yapılmış olup, anketi doldurmak istemeyen öğrenciler

çalışma dışında tutulmuştur. Ayrıca dersin olduğu gün derse gelmemiş olan öğrenciler de çalışma kapsamı dışında kalmıştır. Anketin doldurulma süresi ortalama 30 dakika civarında olmuştur.

3.4. ARAŞTIRMA MODELİ

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesini ve finansal okuryazarlık ve finansal refah düzeylerini etkileyen değişkenleri inceleyen bu tez çalışmasında 4 farklı ölçek kullanılmıştır. Finansal öz yetkinlik ve finansal sosyalizasyon ölçekleri finansal okuryazarlık değişkenini etkileyen (öncül) değişkenler olarak, finansal refah ölçeği ise finansal okuryazarlık değişkeninden etkilenen (ardıl) değişken olarak modele dâhil edilmişlerdir. Bu bağlamda, araştırma modeli Şekil 3.1.'de gösterilmiştir.



Şekil 3. 1. Araştırma Modeli

Araştırma modelinde görüldüğü üzere, finansal okuryazarlık değişkeninin finansal öz yetkinlik ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden etkilendiği düşünülmektedir. Ölçekler başlığında belirtildiği üzere, finansal sosyalizasyon değişkeni beş farklı öğeden oluşmaktadır ve bu öğelerin etkileri ayrı ayrı incelenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin ise finansal refah düzeyini etkilediği öngörülmektedir. Ayrıca finansal öz yetkinlik ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinin de finansal refah düzeyini etkilediği düşünülmektedir.

3.5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Finansal okuryazarlık düzeyini belirlemeye çalışan çalışmaların büyük kısmında kurulan hipotezler sosyodemografik değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi araştırmaktadır. Bu tez çalışmasında, sosyodemografik değişkenlerinin yanı sıra finansal sosyalizasyon, finansal öz yetkinlik ve finansal refah değişkenleri ile finansal okuryazarlık ilişkisi incelenmiştir. Bu bağlamda oluşturulan araştırma hipotezleri şu şekildedir:

H₁: Finansal öz yetkinlik düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2a}: Para yönetimi konusunda ailenin öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2b}: Para yönetimi konusunda arkadaşların öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2c}: Para yönetimi konusunda alınan eğitimin öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2d}: Para yönetimi konusunda medyanın öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{2e}: Para yönetimi konusunda dini inançların öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₃: Finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal refah seviyesi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H₄: Finansal öz yetkinlik düzeyi ile finansal refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5a}: Para yönetimi konusunda ailenin öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5b}: Para yönetimi konusunda arkadaşların öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5c}: Para yönetimi konusunda alınan eğitimin öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5d}: Para yönetimi konusunda medyanın öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H_{5e}: Para yönetimi konusunda dini inançların öğrenci üzerindeki etki düzeyi ile finansal refah düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

Yukarıdaki 13 adet hipotez yapısal eşitlik modellemesi yöntemi ile test edilecektir. Bu hipotezlerin dışında sosyodemografik değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik oluşturulan hipotezler şu şekildedir:

H₆: Finansal okuryazarlık düzeyi öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.

H₇: Finansal okuryazarlık düzeyi öğrencilerin kredi kartı kullarımlarına göre farklılık göstermektedir.

H₈: Finansal okuryazarlık düzeyi öğrencilerin birikim yapma davranışlarına göre farklılık göstermektedir.

Sosyodemografik değişkenlerin yer aldığı bu üç hipotez ise t-testi yardımı ile test edilecektir.

H₉: Finansal okuryazarlık düzeyi öğrencilerin ikamet ettikleri yere göre farklılık göstermektedir.

H₁₀: Finansal okuryazarlık düzeyi öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılık göstermektedir.

H₁₁: Finansal okuryazarlık düzeyi öğrencilerin genel not ortalamalarına göre farklılık göstermektedir.

Öğrencilerin ikamet ettikleri yer, ailelerinin gelir düzeyleri ve genel not ortalamaları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişkileri test etmek amacıyla ANOVA analizinden yararlanılmıştır.

Son olarak, öğrencilerin cinsiyetlerine göre finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeylerinin ve öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine göre finansal refah düzeyinin farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla üç adet hipotez geliştirilmiştir.

H₁₂: Finansal öz yetkinlik düzeyi öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.

H₁₃: Finansal refah düzeyi öğrencilerin cinsiyetine göre farklılık göstermektedir.

H₁₄: Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyine ile finansal refah düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

12., ve 13. hipotezler t-testi yardımı ile test edilirken 14. hipotez yapısal eşitlik modelinde gelir düzeyi değişkeninin modele eklenmesi ile test edilmiştir.

3.6. VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizi için Excel, SPSS ve AMOS programları kullanılmıştır. İlk olarak Excel ve SPSS yardımı ile tanımlayıcı istatistikler çıkarılmıştır. Daha sonra araştırma modelini test etmek için AMOS kullanılarak Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) yönteminden yararlanılmıştır. Son olarak, bazı demografik özellikler ile finansal okuryazarlık, finansal sosyalizasyon, finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeyi arasındaki ilişkileri belirlemek amacıyla SPSS yardımı ile T-testi ve ANOVA analizleri yapılmıştır. Analiz kısmında kullanılan yöntemler aşağıda nedenleriyle birlikte kısaca açıklanmıştır.

3.6.1. Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM)

Araştırma modelini test etmek amacıyla YEM yöntemi kullanılmıştır. YEM, birçok bağımsız ve bağımlı değişkenler arasındaki ilişkilerin modellenmesi ile çok değişkenli bir araştırma problemini tek bir süreçte, kapsamlı bir şekilde ele almayı sağlamaktadır (Anderson ve Gerbing, 1988). YEM ile analiz edilen bir model geleneksel regresyon yöntemiyle analiz edilebilse de değişkenler arasındaki ilişkileri gösterebilmek için birden fazla regresyon modeli gerekebilmektedir. Bu nedenle, araştırma modelinde yer alan finansal öz yetkinlik, finansal sosyalizasyon, finansal okuryazarlık ve finansal refah düzeyleri arasındaki ilişkileri tek bir süreçte belirlemek amacıyla YEM yöntemine başvurulmuştur.

Literatürde finansal okuryazarlık ile farklı değişkenlerin ilişkilerini incelemek amacıyla YEM'den yararlanan çalışmalar mevcuttur. Nkundabanyanga vd. (2013), ticari bankaların kredi şartları, finansal okuryazarlık ve krediye erişim arasındaki ilişkiyi yapısal eşitlik modellemesi yardımıyla incelemiştir. Potrich vd. (2015) finansal bilgi, tutum ve davranış değişkenleri ile finansal okuryazarlık değişkeninin yer aldığı modeli yapısal eşitlik modeli kullanarak analiz etmiştir.

3.6.2. T-Testi ve ANOVA

Sosyodemografik değişkenler ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkileri belirlemek için ise bağımsız örneklemlerle T-Testi ve ANOVA analizlerinden yararlanılmıştır. Bağımsız örneklemlerle T-Testi iki farklı grubun ortalama skorlarının birbirinden farklı olup olmadığını test ederken ikiden fazla grup olması durumunda ANOVA'dan yararlanır. Cinsiyet, ikametgâh, gelir düzeyi gibi sosyodemografik

değişkenlerin finansal okuryazarlık ve finansal refah düzeyi değişkenleri ile ilişkisini incelemek amacıyla bu iki testten yararlanılmıştır.



DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde, örnekleme ait tanımlayıcı istatistiklere, araştırma modelini test etmek amacıyla yapılmış olan yapısal eşitlik modellemesi analizine ve öğrencilerin sosyodemografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyi arasındaki ilişkileri inceleyen ek analizlere yer verilmiştir.

4.1. TANIMLAYICI İSTATİSTİKLER

Tanımlayıcı istatistikler başlığında, çalışmaya katılan 1.856 öğrenci hakkında bir takım sosyodemografik bilgiler verilmiştir. Ayrıca öğrencilerin demografik özelliklerine göre finansal davranışlarını incelemek amacıyla bazı çapraz tablolardan yararlanılmıştır. Tanımlayıcı istatistiklerle ilgili verilen tüm tablolarda sadece geçerli yüzdeler (valid percent) verilmiştir. Yani herhangi bir soruya cevap vermeyen katılımcılar tablolardaki yüzdelerle dâhil edilmemiştir. Örneğin, 1.856 katılımcıdan cinsiyet sorusuna 1.845 katılımcı cevap vermiştir. Bunlardan 1.018'i (%55,2) kadın iken 827'si (%44,8) erkektir. Görüldüğü üzere, soruya cevap vermeyen 11 kişi yüzde hesabına dâhil edilmemiştir.

4.1.1. Cinsiyet, Yaş ve Gelir Düzeylerine Göre Katılımcılar

Katılımcıların cinsiyet, yaş ve ailelerinin gelir düzeyi değişkenlerine ait frekans ve yüzde dağılımları gösteren bilgiler Tablo 4.1.'de yer almaktadır.

Araştırmaya katılan öğrencilerden 1.018'i (%55,2) kadın iken 827'si (%44,8) erkektir. Öğrencilerden 11'i cinsiyet sorusuna cevap vermemiştir.

Öğrencilerin yaş ortalaması 22,7'dir. Araştırmanın ana kütlelerini 4. sınıf öğrencileri oluşturduğu için çıkan yaş ortalamasının olağan olduğu düşünülmektedir. Üniversiteye başlama yaşı genel olarak 18 olarak düşünüldüğünde 4. sınıfa geldiklerinde öğrenciler 22 yaşına ulaşmaktadırlar. Yaş değişkeninin moduna bakıldığında yine 22 olduğu görülmektedir. 20 veya daha genç yaşta 26 katılımcı

varken, 25 veya daha yaşlı 163 katılımcı araştırmaya dâhil olmuştur. Öğrencilerden 39'u yaş sorusunu boş bırakmışlardır.

Katılımcıların ailelerinin gelir düzeyleri incelendiğinde, 688 (%37,7) öğrencinin ailesinin geliri 1.500 TL veya daha az iken, 748 (%40,9) öğrencinin gelir düzeyi 1.501 TL ile 3.000 TL arasında yer almaktadır. Bu iki grup gelir düzeyinin dörtte üçünden daha yüksek (%78,6) kısmını oluşturmaktadır. En yüksek gelir grubunda (6.001 TL veya üzeri) yer alan öğrenci sayısı ise 89'dur (%4,9).

Tablo 4. 1. Katılımcıların Temel Demografik Özellikleri

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	1.018	55,2
Erkek	827	44,8
Yaş	Frekans	Yüzde
20 veya daha genç	26	1,4
21	304	16,7
22	581	32,0
23	517	28,5
24	226	12,4
25 veya daha yaşlı	163	9,0
Ailenin gelir düzeyi	Frekans	Yüzde
1.500 TL veya daha az	688	37,7
1.501-3.000 TL	748	40,9
3.001-4.500 TL	214	11,7
4.501-6.000 TL	88	4,8
6.001 TL veya üzeri	89	4,9

4.1.2. Üniversite ve Bölümlere Göre Katılımcılar

Çalışmanın ana kütesini oluşturan 10 üniversiteden araştırmaya katılan öğrencilerin sayıları Tablo 4.2.'de gösterilmiştir. Tablo 4.2.'ye göre, 261 (%14) öğrenci ile araştırmaya en fazla Adıyaman Üniversitesi öğrencileri katılmıştır. En az katılım sağlayan üniversite ise 59 (%3,2) öğrenci sayısı ile Hasan Kalyoncu Üniversitesi olmuştur. Bölüm bazında bakıldığında, 10 üniversitede toplam 10 farklı bölüm olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğrenciler, ağırlıklı olarak İşletme ve İktisat Bölümü öğrencileridir. İşletme Bölümü öğrencilerinin sayısı 679 (%36,6) iken İktisat Bölümü öğrencilerinin sayısı 580'dir (%31,3). Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencileri ise 17 (%0,9) kişi ile en az öğrenci sayısına sahip bölümü oluşturmaktadırlar. Bu bölümdeki katılımcıların sayısının az olması, bu bölümün pek çok üniversitede yer almamasından kaynaklanmaktadır. Bu bölümler

haricindeki bölümler ve ankete katılım sayıları ise şu şekildedir: Kamu Yönetimi Bölümü 300 (%16,2), Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü 60 (%3,2), Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü 55 (%3), Sağlık Yönetimi Bölümü 50 (%2,7), Uluslararası İlişkiler Bölümü 49 (%2,6), Maliye Bölümü 45 (%2,4), Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü 21 (%1,1) öğrencidir.

Tablo 4. 2. Üniversite ve Bölümlere Göre Katılımcı Sayısı

Üniversite	Bölüm	Katılımcı Sayısı	Toplam Katılımcı Sayısı
Gaziantep Üniversitesi	İşletme	138	241
	İktisat	65	
	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	38	
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	İşletme	54	109
	Yönetim Bilişim Sistemleri	55	
Mustafa Kemal Üniversitesi	İşletme	108	251
	İktisat	86	
	Kamu Yönetimi	57	
Harran Üniversitesi	İşletme	32	217
	İktisat	69	
	Kamu Yönetimi	71	
	Maliye	45	
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	İşletme	11	59
	İktisat	9	
	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	22	
	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	17	
Adıyaman Üniversitesi	İşletme	92	261
	İktisat	69	
	Kamu Yönetimi	100	
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	İşletme	109	191
	İktisat	82	
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	İşletme	20	250
	İktisat	124	
	Kamu Yönetimi	72	
	Uluslararası İlişkiler	34	
Zirve Üniversitesi	İşletme	19	82
	İktisat	27	
	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	21	
	Uluslararası İlişkiler	15	
Dicle Üniversitesi	İşletme	96	195
	İktisat	49	
	Sağlık Yönetimi	50	

Çalışmaya dahil edilen üniversitelerden ikisi vakıf üniversitesidir. Bu üniversitelerin (Zirve Üniversitesi ve Hasan Kalyoncu Üniversitesi) katılım oranı

%7,6'dır (141 öğrenci). Vakıf üniversitelerinin oranının düşük olmasının nedeni bölgede henüz az sayıda vakıf üniversitesinin yer alması ve mevcut vakıf üniversitelerinin ikinci öğretim programlarının bulunmamasıdır. Öğretim türüne göre katılımcıların sınıflandırılmasına bakıldığında ise 1.185 (%63,8) öğrenci birinci öğretim programında iken 671 (%36,2) öğrenci ikinci öğretim programındadır. Oranlar arasındaki farklılık yine bazı üniversitelerde ikinci öğretim programının bulunmamasından kaynaklanmaktadır.

4.1.3. Ailenin Eğitim Düzeyi ve Gelir Durumuna Göre Katılımcılar

Katılımcıların ailelerinin eğitim düzeyi ile gelir durumlarını aynı anda inceleyebilmek amacıyla Tablo 4.3. oluşturulmuştur. Tablonun yorumlanması daha kolay olması için değerler yüzde cinsinden verilmiştir. Bu bağlamda her grubu kendi içinde değerlendirmek daha kolay ve daha doğru olacaktır.

Tablo 4. 3. Ailenin Eğitim Düzeyi ve Gelir Durumuna Göre Katılımcılar

		Gelir Düzeyi (TL)					Toplam	
		1.500 veya daha az	1.501-3.000	3.001-4.500	4.501-6.000	6.001 veya üzeri		
Eğitim Durumu	Baba	Okuryazar değil	76,2	18,8	3,0	0,0	2,0	100
		Okuryazar	59,7	27,7	5,9	2,5	4,2	100
		İlköğretim	45,4	40,7	7,4	3,4	3,0	100
		Lise	23,0	49,6	17,8	4,6	5,0	100
		Üniversite	7,1	46,0	21,8	14,7	10,4	100
		Lisansüstü	4,3	13,0	34,8	8,7	39,1	100
	Anne	Okuryazar değil	61,4	31,5	3,6	,9	2,6	100
		Okuryazar	38,9	44,3	11,4	3,8	1,6	100
		İlköğretim	34,0	45,4	13,0	4,1	3,5	100
		Lise	17,0	45,3	19,9	9,1	8,7	100
		Üniversite	7,4	32,1	18,5	22,2	19,8	100
		Lisansüstü	10,0	10,0	20,0	10,0	50,0	100

*Tablodaki değerler yüzdeler (%) şeklindedir.

Tablo 4.3.'e göre 1.500 TL veya daha az geliri olan ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir. Babası okuryazar olmayan öğrencilerin ailesinin gelir düzeyi çoğunlukla (%76,2) 1.501 TL veya altındadır. Bu durum annesi okuryazar olmayan öğrenciler için de benzer şekildedir (%61,4). Eğitim düzeyi arttıkça 1.500 TL veya daha az kazananların, daha fazla kazananlara kıyasla, oranında azalma olduğu tabloda görülmektedir. En yüksek gelir düzeyi olan 6.001 TL veya üzeri

gelir sahibi olan kişilerin ise lisansüstü eğitim düzeyine sahip oldukları görülmektedir. Lisansüstü eğitim düzeyine sahip babası olan öğrencilerin ailelerinin %39,1'inin gelir düzeyi 6.001 TL veya üzeriyken, lisansüstü eğitim düzeyine sahip annesi olan öğrencilerin ailelerinin %50'si 6.001 TL veya üzeri gelir düzeyine sahiptir.

4.1.4. Cinsiyete ve Lisansüstü Eğitime Devam Etme Arzusuna Göre Ekonomi-Finans Haberlerini Takip Etme Durumu

Katılımcıların ekonomi ve finans gündemini takip etme durumlarını belirlemek üzere anket içerisinde iki adet soru yer almaktadır. Sorulardan birincisi katılımcıların ekonomi ve finans gündemini gazeteden (internetten) takip edip etmediğini, ikincisi ise televizyondan takip edip etmediklerini sorgulamaktadır. Gündemi takip sıklığının cinsiyete ve katılımcıların lisansüstü eğitimlerine devam etme arzularına göre değişip değişmediğini incelemek amacıyla Tablo 4.4. oluşturulmuştur.

Tablo 4. 4. Katılımcıların Ekonomi-Finans Haberlerini Takip Etme Durumu

		Televizyondan takip		Gazeteden takip	
		Evet	Hayır	Evet	Hayır
Cinsiyet	Erkek	566	256	554	263
	Kadın	578	430	500	501
Lisansüstü eğitime devam etme arzusu	Evet	637	308	606	334
	Hayır	451	343	396	393

Tablo 4.4.'e göre erkek katılımcılarda ekonomi ve finans haberlerini hem televizyondan hem de gazeteden takip eden sayısı, takip etmeyenlere kıyasla daha fazladır. Erkek katılımcılarda, televizyondan gündemi takip edenlerin sayısı 566 (%69) iken takip etmeyenlerin sayısı 256'dır (%31). Gazeteden gündemi takip eden erkek katılımcıların sayısı 554 (%68) iken takip etmeyenler ise 263 (%32) kişidir. Kadın katılımcılarda bu durum erkek katılımcılara göre farklılık göstermektedir. Kadın katılımcılarda gündemi takip edenler ile etmeyenlerin sayısı birbirine daha yakındır. Televizyondan gündemi takip eden kadın katılımcıların sayısı 578 (%57) iken takip etmeyenlerin sayısı 430'dur (%43). Gazetelerden gündemi takip edenlerin sayısı 500 (%50) iken etmeyenlerin sayısı 501'dir (%50). Bu sonuçlara göre erkek katılımcıların ekonomi ve finans haberlerini kadın katılımcılara kıyasla oransal olarak daha fazla takip ettiği söylenebilir.

Katılımcıların lisansüstü eğitime (yüksek lisans veya doktora) devam etme arzularına göre ekonomi ve finans gündemini televizyondan takip etme durumlarına bakıldığında, eğitimine devam etmek isteyen katılımcıların hem televizyondan hem de gazeteden gündemi takip etme durumu etmeme durumuna kıyasla daha yüksek orandadır. Eğitime devam etmek isteyen katılımcılardan televizyondan gündemi takip eden sayısı 637 (%67) iken takip etmeyen sayısı 308'dir (%33). Aynı katılımcılardan gazeteden gündemi takip eden sayısı 606 (%64) iken takip etmeyen sayısı 334'tür (%36). Eğitimine devam etmek istemeyen katılımcılardan televizyondan gündemi takip eden sayısı 451 (%57), takip etmeyen sayısı ise 343'tür (%43). Aynı katılımcılardan gazeteden gündemi takip edenler 396 (%50) kişi iken takip etmeyenler 393 (%50) kişidir. Sonuç olarak, lisans eğitimi sonrası eğitime devam etmek isteyen öğrencilerin devam etmek istemeyenlere kıyasla ekonomi ve finans haberlerini daha fazla takip ettiği söylenebilir. Ayrıca ekonomi ve finans haberlerinin gazete okuyarak takip edilmesine kıyasla televizyondan takibinin daha fazla olduğu tablodan elde edilecek sonuçlar arasındadır.

4.1.5. Katılımcıların Banka Hesabı Kullanma Durumu ve Birikim Davranışı

Araştırmaya katılan öğrencilerin 1.326'sının (%81,3) bankada kendi adına açılmış bir hesabı varken 304 (%18,7) öğrencinin ise banka hesabı yoktur. Öğrencilerin 477'si (%25,8) bir birikimi olduğunu belirtirken 1369'u (%74,2) ise herhangi bir birikime sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Genel olarak öğrencilerin büyük çoğunluğu bir banka hesabına sahipken her dört öğrenciden sadece biri herhangi bir birikime sahip olduğunu bildirmiştir.

Öğrencilerin ikamet ettiği yer, ailesinin gelir düzeyi ve cinsiyetine göre bir hesabının veya birikiminin olup olmadığını incelemek amacıyla Tablo 4.5. oluşturulmuştur.

Tablo 4.5.'e göre ailesi veya akrabası ile kalan öğrencilerin yurtda ya da öğrenci evinde ikamet eden öğrencilere kıyasla banka hesabı sahipliği oransal olarak daha azdır. Aile/Akraba yanında kalan öğrencilerin 371'i (%73), öğrenci evinde kalan öğrencilerin 540'ı (%86) ve yurtda kalan öğrencilerin 399'u (%85) banka hesabına sahiptir. Ailesi ya da akrabası ile kalan öğrencilerin banka hesabına sahip olma oranının düşük olmasının nedeni, bu öğrencilerin harçlıklarını elden alma ihtimali olabilir. Aynı şekilde, ailesi ya da akrabasıyla kalan öğrenciler, yurtda ya da öğrenci

evinde kalan öğrencilere kıyasla herhangi bir birikimi olup olmadığı sorusuna daha fazla olumlu cevap vermişlerdir.

Tablo 4. 5. Katılımcıların Banka Hesabı Kullanma Durumu ve Birikim Davranışı

		Hesap		Birikim	
		Evet	Hayır	Var	Yok
İkamet yeri	Ailemin/Akrabalarımın evinde	371	140	181	410
	Öğrenci evinde	540	91	185	542
	Yurtta	399	71	106	401
Gelir düzeyi	1.500 TL veya daha az	503	107	131	552
	1.501-3.000 TL	534	133	170	576
	3.001-4.500 TL	155	30	83	130
	4.501-6.000 TL	59	14	38	50
	6.001 TL veya üzeri	59	14	48	41
Cinsiyet	Erkek	607	105	258	566
	Kadın	715	198	219	794

Katılımcıların ailelerinin gelirleri açısından bakıldığında, gelir düzeylerine göre banka hesabı sahipliği oransal olarak birbirine yakındır. Ancak birikime bakıldığında, ailenin geliri arttıkça birikimi olan öğrenci sayısının da oransal olarak arttığı görülmektedir. 1.500 TL veya daha az gelir grubunda öğrencilerin 131'i (%19), 1.501-3.000 TL gelir grubunda öğrencilerin 170'i (%23), 3.001-4.500 TL gelir grubunda öğrencilerin 83'ü (%39), 4.501-6.000 TL gelir grubunda öğrencilerin 38'i (%43) ve son olarak 6.001 TL veya üzeri gelir grubunda ise öğrencilerin 48'i (%54) herhangi bir birikime sahip olduğunu belirtmiştir.

Cinsiyete göre banka hesabı sahipliğinde, erkeklerin kadınlara kıyasla oransal olarak daha fazla banka hesabı kullandığı gözlemlenmektedir. Banka hesabı olan erkeklerin oranı %85 iken bu oran bayanlarda %78'dir. Birikim konusunda da erkeklerin olumlu cevap yüzdesi daha fazladır. Birikime sahip olan erkek öğrencilerin oranı %31 iken, birikimi olan kadın öğrencilerin oranı %22'dir.

4.1.6. Katılımcıların Kredi Kartı Kullanma Davranışları

Son yıllarda paranın yerini alan kredi kartı neredeyse tüm alışverişlerde kullanılabilir hale gelmiştir. Bu durum üniversite öğrencilerini de etkilemiştir. Birçok öğrencinin kendi adına ya da ailesinin kartı üzerinden ek kart şeklinde kredi kartına sahip olduğu görülmektedir. Bu araştırmada toplanan verilere göre üniversite öğrencilerinin kredi kartına sahip olma oranı %46,1'dir. Verilere göre, kredi kartına

sahip olmayan 986 (%53,9), bir adet kredi kartına sahip olan 579 (%31,7), iki adet kredi kartına sahip olan 172 (%9,4), üç adet kredi kartına sahip olan 65 (%3,6), dört veya daha fazla kredi kartına sahip olan 26 (%1,5) öğrenci mevcuttur.

Katılımcıların cinsiyetlerine göre kredi kartı kullanıp kullanmadığını ve kredi kartı borç ödeme alışkanlıklarını gözlemek amacıyla Tablo 4.6. oluşturulmuştur.

Tablo 4. 6. Cinsiyete Göre Kredi Kartı Kullanım Davranışları

		Cinsiyet	
		Erkek	Kadın
Kredi kartı sayısı	Hiç	346	636
	1	269	307
	2	121	49
	3 veya daha fazla	81	10
Kredi kartı borcunuzu hangi sıklıkla geç ödüyorsunuz?	Asla	147	138
	Kredi kartı aldığımdan beri bir ya da iki kez	96	97
	Yılda bir ya da iki kez	105	68
	Yılda iki defadan daha fazla	130	63

Cinsiyete göre kredi kartı sayılarına bakıldığında, erkeklerin kredi kartı kullanma oranı kadınlara kıyasla daha fazladır. Erkeklerin %58'i en az bir tane kredi kartı kullanırken bu oran kadınlarda %37'dir. Ayrıca birden fazla kredi kartı kullanma oranı da erkeklerde kadınlara göre oldukça yüksektir.

Katılımcıların borç ödeme alışkanlıkları incelendiğinde, kadınların erkeklere kıyasla borçlarını daha az geciktirdiği görülmektedir. Borcunu asla geç ödemeyen kadınların oranı %38 iken erkeklerde bu oran %31'dir. Yılda iki defadan daha fazla borcunu geciktiren erkeklerin oranı %27 iken bu oran kadınlarda %17'dir. Sonuç olarak kadınların borç ödeme alışkanlıklarının erkeklere kıyasla daha düzenli olduğu görülmektedir.

4.1.7. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Kredi Kartı Kullanım Davranışı

Katılımcıların gelir düzeyine göre kullanmış oldukları kredi kartı sayısı ve kredi kartı borçlarını geç ödeme davranışlarına ilişkin bilgiler Tablo 4.7.'de yer almaktadır. Tablo 4.7.'ye göre gelir düzeyi yükseldikçe kredi kartı kullanımının arttığı görülmektedir. En düşük gelir düzeyinde kredi kartı kullananların oranı %39 iken en yüksek gelir diliminde kredi kartı kullananların oranı %72,9'dur.

Öğrencilerin borç ödeme alışkanlıkları da gelir düzeyi arttıkça değişmektedir. Borcunu asla geç ödemeyenlerin oranı gelir düzeyi arttıkça artış göstermektedir.

Borcunu asla geciktirmeyenlerin oranı en düşük gelir düzeyinde %28,3 iken bu oran en yüksek gelir düzeyinde %47,7'ye yükselmektedir. Sonuç olarak, ailesinin gelir düzeyi yüksek olan öğrenciler oransal olarak daha fazla kredi kartı kullanmanın yanı sıra borçlarını daha düzenli ödemektedirler.

Tablo 4. 7. Katılımcıların Gelir Düzeyine Göre Kredi Kartı Kullanım Davranışı

		Gelir düzeyi (TL)				
		1.500 veya daha az	1.501- 3.000	3.001- 4.500	4.501- 6.000	6.001 veya üzeri
Kredi kartı sayısı	Hiç	61,0	54,3	46,2	37,5	27,1
	1	28,8	33,4	33,0	38,6	31,8
	2	7,5	8,5	12,3	18,2	15,3
	3 veya üzeri	2,7	3,8	8,5	5,7	25,9
Kredi kartı borcunuzu hangi sıklıkla geç ödüyorsunuz?	Asla	28,3	33,1	35,1	46,4	47,7
	Kredi kartı aldığımdan beri bir ya da iki kez	24,9	24,2	25,4	7,1	18,5
	Yılda bir ya da iki kez	23,4	18,5	16,7	25,0	18,5
	Yılda iki defadan daha fazla	23,4	24,2	22,8	21,4	15,4

*Tablodaki değerler yüzdelik (%) şeklindedir.

4.2. FİNANSAL OKURYAZARLIK ÖLÇEĞİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER

Daha önce bahsedildiği üzere, finansal okuryazarlık ölçeği dört kategoriden oluşmaktaydı. Burada, her soru bulunduğu kategori altında değerlendirilecektir. Sorulara verilen cevapların yer aldığı tabloda koyu renkli olarak yazılan şık o sorunun doğru cevabını ifade etmektedir.

4.2.1. Gelir Kategorisi

Gelir kategorisi altında yedi adet soru bulunmaktadır. Bu sorular, anketteki soru numaralarına göre 2., 6., 12., 13., 16., 19. ve 22. sorulardır. Gelir kategorisi başlığındaki sorular ve sorulara verilen cevaplar Tablo 4.8.'de yer almaktadır. Gelir kategorisi içerisinde yer alan yedi soruya verilen doğru cevapların ortalaması 3,7'dir. Yani, katılımcılar gelir grubuna ait soruları %52,8 oranla doğru cevaplamışlardır.

Bu grupta yer alan sorulardan “Aşağıdakilerden hangisi 20-35 yaşlarındaki çoğu insanın **öncelikli gelir kaynaklarını** en iyi şekilde göstermektedir?” sorusuna doğru cevap verme oranı %90,2'dir. Bu sonuç, öğrencilerin neredeyse hepsinin bu soruya doğru cevap verdiğini göstermektedir. Amerika'da üniversite öğrencilerine

yapılan çalışmada da bu soruya verilen doğru cevap oranı benzer şekilde %92,6 çıkmıştır (Mandell, 2008: 60). 20-35 yaş grubundaki bireylerin birçoğunun sadece maaş ve günlük-haftalık ücretler gibi tek bir gelir kaynağı vardır. Bu yaş grubunda menkul kıymet yatırımı yapacak, bir firmaya ortak olacak ya da kira geliri elde edecek kadar yüklü tasarruflar yapan çok nadir birey bulunmaktadır.

Tablo 4. 8. Gelir Kategorisi Soruları

Sorular	Frekans	Yüzde
2. KDV (Katma Değer Vergisi) ile ilgili aşağıdakilerden hangisi <u>doğrudur</u>?		
a) Türkiye’de genel olarak (birçok üründe) KDV oranı % 6’dır.	152	8,2
b) Devlet KDV’yi maaşınızdan keser.	209	11,3
c) Eğer geliriniz düşükse KDV ödemek zorunda değilsinizdir.	87	4,7
d) KDV, ürün fiyatlarının daha yüksek olmasına neden olur.	1.382	74,5
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	26	1,4
6. Maaş/Ücret bordrosundaki brüt tutar, kişinin eline geçen net tutardan daha fazladır. Seçeneklerden hangisi brüt tutar ile net tutar arasındaki farkı açıklayan kesintilerdir?		
a) Sosyal güvenlik kesintisi	212	11,4
b) Gelir vergisi, emlak vergisi ve sosyal güvenlik kesintisi	304	16,4
c) Gelir vergisi ve sosyal güvenlik kesintisi	624	33,6
d) Gelir vergisi, KDV ve sosyal güvenlik kesintisi	661	35,6
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	55	3,0
12. Burak, yılda 10.000 TL kazandığı bir işte çalışmaktadır. Bir sonraki yıl işini değiştirmiş ve yılda 20.000 TL kazanacağı bir işe geçmiştir. Bu durumda yeni işinde ödeyeceği gelir vergisi ile ilgili hangisi <u>doğrudur</u>?		
a) Bir önceki işinde ödediğinin en az iki misli kadar	804	43,3
b) Bir önceki işinde ödediğinden biraz fazla	700	37,7
c) Bir önceki işinde ödediğiyle aynı	223	12,0
d) Bir önceki işinde ödediğinden daha az	87	4,7
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	42	2,3
13. Aşağıdakilerden hangisi 20-35 yaşlarındaki çoğu insanın <u>öncelikli gelir kaynaklarını</u> en iyi şekilde göstermektedir?		
a) Kar payı ve faiz gelirleri	73	3,9
b) Maaş ve ücretler	1.675	90,2
c) İşletme karları	55	3,0
d) Kira gelirleri	32	1,7
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	21	1,1
16. Emre ve Serkan aynı şirketin finans departmanında çalışan ve aynı maaşı alan iki personeldir. Emre, boş zamanlarını işle ilgili bilgisayar yeteneklerini geliştirmekle değerlendirmektedir. Serkan ise boş zamanlarında sosyal çevresini genişletmekte ve spor salonuna gitmektedir. 5 yıl sonra aşağıdaki durumlardan hangisi <u>daha olasıdır</u>?		
a) Serkan daha sosyal olduğu için daha çok kazanacaktır.	203	10,9
b) Emre işten çıkarılacağı için Serkan daha fazla kazanacaktır.	136	7,3
c) Şirketi için daha değerli olacağından Emre daha fazla kazanacaktır.	1.172	63,1
d) Emre ve Serkan eşit kazanmaya devam edeceklerdir.	326	17,6
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	19	1,0

Tablo 4.8. (devam)

Sorular	Frekans	Yüzde
19. Mert doğup büyüdüğü Gaziantep ilinde özel sektörde çalışmaktadır. Mert'in çalışmış olduğu sektörde Van ilinde yüksek devlet teşvikleri uygulanmaktadır. Bu durumun Mert'in işi üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?		
a) Devlet teşvikleri, Gaziantep'te daha fazla yatırım yapılmasına neden olacağından Mert'in maaşı artabilir.	311	16,8
b) Devlet teşviklerinin Mert'in mevcut maaşı üzerinde pozitif etkisi olur.	560	30,2
c) Mert'in firması Van'a taşınmayı düşünebileceği için Mert işsiz kalabilir.	551	29,7
d) Gaziantep'teki düşük teşvikleri dengelemek için Mert'in maaşına patronu zam yapabilir.	392	21,1
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	42	2,3
22. Diğer faktörler sabit tutulduğunda, 4 yıllık bir üniversiteden yeni mezun olmuş birisinin maaşı liseden yeni mezun olmuş birisine göre genelde nasıl bir farklılık gösterecektir?		
a) Üniversite mezunu yaklaşık 10 kat daha fazla maaş alır.	101	5,4
b) İkisinin maaşları hemen hemen aynı olur.	382	20,6
c) Üniversite mezunu yaklaşık %10 daha fazla maaş alır.	650	35,0
d) Üniversite mezunu yaklaşık %40 daha fazla maaş alır.	657	35,4
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	66	3,6

“KDV (Katma Değer Vergisi) ile ilgili aşağıdakilerden hangisi **doğrudur?**” sorusuna da öğrencilerin çoğu (%74,5) doğru cevap vermişlerdir. KDV, harcamalar üzerinden yapılan bir vergi türüdür. Bu vergi, ürünün fiyatına eklenir. Bu nedenle ürünün tüketici tarafından daha fazla ödenerek satın alınmasına neden olur. Türkiye’de neredeyse tüm ürünlere KDV uygulanması, katılımcıların yüksek doğru cevap verme oranını açıklayabilir.

Gelir grubu içerisinde en düşük doğru cevaplanma yüzdesine sahip soru “Mert doğup büyüdüğü Gaziantep ilinde özel sektörde çalışmaktadır. Mert'in çalışmış olduğu sektörde Van ilinde yüksek devlet teşvikleri uygulanmaktadır. Bu durumun Mert'in işi üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?” sorusudur. Bu soru orijinal ölçekten Türkiye şartlarına uyarlanmıştır. Amerika’da yapılan çalışmada soruya doğru cevap verme oranı %83,8 iken (Mandell, 2008: 54), bu çalışmada katılımcıların %29,7’si soruyu doğru cevaplamışlardır. Yüksek devlet teşvikleri nedeniyle firma Gaziantep ilinden Van iline taşınıp teşviklerden yararlanmayı amaçlayabilir. Bu nedenle Mert, memleketinden ayrılmak istemeyip işsiz kalabilir. Devlet teşvikleri, Van’a yatırım yapacak firma sayısını artırabilir ve Van’ın Gaziantep’e karşı rekabet avantajı elde etmesini sağlayabilir. Bu durum Gaziantep’teki firma ve çalışanlarına olumsuz yansır. Bu nedenle Van’daki teşviklerin Mert'in maaşı üzerinde olumlu bir etkisi olmasından söz edilemez.

4.2.2. Para Yönetimi Kategorisi

Para yönetimi kategorisi altında beş adet soru bulunmaktadır. Bu sorular, anketteki soru numaralarına göre 1., 7., 15., 20. ve 24. sorulardır. Para yönetimi kategorisinde yer alan sorular ve sorulara verilen cevaplar Tablo 4.9.'da yer almaktadır.

Tablo 4. 9. Para Yönetimi Kategorisi Soruları

Sorular	Frekans	Yüzde
1. Aşağıdaki gruplardan hangisi birkaç yıl süren yüksek enflasyon dönemlerinde <u>en fazla sorunu</u> yaşayacaktır?		
Emeklilik için birikim yapan ve çalışmakta olan yaşlı çiftler	157	8,5
b) Sabit emeklilik maaşıyla geçinen yaşlı insanlar	1.013	54,6
c) Çocuğu olmayan ve çalışan genç çiftler	44	2,4
d) Çocuğu olan ve çalışan genç çiftler	634	34,2
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	8	0,4
7. Özel sektörde çalışan bir işçiye emekli olduğunda <u>firma tarafından</u> ödenen tutara ne isim verilir?		
a) Kıdem tazminatı	1.121	60,4
b) Emeklilik maaşı	455	24,5
c) Sosyal güvenlik	218	11,7
d) Kira ve kar payı geliri	14	0,8
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	48	2,6
15. Çalışmayan birçok genç, aileleri üzerinden sağlık güvencesinden yararlanmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi sağlık güvencesi kapsamı açısından <u>doğrudur?</u>		
a) Tüm kız ve erkek çocukları yaşlarına bağlı olmaksızın evlenene kadar ailesinin sağlık güvencesinden faydalanabilir.	821	44,2
b) Eğer anne ve babanız işsiz kalırlarsa, yaşınıza bağlı olmaksızın sağlık güvenceniz sona erer.	649	35,0
c) Gençlerin sağlık güvencesine ihtiyaçları yoktur. Çünkü onlar çok sağlıklıdır.	85	4,6
d) Yaşınıza bağlı olmaksızın ailenizle aynı evde yaşadığımız sürece ailenizin sağlık güvencesinden faydalanabilirsiniz.	283	15,2
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	18	1,0
20. Bir trafik kazası geçirdiğinizde, hatalı olan sizseniz hangi tür araç sigortası <u>sizin aracınızın</u> hasarını karşılar?		
a) Sizin hayat sigortanız	107	5,8
b) Karşıdaki aracın kaskosu	113	6,1
c) Sizin trafik sigortanız	521	28,1
d) Sizin kaskonuz	998	53,8
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	117	6,3
24. Eğer aşağıdaki kişilerden hepsinin eşit tutarda aylık geliri varsa, hangisinin <u>daha fazla</u> hayat sigortasına ihtiyacı vardır?		
a) Kendisi ve karısı emekli olan yaşlı bir adam	254	13,7
b) Çocukları olmayan genç evli bir adam	106	5,7
c) İki çocuğu olan genç ve dul bir bayan	1.282	69,1
d) Çocuğu olmayan bekar bir bayan	109	5,9
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	105	5,7

Bu başlıkta bulunan beş soruya verilen doğru cevapların ortalaması 2,73'tür. Başka bir deyişle, para yönetimi konusundaki soruların %54,6'sı katılımcılar tarafından doğru olarak cevaplanmıştır.

Bu grupta çok yüksek veya çok düşük oranla doğru cevap verilen sorular yer almamaktadır. Doğru cevaplanma yüzdesi en yüksek olan soru "Eğer aşağıdaki kişilerden hepsinin eşit tutarda aylık geliri varsa, hangisinin **daha fazla** hayat sigortasına ihtiyacı vardır?" sorusudur. Doğru cevaplanma oranı %69,1 olan bu sorunun Amerika'da doğru cevaplanma oranı %61,4'tür (Mandell, 2008: 98). Hayat sigortası primi en yüksek olacak bireyler kendisine bağımlı birine bakma yükümlülüğü olan kişilerdir. İki çocuğu olan boşanmış bir kadının çocuklarının tek gelir kaynağı anneleridir. Bu nedenle seçenekler arasında daha fazla hayat sigortasına ihtiyacı olan kişi iki çocuğu olan boşanmış bir kadındır.

"Çalışmayan birçok genç, aileleri üzerinden sağlık güvencesinden yararlanmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi sağlık güvencesi kapsamı açısından **doğrudur?**" sorusu bu grubun en az doğru cevap verilen sorusudur. Anne ya da baba üzerinden sağlık güvencesinden yararlanan gençlerde kız çocukları yaşlarına bağlı olmaksızın evlenene kadar ailesinin güvencesinden yararlanabilirken erkek çocuklarda yaş kısıtlaması vardır. Bu nedenle en çok tercih edilen "a" şıkkı doğru değildir. Eğer anne ve babanız işsiz kalırlarsa, aileniz üzerinden yararlandığınız sağlık güvenceniz yaşıma bağlı olmaksızın sona erecektir.

4.2.3. Tasarruf ve Yatırım Kategorisi

Tasarruf ve yatırım kategorisi altında sekiz adet soru bulunmaktadır. Bu sorular, anketteki soru numaralarına göre 3., 4., 8., 9., 10., 14., 23. ve 29. sorulardır. Tasarruf ve yatırım kategorisinde yer alan sorular ve sorulara verilen cevaplar Tablo 4.10.'da yer almaktadır.

Tasarruf ve yatırım başlığı altındaki sekiz soruya verilen doğru cevapların ortalaması 3,37'dir. Yani, tasarruf ve yatırım konusunda yer alan soruların %42,1'i katılımcılar tarafından doğru olarak cevaplanmıştır. Finansal okuryazarlığı oluşturan dört alt başlık içerisinde tasarruf ve yatırım alanı katılımcıların en az bilgiye sahip oldukları alan olmuştur.

Tablo 4. 10. Tasarruf ve Yatırım Kategorisi Soruları

Sorular	Frekans	Yüzde
3. Ayşegül, üniversite harcamaları için 6.000 TL biriktirmiştir ve gelecek yıl üniversiteye gitmeyi planlamaktadır. Ayşegül, biriktirdiği parayı en doğru şekilde nasıl muhafaza edebilir?		
a) Evde, yastık altında tutarak	169	9,1
b) Kurumsal firmaların tahvillerine yatırım yaparak	147	7,9
c) Hisse senedi yatırımı yaparak	131	7,1
d) Vadeli bir mevduat hesabına yatırarak	1396	75,2
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	13	0,7
4. Enflasyonun hızlı arttığı bir dönemde, aşağıdakilerden hangisi bir ailenin birikimlerini en iyi şekilde koruyacak yatırım aracıdır?		
a) 10 yıl vadeli bir şirket tahvili	100	5,4
b) 25 yıl vadeli bir şirket tahvili	115	6,2
c) Vadeli mevduat hesabı	874	47,1
d) Sabit ödemeli bir konut kredisi	744	40,1
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	23	1,2
8. Hatice ve Umut, birikimlerini aşağıdaki seçeneklerden birinde değerlendirmiş olsun. Seçeneklerden hangisi bu birikime acil ihtiyaçları olduğunda en fazla kayba neden olacaktır?		
a) Bir ev için ön ödeme yapmış olmak	433	23,3
b) Vadesiz hesaba yatırmış olmak	410	22,1
c) Hisse senedi yatırımı yapmış olmak	361	19,5
d) Vadeli hesaba yatırmış olmak	590	31,8
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	62	3,3
9. Erhan, aylık 2.000 TL kazanan bir bankacıdır. Erhan'ın aylık 900 TL kira gideri, 150 TL mutfak masrafı, 250 TL ulaşım gideri, 100 TL kıyafet gideri vardır. Ayrıca Erhan, dışarıda yediği yemeklere aylık 200 TL harcamakta ve bunun haricinde 250 TL de diğer giderleri mevcuttur. Bu durumda Erhan'ın 600 TL biriktirmesi için kaç ay gerekmektedir?		
a) 3 ay	172	9,3
b) 4 ay	1414	76,2
c) 1 ay	99	5,3
d) 2 ay	141	7,6
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	30	1,6
10. Melek ve Mehmet yeni doğan bebekleri için bir kenara para koymuşlar ve bu parayı bebeğin eğitiminde kullanmayı düşünmektedirler. Aşağıdakilerden hangisi, bebek 18 yaşına geldiğinde, en yüksek getiriyi sağlama potansiyeline sahip olan alternatiftir?		
a) Vadesiz hesap	262	14,1
b) Hisse senetleri	273	14,7
c) Devlet tahvili	320	17,2
d) Vadeli hesap	985	53,1
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	16	0,9

Tablo 4.10. (devam)

Sorular	Frekans	Yüzde
14. Zeynep ve Bilge aynı yaşadadır. Bilge 25 yaşından itibaren her yıl 2.000 TL, Zeynep ise 50 yaşından itibaren her yıl 4.000 TL bankaya faize para yatırıyor . 75 yaşına geldiklerinde hangisinin hesabında daha fazla parası vardır?		
a) Eşit miktarda paraları vardır.	874	47,1
b) Zeynep'in hesabında. Çünkü her yıl daha fazla miktarda birikim yapmıştır.	258	13,9
c) Bilge'nin hesabında. Çünkü daha fazla miktarda birikim yapmıştır.	207	11,2
d) Bilge'nin hesabında. Çünkü parası daha uzun süre bileşik faizde artmıştır.	508	27,4
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	9	0,5
23. Türkiye'de bir takım tasarruf ve yatırım araçları devlet güvencesindedir. Aşağıdakilerden hangisi bu kapsamda değildir?		
a) Özel sektör tahvili	930	50,2
b) Devlet tahvili	152	8,2
c) Hazine bonusu	158	8,5
d) 100 bin TL'ye kadar bankadaki paranız	568	30,6
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	48	2,6
29. Bankada vadeli bir hesabınız varsa, aşağıdakilerden hangisi bu hesaptan elde edeceğiniz faiz geliriyle ilgili olarak doğrudur?		
a) Vadeli hesaptan elde edilen faiz geliri vergilendirilmez.	337	18,2
b) Vadeli hesabınızdan elde edilen gelirden BSMV (Banka Sigorta Muamele Vergisi: bir tür gelir vergisi) ödenir.	560	30,2
c) Vadeli hesabınızdan elde edilen gelirden KDV ödenir.	385	20,7
d) 18 yaşına gelene kadar faiz kazancı elde edemezsiniz.	497	26,8
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	77	4,1

Bu bölümde en fazla doğru cevap oranına sahip soru temel matematik alanıyla ilgili olan “Erhan, aylık 2.000 TL kazanan bir bankacıdır. Erhan'ın aylık 900 TL kira gideri, 150 TL mutfak masrafı, 250 TL ulaşım gideri, 100 TL kıyafet gideri vardır. Ayrıca Erhan, dışarıda yediği yemeklere aylık 200 TL harcamakta ve bunun haricinde 250 TL de diğer giderleri mevcuttur. Bu durumda Erhan'ın 600 TL biriktirmesi için **kaç ay** gerekmektedir?” sorusudur. Soruda, Erhan'ın aylık geliri 2.000 TL'dir. Aylık toplam harcamaları ise 1.850 TL yapmaktadır. Yani, Erhan her ay 150 TL biriktirebilmektedir. Bu durumda, Erhan'ın 600 TL biriktirebilmesi için geçmesi gereken süre 4 aydır. Katılımcıların %76,2'si bu soruya doğru cevap vermişlerdir.

Tasarruf ve yatırım konusunda doğru cevaplanma oranı düşük birden fazla soru yer almaktadır. Bunun nedeni, öğrencilerin neredeyse tamamının gelirlerini ailelerinin sağlaması ve herhangi bir yatırım yapma tecrübesine sahip olmamaları olabilir.

%14,7 doğru cevaplama yüzdesi ile bu başlık altında en başarısız olunan soru “Melek ve Mehmet yeni doğan bebekleri için bir kenara para koymuşlar ve bu parayı bebeğin eğitiminde kullanmayı düşünmektedirler. Aşağıdakilerden hangisi, bebek 18 yaşına geldiğinde, **en yüksek getiriye sağlama potansiyeline** sahip olan alternatiftir?” sorusudur. Katılımcıların çoğunluğu (%53,1) soruya “vadeli hesap” cevabını vermişlerdir. Bunun nedeni vadeli hesabın sürekli ve garanti bir getiriye sahip olduğu düşüncesi olabilir. Fakat soruda en yüksek getiriye sağlama potansiyeli sorulmaktadır. Hisse senedi kazanç sağlayabilen veya kaybettirme ihtimali olan riskli bir menkul kıymettir. Ancak sağladığı kazanç vadeli bir hesaptan elde edilecek faiz gelirinden çok daha fazla olabilir. Bu nedenle doğru cevap hisse senedi yatırımı yapmak seçeneğidir. Riski yüksek olmasına rağmen en yüksek getiriye sağlama potansiyeli hisse senedi yatırımındadır. Amerika’da soruya verilen doğru cevap oranı da %19,2 ile Türkiye’deki gibi düşüktür (Mandell, 2008: 136).

Düşük doğru cevap yüzdesine sahip diğer bir soru “Hatice ve Umut, birikimlerini aşağıdaki seçeneklerden birinde değerlendirmiş olsun. Seçeneklerden hangisi bu birikime **acil** ihtiyaçları olduğunda **en fazla kayba** neden olacaktır?” sorusudur. Öğrencilerin %23,3’ü bu soruyu doğru cevaplamışlardır. Soru varlıkların likiditesi ile alakalıdır. Likidite, bir finansal ürün, menkul kıymet ya da gayrimenkulün nakde çevrilebilme kolaylığına verilen isimdir. Acil bir durumda likid bir varlığa sahip olmak bireyler için önemlidir. Bir ev için ön ödeme yapmış birinin acil bir durumla karşılaştığında yapmış olduğu bu ödemeyi nakde çevirmesi uzun zaman alacaktır. Çünkü evi başka bir yatırımcıya satması gerekecektir ve bu hızla yapılabilecek bir iş değildir. Vadesiz hesap ya da vadeli hesap anında paraya dönüştürülebilecek seçeneklerdir. Hisse senetlerine yatırım yapmak da bir ev için ödeme yapmış olmaktan daha likid bir yatırım seçeneğidir. Bu nedenle doğru cevap en az likid olan varlık yatırımı olan “bir ev için ön ödeme yapmış olmak” seçeneğidir.

4.2.4. Harcama ve Borçlanma Kategorisi

Harcama ve borçlanma kategorisi altında dokuz adet soru bulunmaktadır. Bu sorular, anketteki soru numaralarına göre 5., 11., 17., 18., 21., 25., 26., 27. ve 28. sorulardır. Harcama ve borçlanma kategorisinde yer alan sorular ve sorulara verilen cevaplar Tablo 4.11.’de yer almaktadır.

Tablo 4. 11. Harcama ve Borçlanma Kategorisi Soruları

Sorular	Frekans	Yüzde
5. Hangi durumda gelecekteki kazancınızla geri ödemek üzere bugünden borç almak finansal açıdan <u>daha faydalıdır?</u>		
a) Yeni bir araba satın almaya ihtiyacınız olduğunda	494	26,6
b) Bir haftalık bir tatile ihtiyacınız olduğunda	68	3,7
c) Beğendiğiniz bazı kıyafetlerde indirim olduğunda	257	13,8
d) Kredi faiz oranı, faizdeki paranızın getiri oranından yüksek olduğunda	1013	54,6
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	24	1,3
11. Ezgi, 18 yaşında, birkaç değerli eşyası olan ve kredi geçmişi bulunmayan, liseden yeni mezun olmuş bir gençtir. Kredi kartı almak için bankaya başvuru yapmıştır. Banka Ezgi'ye bir kredi kartı vermiştir. Bu durumda, aşağıdaki seçeneklerden hangisi <u>bankanın riskini</u> azaltacak en doğru yöntemdir?		
a) Banka, Ezgi'nin kredi kartı borcunu geri ödeyemeyeceği durumlar için Ezgi'nin ailesinin evini teminat göstermelidir.	302	16,3
b) Banka kredi kartını vermek için Ezgi'nin annesinin ve babasının imzasını almalıdır.	274	14,8
c) Banka, Ezgi'ye daha yaşlı kredi kartı müşterilerine uyguladığı faiz oranının iki katını uygulamalıdır.	125	6,7
d) Banka, Ezgi'ye düşük limitli bir kart verip Ezgi'nin bu hesabını nasıl idare ettiğini görmelidir.	1140	61,4
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	15	0,8
17. Kredi kartınız çalınırsa ve kartınızdan 3.000 TL tutarında para harcanırsa, kart sahibi olarak bankaya yapacağımız bildirimden önceki 24 saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan <u>ne miktarda siz sorumlusunuzdur?</u>		
a) Zararın yarısından sorumlusunuzdur.	202	10,9
b) Zararın tamamından sorumlusunuzdur.	813	43,8
c) Zararın çok az kısmından sorumlusunuzdur.	166	8,9
d) Hiç sorumluluğunuz yoktur.	638	34,4
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	37	2,0
18. Bankamatik kartlarıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi <u>yanlıştır?</u>		
a. ATM'lerden genellikle 24 saat boyunca para çekebilirsiniz.	54	2,9
b. Hesabınızda ne kadar para olduğunu genellikle ATM'lerden öğrenebilirsiniz.	125	6,7
c. Dünyanın her yerinden ATM'lerden komisjonsuz (ücretsiz) para çekebilirsiniz.	1424	76,7
d. ATM kartına sahip olmanız için bir banka hesabınızın olması zorunludur.	230	12,4
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	23	1,2

Tablo 4.11. (devam)

Sorular	Frekans	Yüzde
21. Seyhan ve Fatih aynı şirkette çalışan, iyi kredi notuna sahip olan ve aynı maaşı alan iki çalışandır. Seyhan yurtdışı tatili için bankadan 6.000 TL kredi çekmiştir. Fatih ise araba almak için bankadan 6.000 TL kredi çekmiştir. Kredi maliyeti hangisi için <u>daha fazla olacaktır?</u>		
a) Fatih daha az ödeyecektir. Çünkü alınan araba kredi için bir teminattır.	688	37,1
b) İkisi de eşit tutar ödeyecektir. Çünkü faiz oranları her ikisi için de aynıdır.	526	28,3
c) Seyhan daha az ödeyecektir. Çünkü tatil daha az riskli bir aktivitedir.	289	15,6
d) İkisi de eşit tutar ödeyecektir. Çünkü hemen hemen aynı finansal altyapıya sahiptirler.	328	17,7
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	25	1,3
25. Aşağıdakilerden hangisi harcama alternatifi olarak <u>kullanılamaz?</u>		
a) Bankamatik kartı	92	5,0
b) Mevduat sertifikası	1595	85,9
c) Nakit	99	5,3
d) Kredi kartı	39	2,1
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	31	1,7
26. Bir yıl boyunca kredi kartlarından her ay aynı harcamayı yapan aşağıdaki kredi kartı kullanıcılarından hangisi <u>daha fazla faiz ödemesi yapar?</u>		
a) Her ay en azından kredi kartı borcunun asgari tutarını ödeyen ve parası olduğunda daha fazlasını da ödeyen Murat	173	9,3
b) Genel olarak borcunun tamamını ödeyen ve ara sıra parası olmadığıda asgari tutarı ödeyen Buket	185	10,0
c) Kredi kartı ekstresi gelir gelmez kredi kartı borcunun tamamını ödeyen Zafer	236	12,7
d) Her ay kredi kartı borcunun sadece asgari tutarını ödeyen Okan	1221	65,8
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	41	2,2
27. Aşağıdakilerden hangisi <u>doğrudur?</u>		
a) Bankalar kredi geçmişinizi birbirleriyle paylaşırlar ve muhtemelen ödemediğiniz taksitiniz varsa bilirler.	1124	60,6
b) Bir bankanın başka bir bankaya olan borcunuzu bilmesi pek mümkündür.	240	12,9
c) Bir bankaya ödemediğiniz kredi taksitleri başka bir bankaya kredi için başvurduğunuzda dikkate alınmayacaktır.	254	13,7
d) 2 yıldır ödemediğiniz bir kredi taksitiniz varsa, bu durum size bir bankanın kredi verme kararını etkilemeyecektir.	204	11,0
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	34	1,8
28. Yiğit üniversite eğitimi için 20.000 TL kredi çekmiştir. Aşağıdaki durumlardan hangisi Yiğit'in kredi maliyetini <u>düşürmeyecektir?</u>		
a) Yiğit'in devlet üniversitesine ya da özel (vakıf) üniversiteye gitmesi	815	43,9
b) Yiğit'in annesinin ve babasının da kredi için imza atmaları (kefil olmaları)	400	21,6
c) Yiğit'in ailesinin kredi için bir varlıklarını ipotek göstermesi	237	12,8
d) Kredinin devlet tarafından sigortalanması	348	18,8
Soruya cevap vermeyen katılımcılar	56	3,0

Harcama ve borçlanma başlığı altındaki dokuz soruya verilen doğru cevapların ortalaması 4,67'dir. Öğrencilerin bu başlık altındaki soruları doğru cevaplama oranı %51,9'dur.

Bu bölümdeki sorulardan “Aşağıdakilerden hangisi harcama alternatifi olarak **kullanılamaz?**” sorusuna öğrencilerin neredeyse hepsi doğru cevap vermişlerdir. %85,7 oranında doğru cevaplanma yüzdesine sahip olan bu sorunun cevabı mevduat sertifikasıdır. Mevduat sertifikası, üzerinde yazılı olan tutarın bir kişi ya da kurum tarafından bankaya yatırılmış olduğunu gösteren belgedir. Bu hesaplardan mevduat sahipleri parasını en az 30 gün olmak üzere belirtilen vadeden önce çekemez (Çelebican, 1979). Bankamatik kartı, nakit para ve kredi kartı birer harcama alternatifi iken mevduat sertifikası harcama alternatifi olarak kullanılamaz.

Gerek harcama ve borçlanma başlığı altında gerekse tüm finansal okuryazarlık ölçeği altında en düşük doğru cevaplanma yüzdesine sahip olan soru “Kredi kartınız çalınırsa ve kartınızdan 3.000 TL tutarında para harcanırsa, kart sahibi olarak bankaya yapacağınız bildirimden önceki 24 saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan **ne miktarda siz sorumlusunuzdur?**” sorusudur. Öğrencilerin sadece %8,9'u bu soruya doğru cevap verebilmişlerdir. Öğrencilerin %43,8'i zararın tamamından, %34,4'ü ise zarardan hiç sorumluluğunuz yoktur seçeneklerini işaretlemişlerdir. Kredi kartınız çalındığında kart sahibi olarak bankaya yapacağınız bildirimden önceki 24 saat içinde gerçekleşen harcamalardan kart sahibinin sorumluluğu 150 TL ile sınırlandırılmıştır (Bahtiyar, 2013: 82). Yani doğru cevap çok az kısmından olacaktır.

4.2.5. Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Genel Değerlendirmesi

Araştırmaya katılan öğrenciler, 29 sorulu finansal okuryazarlık anketinin ortalama 14,47'sini doğru cevaplamışlardır. Yani öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi %49,9'dur. Bu sonuç, üniversite öğrencilerine yönelik yapılmış olan literatürdeki çalışmalarla benzerlik göstermektedir (Akben-Selcuk ve Altıok-Yılmaz, 2014; Chen ve Volpe, 1998; Hill ve Perdeu, 2008: 52; Luksander vd., 2014: 237). Amerika'da 2008 yılında yapılan ve Jump\$start ölçeği kullanılan araştırmanın sonuçlarına göre ise üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyinin %62,2 olduğu görülmüştür (Mandell, 2008: 8). Finansal okuryazarlık skorlarının sınıflandırması genel olarak literatürde şu şekilde kabul görmüştür (Danes ve Hira, 1987: 5; Chen ve Volpe, 1998: 109):

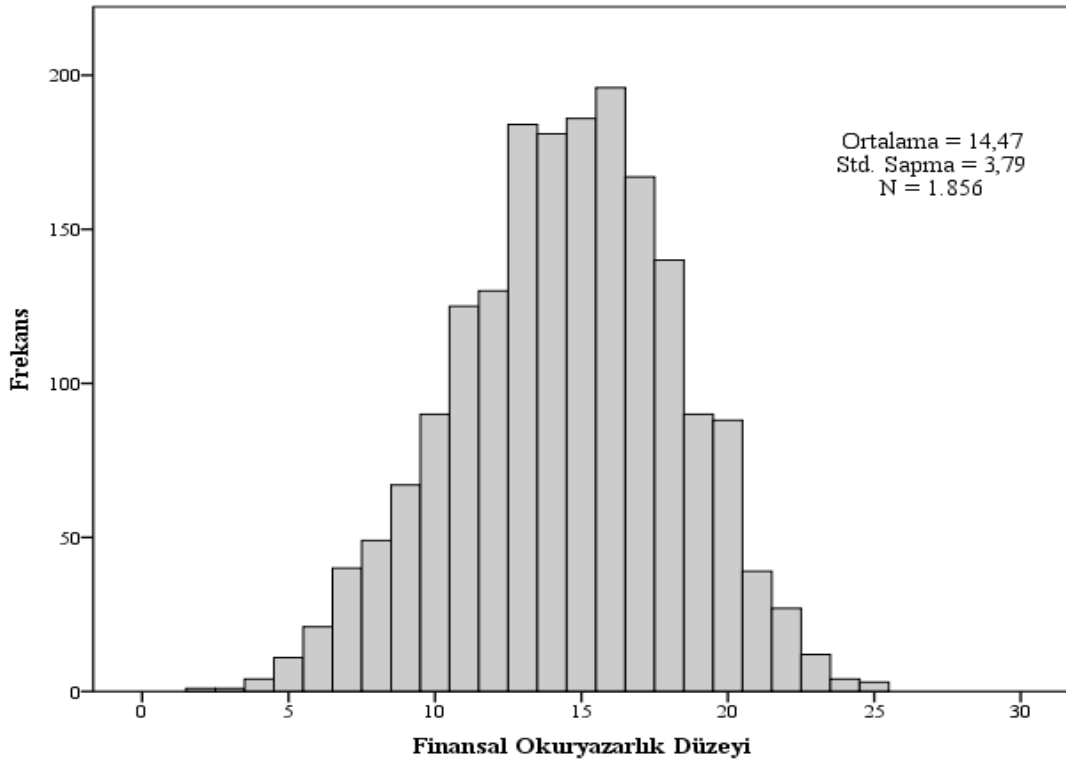
- %80'in üzeri: Yüksek düzeyde finansal okuryazarlık
- %60 ile %79 arası: Orta düzeyde finansal okuryazarlık
- %60'ın altı: Düşük düzeyde finansal okuryazarlık

JumpStart ölçeğini geliştiren Mandell (2008) ise finansal okuryazarlık skorunun sınıflandırmasını şu şekilde yapmıştır:

- %70 veya üzeri: Yüksek düzeyde finansal okuryazarlık
- %50 ile %70 arası: Orta düzeyde finansal okuryazarlık
- %50 veya daha altı: Düşük düzeyde finansal okuryazarlık

Her iki sınıflandırmaya göre de, bu tez çalışmasına dâhil olan öğrenciler düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahiptirler.

Şekil 4.1. öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin dağılımını göstermektedir. Finansal okuryazarlık düzeyinin modu, 196 öğrenci ile 17 doğru cevap olmuştur. Şekilde görüleceği üzere öğrencilerin doğru cevap sayıları 15 civarında yoğunlaşmıştır. Katılımcılardan hiçbiri anketin tüm sorularını doğru cevaplayamamıştır. Yine soruların hiçbirine doğru cevap veremeyen hiçbir katılımcı olmamıştır. En başarısız katılımcı (1 kişi) soruların sadece 2'sini cevaplayabilmiştir. En başarılı katılımcılar (3 kişi) ise 25 soruya doğru cevap vermiştir.



Şekil 4. 1. Finansal Okuryazarlık Skorları Dağılım Grafiği

4.2.5.1. Üniversitelere göre finansal okuryazarlık düzeyleri

Araştırmaya dahil edilen 10 üniversitenin finansal okuryazarlık skorlarının karşılaştırılması amacıyla Tablo 4.12. oluşturulmuştur.

Tablo 4. 12. Üniversitelere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi

	Finansal Okuryazarlık Düzeyi (%)
Gaziantep Üniversitesi	57,6
Mustafa Kemal Üniversitesi	53,8
Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi	51
Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi	50
Adıyaman Üniversitesi	49,5
Kilis 7 Aralık Üniversitesi	49,4
Zirve Üniversitesi	48,9
Harran Üniversitesi	48,7
Hasan Kalyoncu Üniversitesi	44,6
Dicle Üniversitesi	38,9

Üniversitelere göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri incelendiğinde, finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek olan üniversitenin Gaziantep Üniversitesi (%57,6), en düşük olan üniversitenin ise Dicle Üniversitesi (%38,9) olduğu görülmektedir. Ayrıca, vakıf üniversiteleri öğrencilerinin (Zirve Üniversitesi (%48,9) ve Hasan Kalyoncu Üniversitesi (%44,6)) devlet üniversitelerine kıyasla genel olarak finansal okuryazarlık düzeyleri daha düşük olduğu gözlemlenmiştir.

4.2.5.2. Bölümlere göre finansal okuryazarlık düzeyleri

İİBF’de yer alan bölümlere göre finansal okuryazarlık düzeylerinin kıyaslaması Tablo 4.13.’te gösterilmiştir.

Tablo 4.13.’e göre, finansal okuryazarlık düzeyi en yüksek olan bölüm öğrencilerinin Uluslararası Ticaret ve Lojistik Bölümü öğrencileri (%56,4) olduğu görülmektedir. Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü öğrencileri (%35,7) ise finansal okuryazarlık düzeyi en düşük olan öğrencilerdir. Ankete katılımın en fazla olduğu ve Türkiye’deki birçok üniversitede yer alan İşletme (%49,5) ve İktisat (%49,5) bölümlerinin ise finansal okuryazarlık düzeyi diğer bölümlere kıyasla daha düşük çıkmıştır.

Tablo 4. 13. Bölümlere Göre Finansal Okuryazarlık Düzeyi

		Finansal Okuryazarlık Düzeyi (%)
Bölüm Adı	Uluslararası Ticaret ve Lojistik	56,4
	Uluslararası İlişkiler	52,4
	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	51,7
	Maliye	50,7
	Yönetim Bilişim Sistemleri	50,6
	Kamu Yönetimi	50,5
	İktisat	49,5
	İşletme	49,5
	Sağlık Yönetimi	47,9
	Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler	35,7

4.3. ÖLÇEKLERİN GÜVENİLİRLİĞİ VE GEÇERLİLİĞİ

Bu bölümde, çalışmada kullanılan ölçeklerin güvenilirliğini ve geçerliliğini test etmek için yapılan analizler ve bu analizler sonucu elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Anketlerin nihai hali uygulanmadan önce Gaziantep Üniversitesi'nde 889 öğrenciye pilot uygulama yapılmıştır. Pilot uygulama, İİBF'de 1., 2. ve 3. öğrencilerini ve İngilizce Öğretmenliği 1. ve 2. sınıf öğrencilerini kapsamıştır. Pilot uygulama, araştırmada kullanılan dört ölçek için de yapılmış olup pilot uygulama sonrası ölçeklerde gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

4.3.1. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Madde Güçlük İndeksi

Finansal okuryazarlık ölçeğinde yer alan soruların kolay veya zor olduğunu yorulmayabilmek için soruların madde güçlük indekslerine bakılmıştır. Burada amaç sadece sorunun kolay ya da zor olmasını belirlemek değildir. Soruların, bilen ile bilmeyeni ayırt etme özelliğine sahip olup olmadığını değerlendirmektir. Madde güçlük indeksinin hesaplanması oldukça basittir:

$$p = \frac{I}{N}$$

Burada p, madde güçlük indeksi değerini; I, soruya verilen doğru cevap sayısını; N ise, soruya verilen toplam cevap sayısını göstermektedir (Baştürk, 2014:146-147). Tablo 4.14. ankette yer alan soruların kolaydan zora doğru madde güçlük indeksleri ile birlikte sıralanışını göstermektedir.

Madde güçlük indeksinin genel olarak 0,50 civarı olması beklenir. Ancak her soru için bu mümkün değildir. Ankette bazı sorular kolay, bazıları zor olabilir. Bu

nedenle genel olarak ankette yer alan soruların madde güçlük indeksleri ortalamasının 0,50 civarında olması ölçeğin güvenilirliği açısından pozitif yorumlanır. 0,40-0,60 arasında değer alan sorular, bireyleri ayırt etmede önemlidir ve testin güvenilirliğine katkısı fazladır (Uysal vd., 2013: 182-183). Ayrıca anketin amacına göre de beklenen madde güçlük indeksi değeri değişebilir. Eğer, en iyi %10'u belirlemek istediğiniz bir öğrenci grubu var ise, böyle bir örnekleme kolay soru sormanıza gerek yoktur. Bu grup için madde güçlük indeksi 0,10 civarında olmalıdır (Hughes, 2003: 225).

Tablo 4. 14. Finansal Okuryazarlık Soruları Madde Güçlük İndeksleri

Soru No	Madde güçlük indeksi (p)	Soru No	Madde güçlük indeksi (p)	Soru No	Madde güçlük indeksi (p)
13	0,902	27	0,606	15	0,350
25	0,859	7	0,604	6	0,336
18	0,767	1	0,546	29	0,302
9	0,762	20	0,538	19	0,297
3	0,752	23	0,501	14	0,274
2	0,745	28	0,439	5	0,266
24	0,691	12	0,433	8	0,233
26	0,658	4	0,401	10	0,147
16	0,631	21	0,371	17	0,089
11	0,614	22	0,354		

4.3.2. Finansal Okuryazarlık Ölçeği Madde Analizi

Madde analizi, madde istatistiklerinin hesaplanarak testin son formuna hangi maddelerin dâhil edileceğinin, hangi maddelerin düzeltilmesi gerektiğinin belirlenmesi işidir. (Hughes, 2003: 225)

Finansal okuryazarlık ölçeği daha önce bahsedildiği gibi dört kategoriden oluşmaktaydı ve bu alt başlıklar altında farklı sayılarda sorular yer almaktaydı. Her bir sorunun kendi başlığıyla ilişkisini incelemek için düzeltilmiş madde toplam korelasyonu istatistiği incelenmiştir. Her kategori için yapılan madde analizi sonucunda, diğer maddeler ile tutarlılık göstermeyen sorular yapısal eşitlik modellemesi analizinden önce anketten çıkarılmıştır.

4.3.2.1. Gelir kategorisi madde analizi

Gelir kategorisinde yer alan sorular için yapılan düzeltilmiş madde toplam korelasyon istatistiği sonuçları Tablo 4.15.'de yer almaktadır.

Tablo 4.15.'ye göre gelir kategorisinde yer alan soruların düzeltilmiş madde toplam korelasyonları birbirine çok yakındır. Bu nedenle, madde analizi sonrasında gelir kategorisinde yer alan soruların hiçbiri anketten çıkarılmamıştır.

Tablo 4. 15. Gelir Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
Gelir	Soru 2	0,124
	Soru 6	0,122
	Soru 12	0,155
	Soru 13	0,156
	Soru 16	0,161
	Soru 19	0,114
	Soru 22	0,131

4.3.2.2. Para yönetimi kategorisi madde analizi

Para yönetimi kategorisinde yer alan sorular için madde analizi yapıldıktan sonra bireylerin sağlık güvencesi ile alakalı olan 15 numaralı soru ($r=0,065$) diğer sorularla birlikte hareket etmediği için anketten çıkarılmıştır. 15. soru çıkarılmadan önce yapılan madde analizi sonuçları Ek 5.'te yer almaktadır. Sorunun çıkarılması ile para yönetimi başlığını temsil eden 4 adet soru kalmıştır. Kalan soruların madde analizi Tablo 4.16.'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 16. Para Yönetimi Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
Para Yönetimi	Soru 1	0,074
	Soru 7	0,118
	Soru 20	0,113
	Soru 24	0,102

4.3.2.3. Tasarruf ve yatırım kategorisi madde analizi

Tasarruf ve yatırım kategorisinde yer alan sorular için yapılan madde analizi sonuçları Tablo 4.17.'de yer almaktadır. Tablo 4.17.'de düzeltilmiş madde toplam korelasyonlarında görüldüğü üzere maddelerin bir kısmı negatif bir kısmı pozitif sayılardır. Ayrıca sayılar arasında hiçbir tutarlılık yoktur. Bu durum tasarruf ve yatırım grubuna verilen soruların tamamen tutarsız olduğunu göstermektedir. Analizler için sorun yaratacak bu durumdan dolayı, tasarruf ve yatırım alt başlığı finansal

okuryazarlık ölçeğinden tamamıyla çıkarılmıştır. Böylece yapısal eşitlik modellemesinde, finansal okuryazarlık üç kategori olarak ele alınmıştır.

Tablo 4. 17. Tasarruf ve Yatırım Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
Tasarruf ve Yatırım	Soru 3	0,001
	Soru 4	-0,001
	Soru 8	0,013
	Soru 9	0,067
	Soru 10	-0,083
	Soru 14	0,054
	Soru 23	0,066
	Soru 29	0,000

4.3.2.4. Harcama ve borçlanma kategorisi madde analizi

Para yönetimi kategorisinde olduğu gibi harcama ve borçlanma kategorisinde de diğer sorularla tutarlılık göstermeyen sorular tespit edilmiştir. Borç alma alternatifi ile ilgili olan 5. soru ($r=0,029$) ve kredi kartı çalınmasındaki sorumluluk ile ilgili olan 17. soru ($r=-0,081$) harcama ve borçlanma başlığından çıkarılmıştır. Sorular çıkarılmadan önce yapılan madde analizi sonuçları Ek 6.'da yer almaktadır. Sorular çıkarıldıktan sonra harcama ve borçlanma kategorisini temsil eden 7 adet soruya ait madde analizi Tablo 4.18.'de verilmiştir.

Tablo 4. 18. Harcama ve Borçlanma Kategorisi Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
Harcama ve Borçlanma	Soru 11	0,255
	Soru 18	0,228
	Soru 21	0,203
	Soru 25	0,192
	Soru 26	0,342
	Soru 27	0,297
	Soru 28	0,274

4.3.3. Değişkenlere Ait Faktör Analizleri

Araştırma modelinde yer alan finansal öz yetkinlik, finansal okuryazarlık ve finansal refah değişkenlerine ait faktör analizleri Tablo 4.19.'de gösterilmiştir. Verilerin faktör analizi için uygunluğu Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısı ve

Barlett Sphericity testi ile ölçülmüştür. KMO'nun 0,876 olması ve Barlett Sphericity testinin anlamlı ($p < 0,000$) çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. Rotasyon yöntemi olarak ise Direct Oblimin seçeneği kullanılmıştır. Tablo 4.19., faktör analizi sonucunda faktör yüklenmelerini gösteren nihai tablodur. Çıkarılan soruların da yer aldığı faktör yüklenmelerini gösteren tablo Ek 7.'de sunulmuştur.

Finansal okuryazarlık değişkeni için yapılan düzeltilmiş madde toplam korelasyon istatistiği sonucunda dört başlıktan oluşan ölçekten tasarruf ve yatırım alt başlığı çıkarılarak ölçek üç alt başlığa düşürülmüştü. Bu nedenle, bu bölümde yapılacak faktör analizinde finansal okuryazarlığın üç alt başlığı kullanılmıştır.

Tablo 4. 19. Değişkenlere Ait Faktör Analizleri

Ölçek soruları	Faktör		
	1	2	3
Finansal refah-Soru 8	,846		
Finansal refah-Soru 2	,762		
Finansal refah-Soru 3	,757		
Finansal refah-Soru 7	,754		
Finansal refah-Soru 1	,706		
Finansal refah-Soru 4	,525		
Finansal refah-Soru 6	,525		
Finansal öz yetkinlik-Soru 2		-,651	
Finansal öz yetkinlik-Soru 5		-,597	
Finansal öz yetkinlik-Soru 1		-,576	
Finansal öz yetkinlik-Soru 6		-,501	
Finansal öz yetkinlik-Soru 4		-,494	
Harcama ve borçlanma-Toplam skor			,708
Para yönetimi-Toplam skor			,497
Gelir-Toplam skor			,482

Faktör analizi sonucunda faktör yüklenmelerinin düşük olması nedeniyle finansal refah ölçeğinden 5. soru ve finansal öz yetkinlik ölçeğinden 3. soru çıkarılmıştır. Finansal sosyalizasyon ölçeğindeki sorular tek tek analize dahil edildiği için bu ölçek için faktör analizi yapılmamıştır.

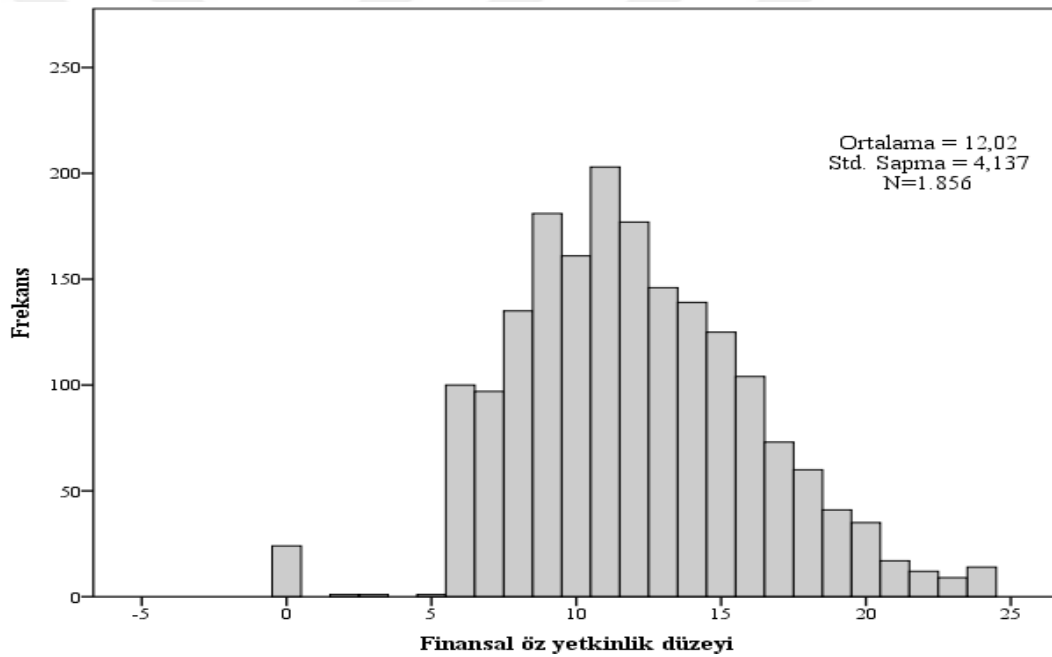
Faktör analizine ait faktör korelasyon matrisi Tablo 4.20.'de gösterilmiştir. Faktör korelasyon matrisi incelendiğinde, finansal öz yetkinlikle finansal refah arasındaki ilişkinin yüksek olduğu görülmektedir. Finansal öz yetkinlik ve finansal

refah düzeyleri ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiler ise görüldüğü üzere düşük düzeydedir.

Tablo 4. 20. Faktör Korelasyon Matrisi

Faktörler	Finansal Refah	Finansal Öz Yetkinlik	Finansal Okuryazarlık
Finansal Refah	1,000		
Finansal Öz Yetkinlik	-0,461	1,000	
Finansal Okuryazarlık	-0,056	0,132	1,000

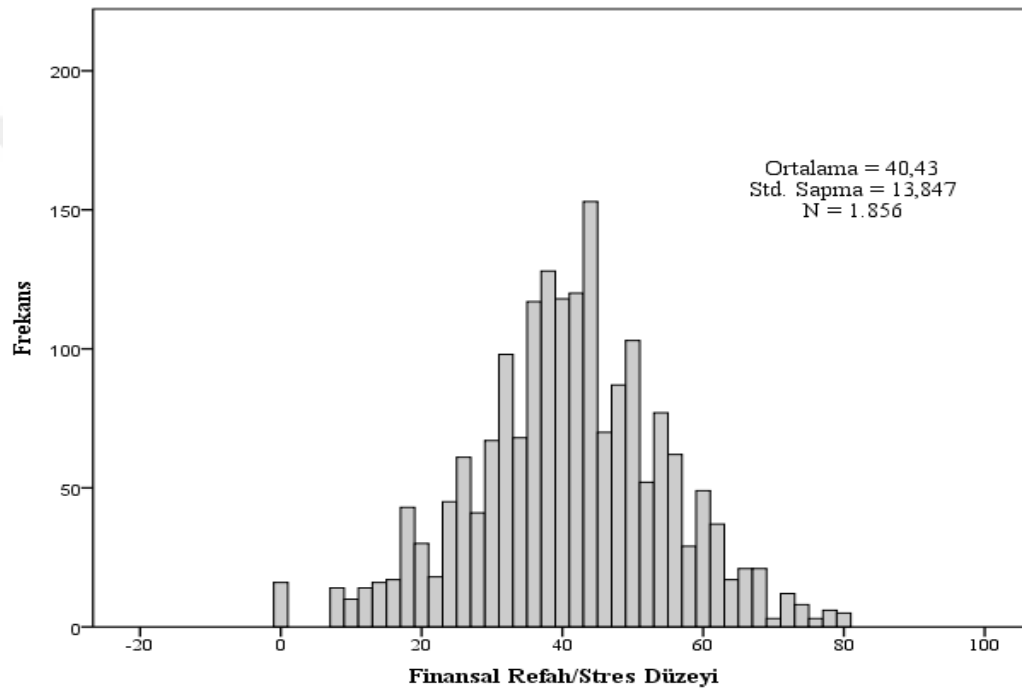
Finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeyi ölçeklerine ilişkin dağılım grafikleri sırasıyla Şekil 4.2. ve Şekil 4.3.'te verilmiştir.



Şekil 4. 2. Finansal Öz yetkinlik Düzeyi Dağılım Grafiği

Öğrencilerin finansal planlamalarını ve bütçelemelerini kendi kendilerine yapabilmelerini gösteren finansal öz yetkinlik ölçeğinde, düşük skorlar öğrencinin bu konularda yetkin olduğunu gösterirken yüksek skorlar öğrencinin yetkinliğinin az olduğunu göstermektedir. 6 ile 24 arasında puan alınabilen bu ölçekte öğrencilerin ortalaması puanları 12,02'dir. Grafikte 6 puandan daha düşük puana sahip olan katılımcıların olması, tamamen bu ölçeği veya bu ölçekteki bazı soruları boş bırakan katılımcıların olduğunu göstermektedir. Grafikten görüldüğü üzere, öğrencilerin finansal konularda kendilerine olan güveni genel olarak orta düzeydedir.

Finansal refah düzeyi ise öğrencilerin maddi durumları ile ilgili düşüncelerini ve mevcut pozisyonlarını göstermektedir. Bu ölçekte minimum 8 puan alınabilirken maksimum 80 puan alınabilmektedir. 8 puanın altındaki skorlar önceki ölçeklerde olduğu gibi boş bırakılan ölçek ya da soruları ifade etmektedir. Skorun düşük olması kişinin finansal refahının yüksek olduğunu göstermektedir. Yüksek skor ise kişinin finansal stres düzeyinin fazla olduğunu işaret etmektedir. Şekil 4.3.'te görüldüğü üzere öğrencilerin finansal refah düzeyi skorları 40,43'tür. Bu skor, öğrencilerin refah seviyelerinin orta düzeylerde olduğunu göstermektedir.



Şekil 4. 3. Finansal Refah Düzeyi Dağılım Grafiği

4.3.4. Ölçeklerin Güvenilirliği

Araştırmada finansal okuryazarlık, finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeylerini ölçmek amacıyla üç farklı ölçek kullanılmıştır. Bu ölçeklere, ölçeklerden sorular çıkarılmadan önce ve sorular çıkarıldıktan sonra olmak üzere iki defa güvenilirlik analizi yapılmıştır. Sorular çıkarılmadan önce yapılan analiz sonuçlarına göre ölçeklerin Cronbach α değerleri şu şekildedir: Finansal okuryazarlık ölçeği için 0,599; finansal öz yetkinlik ölçeği için 0,716; finansal refah ölçeği için ise 0,858'dir. Sorular çıkarıldıktan sonra yapılan analizlere göre ise finansal okuryazarlık ölçeği için 0,608; finansal öz yetkinlik ölçeği için 0,704; finansal refah ölçeği için ise 0,869'dur. Literatürde Cronbach α değeri için genel olarak 0,7 değerinin üzerindeki değerlerin

kabul edildiği görülmektedir (Bland ve Altman, 1997: 572; George ve Mallery, 2003: 231). Bazı çalışmalar ise 0,6'nın üzerindeki Cronbach α değerlerini de kabul etmektedir (Nunnally, 1978; Reader vd., 2007: 348). Bu bilgilere göre ölçeklerin güvenilirliği ile ilgili herhangi bir sıkıntı bulunmamaktadır.

4.4. FİNANSAL OKURYAZARLIK VE FİNANSAL REFAH DÜZEYLERİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLERİN BELİRLENMESİ

Tezin bu bölümünde, araştırma modeli YEM yöntemi ile analiz edilmiştir. YEM uygulamasında Anderson ve Gerbing'in (1988) iki adımlı modelleme yaklaşımı temel alınmıştır. Bu yaklaşıma göre, ilk adımda tüm değişkenlerin dâhil olduğu bir doğrulayıcı faktör analizi (DFA) modeli test edilir. Daha sonra model uyumunda bir problem çıkmaması durumunda ikinci adım olan yapısal modelin testine geçilir. Ancak YEM'e geçmeden önce toplanan verilerle ilgili bir takım düzeltmeler yapılmıştır. Aşağıda, yapılan düzeltmeler adım adım açıklanmıştır.

4.4.1. Verilerin Ayıklanması

Araştırmanın örneklemini oluşturan 1.856 kişiye ait tanımlayıcı istatistikler önceki bölümlerde verilmişti. YEM uygulamasında anketlere cevap veren 1.856 öğrenciye ait verilerin tamamı kullanılmamıştır. Problemlili bazı anketler analiz kapsamı dışında tutulmuştur.

Finansal okuryazarlık ölçeğinde boş bırakılan sorular, katılımcının soruyu bilmediği şeklinde kabul edilerek yanlış olarak değerlendirilmiştir. Finansal öz yeterlik ve finansal refah ölçeklerinde sadece bir soru boş bırakılmış ise boş bırakılan bu soru, o ölçeğin ortalama puanına eşit olacak şekilde doldurulmuştur. Bu ölçeklerin herhangi birinde birden fazla soru boş bırakılmış ise o anket araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Boş bırakılan soruların düzenlenmesinden sonra, anket sorularına tutarsız cevap veren katılımcıların anketleri de analizlere dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda, 1.856 anketten 252 tanesi çıkarılarak 1.604 anket ile analize devam edilmiştir.

4.4.2. Birinci Adım: Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA)

Anderson ve Gerbing'in (1988) iki adımlı yaklaşımının ilk aşaması olan doğrulayıcı faktör analizi modelleri, gizil değişkenlerin modellenmesinde kullanılan yapısal eşitlik modelleme veya kovaryans eşitlik modelleme olarak bilinen daha genel

bir yaklaşımın alt gruplarıdır. Bu gibi modeller hem yanıtlara hem de açıklayıcılara ilişkin gizil değişkenler arasında, doğrusal eşitliklerin bir dizisi vasıtasıyla bağlantı kurulabilmesini mümkün kılmaktadır (Everitt ve Hothorn, 2011: 201). İlk adımda DFA'nın yapılmasının nedeni, verinin modele uygun olup olmadığını belirlemektir (Kline, 2011: 267).

Araştırma modelinde yer alan finansal okuryazarlık, finansal öz yetkinlik ve finansal refah değişkenlerine ait doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Ek 8.'de verilmiştir. Tablo 4.21. doğrulayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen model uyum indekslerini göstermektedir.

Tablo 4. 21. DFA: Model Uyum İndeksleri

Model Uyum İndeksleri	Değerler
Ki-kare	279,702 (sd=85, p<0,000)
GFI	0,978
AGFI	0,969
CFI	0,972
RMSEA	0,038
TLI	0,965

DFA sonuçlarına göre ki-kare değeri 279,702'dir (serbestlik derecesi=85). Ki-kare model uyum kriteri anlamlıdır ($p<0,000$). Burada, bu kriterin anlamsız çıkması gerekmektedir. Ancak ki-kare model uyum kriteri, örneklem büyüklüğüne çok duyarlıdır. Örneklem büyüklüğü arttıkça (genellikle 200'den büyük) ki-kare istatistiği anlamlı olma eğilimi göstermektedir (Schumacker ve Lomax, 2010: 86). Bu nedenle, çok büyük örneklemle yapılan araştırmalarda ki-kare değerinin anlamlı çıkması göz ardı edilebilir. Modelin uyum kriterlerine bakıldığında, AGFI değeri 0,969'dur. Bu değer 1'e yakın olması modelin uyumu açısından olumlu yorumlanır (Byrne, 2010: 77). GFI değeri ise 0,978'dir. Modeli uyumu için bu değer 1'e yakın olması arzu edilmektedir (Byrne, 2010: 77). Model uyumu için bakılacak diğer değerler CFI, RMSEA ve TLI değerleridir. Analiz sonuçlarına göre, CFI değeri 0,972; RMSEA değeri 0,038 ve TLI değeri 0,965'tir. CFI değerinin 0,90'ın üzerinde olması (Bentler, 1992) model uyumu için iyi bir gösterge iken 0,95'in üzerinde olması (Hu ve Bentler, 1999: 24) daha iyi bir gösterge olarak yorumlanmaktadır. RMSEA değerinin ise 0,08'in üzerinde olmaması gerekirken 0,05'in altında olması uyum için beklenen değerdir (Byrne, 2010: 80). TLI değerinin ise 0,95'e yakın olması arzu edilmektedir (Hu ve Bentler, 1999: 23).

Model uyum göstergelerine göre modelin uyumu ile ilgili herhangi bir sorun bulunmamaktadır. Ancak finansal refah ölçeğinin 2. ile 3. sorularının ve 6. ile 7. sorularının hata terimleri arasında yüksek korelasyon olduğu için bu hata terimleri arasına kovaryans eklenmiştir.

4.4.3. İkinci Adım: Yapısal Eşitlik Modellemesi

Anderson ve Gerbing'in (1988) iki adımlı yaklaşımında DFA'da modelin uyumu ile ilgili herhangi bir sıkıntı olmaması durumunda ikinci adım olan yapısal modelin testine geçilir. Yapısal eşitlik modellemesinde öncelikle hiçbir demografik değişkenin etkisi dikkate alınmadan çizilen model test edilmiştir. Test edilen model Ek 9.'da verilmiştir. Dışsal (exogenous) değişkenler arası kovaryanslar serbest bırakıldığı halde şekle dahil edilmemiştir. Ayrıca, dışsal ve içsel (endogenous) değişkenler arasında anlamsız çıkan ilişkilerin (finansal sosyalizasyon değişkenleri ile finansal refah değişkeni arasındaki ilişkiler) katsayıları da hesaplandığı halde şekil üzerinde gösterilmemiştir. Modelin uyumu ile ilgili değerler ise Tablo 4.22.'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 22. YEM (Demografik Değişkensiz): Model Uyum İndeksleri

Model Uyum İndeksleri	Değerler
Ki-kare	419,153 (sd=146, p<0,000)
GFI	0,974
AGFI	0,964
CFI	0,964
RMSEA	0,034
TLI	0,953

Model uyum indeksleri incelendiğinde, GFI ve AGFI değerlerinin 1'e yakın, CFI değerinin 0,95'ten büyük, RMSEA değerinin 0,05'ten küçük ve TLI değerinin 0,95'e yakın olduğu görülmektedir. Bu değerlere göre, model uyum indekslerinin gayet iyi olduğu söylenebilir.

Modele demografik değişkenler eklenerek nihai model çizilmiştir ve yapısal model tekrar test edilmiştir. Literatürde sıklıkla kullanılan demografik değişkenlerin cinsiyet, gelir, yaş ve eğitim düzeyi olduğu tezin ikinci bölümünde belirtilmişti. Finansal okuryazarlığı etkileyen temel demografik değişkenlerden birinin cinsiyet olması nedeniyle modele cinsiyet değişkeni eklenmiştir. Araştırmada toplanan verilere göre, çalışma durumu ile ilgili soruya cevap veren 1.832 öğrencinin 90'ı (%4,9) tam

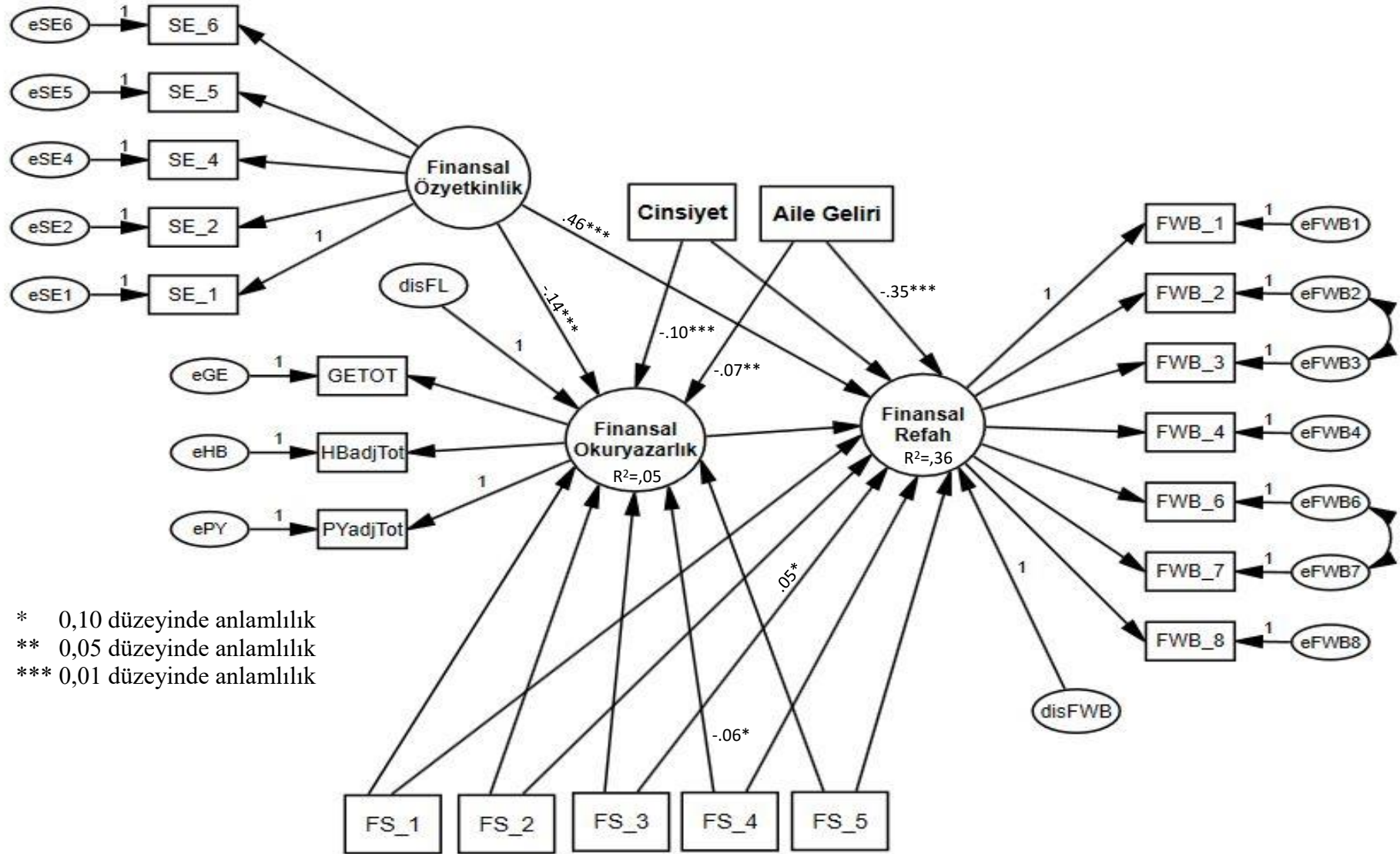
zamanlı bir işte, 213'ü (%11,6) yarı zamanlı bir işte çalışmaktadır. Geriye kalan 1.532 (%83,5) öğrenci ise herhangi bir işte çalışmamaktadır. Öğrencilerin birçoğu çalışmadığı ve geçimini ailesi üzerinden veya burslarla sağladığı için finansal refah değişkeninin önemli belirleyicisi olacağı düşünülerek aile geliri değişkeni de modele dahil edilmiştir. Cinsiyet ve gelir değişkenleri dışında kalan yaş ve eğitim düzeyi değişkenleri modele dahil edilmemiştir. Bunun nedeni, ana kütlenin 4. sınıf İİBF öğrencilerinden oluşmasıdır. Yani öğrencilerin hepsinin eğitim seviyesi aynı düzeydedir ve yaklaşık olarak hepsinin yaşları aynıdır. Bu değişkenler sonucunda modelin nihai hali Şekil 4.4.'te görüldüğü gibi olmuştur. Şekil 4.4.'te dışsal değişkenler arasında yer alan finansal sosyalizasyon değişkenlerinden FS_1 aile etkisini; FS_2 arkadaş etkisini; FS_3 alınan eğitim etkisini; FS_4 medya etkisini; FS_5 ise dini inanç etkisini ifade etmektedir. SE şeklinde kodlanmış ifadeler finansal öz yetkinlik ölçeğine ait soruları gösterirken, FWB biçimindeki ifadeler ise finansal refah ölçeğine ait soruları ifade etmektedir. Finansal okuryazarlığın alt başlık kodlamaları ise Tablo 4.24 ve Tablo 4.25'te parantez içerisinde gösterilmiştir.

Nihai modele ait model uyum indeksleri Tablo 4.23.'te verilmiştir. Model uyum indeksi değerlerine göre modelin uyumu ile ilgili herhangi bir sorun görünmemektedir.

Tablo 4. 23. YEM: Model Uyum İndeksleri

Model Uyum İndeksleri	Değerler
Ki-kare	500,251 (sd=155, p<0,000)
GFI	0,972
AGFI	0,959
CFI	0,958
RMSEA	0,035
TLI	0,943

Demografik değişkenlerin yer almadığı modelde olduğu gibi yine dışsal (exogenous) değişkenler arası kovaryanslar serbest bırakıldığı halde şekle dahil edilmemiştir. Ayrıca, dışsal ve içsel (endogenous) değişkenler arasında anlamsız çıkan ilişkilerin (finansal sosyalizasyon değişkenleri ile finansal refah değişkeni arasındaki ilişkiler) katsayıları da hesaplandığı halde şekil üzerinde gösterilmemiştir.



Şekil 4. 4. Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Refahın Belirleyicileri: Yapısal Eşitlik Modellemesi

Yapısal modele ait standardize olmayan regresyon katsayıları Tablo 4.24.'te verilmiştir. Buna göre, finansal okuryazarlık düzeyi ile finansal öz yetkinlik, cinsiyet, aile geliri ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden medya etkisi değişkeni arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Bu durumda, araştırma hipotezlerinden H₁ ve H_{2d} hipotezleri kabul edilmiştir. Finansal refah düzeyi ile de finansal öz yetkinlik, aile geliri ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden eğitim etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Bu durumda, araştırmanın H₄, H_{5c} ve H₁₄ hipotezleri de kabul edilmiştir.

Tablo 4. 24. YEM: Standardize Olmayan Regresyon Katsayıları

			Tahmin	Standart Hata	P
Finansal Okuryazarlık	<---	Finansal Öz Yetkinlik	-,128	,037	***
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_1	,013	,009	,123
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_2	-,012	,011	,280
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_3	,012	,009	,184
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_4	-,018	,011	,094
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_5	-,008	,008	,313
Finansal Okuryazarlık	<---	Cinsiyet	-,112	,035	,001
Finansal Okuryazarlık	<---	Aile Geliri	-,033	,016	,042
Finansal Refah	<---	Finansal Okuryazarlık	-,004	,104	,972
Finansal Refah	<---	Finansal Öz Yetkinlik	1,410	,113	***
Finansal Refah	<---	FS_1	-,012	,022	,572
Finansal Refah	<---	FS_2	,021	,028	,445
Finansal Refah	<---	FS_3	,043	,023	,057
Finansal Refah	<---	FS_4	,023	,027	,399
Finansal Refah	<---	FS_5	,013	,020	,527
Finansal Refah	<---	Cinsiyet	,008	,088	,927
Finansal Refah	<---	Aile Geliri	-,588	,042	***
SE_1	<---	Finansal Öz Yetkinlik	1,000		
SE_2	<---	Finansal Öz Yetkinlik	1,124	,067	***
SE_4	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,834	,054	***
SE_5	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,809	,050	***
SE_6	<---	Finansal Öz Yetkinlik	1,021	,064	***
Para Yönetimi (PYadjTot)	<---	Finansal Okuryazarlık	1		
Harc. ve Borç. (HBadjTot)	<---	Finansal Okuryazarlık	2,119	0,204	***
Gelir (GETOT)	<---	Finansal Okuryazarlık	1,263	0,110	***
FWB_1	<---	Finansal Refah	1		
FWB_2	<---	Finansal Refah	,869	,032	***
FWB_3	<---	Finansal Refah	,848	,031	***
FWB_4	<---	Finansal Refah	,741	,033	***
FWB_6	<---	Finansal Refah	,688	,034	***
FWB_7	<---	Finansal Refah	,978	,035	***
FWB_8	<---	Finansal Refah	1,107	,034	***

*** %1 düzeyinde anlamlı ilişki

Finansal sosyalizasyon değişkenleri ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiye ait olan H_{2a}, H_{2b}, H_{2c} ve H_{2e} hipotezleri YEM sonuçlarına göre reddedilmiştir. Aynı şekilde, finansal sosyalizasyon değişkenleri ile finansal refah değişkeni arasındaki ilişkiye ait olan H_{5a}, H_{5b}, H_{5d} ve H_{5e} hipotezleri de YEM sonuçlarına göre reddedilmiştir.

Tablo 4. 25. YEM: Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları

			Tahmin
Finansal Okuryazarlık	<---	Finansal Öz Yetkinlik	-,142
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_1	,052
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_2	-,037
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_3	,045
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_4	-,058
Finansal Okuryazarlık	<---	FS_5	-,034
Finansal Okuryazarlık	<---	Cinsiyet	-,104
Finansal Okuryazarlık	<---	Aile Geliri	-,066
Finansal Refah	<---	Finansal Okuryazarlık	-,001
Finansal Refah	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,456
Finansal Refah	<---	FS_1	-,014
Finansal Refah	<---	FS_2	,019
Finansal Refah	<---	FS_3	,047
Finansal Refah	<---	FS_4	,021
Finansal Refah	<---	FS_5	,016
Finansal Refah	<---	Cinsiyet	,002
Finansal Refah	<---	Aile Geliri	-,345
SE_1	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,588
SE_2	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,604
SE_4	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,538
SE_5	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,571
SE_6	<---	Finansal Öz Yetkinlik	,559
Para Yönetimi (PYadjTot)	<---	Finansal Okuryazarlık	,508
Harc. ve Borç. (HBadjTot)	<---	Finansal Okuryazarlık	,701
Gelir (GETOT)	<---	Finansal Okuryazarlık	,487
FWB_1	<---	Finansal Refah	,744
FWB_2	<---	Finansal Refah	0,707
FWB_3	<---	Finansal Refah	0,714
FWB_4	<---	Finansal Refah	0,577
FWB_6	<---	Finansal Refah	0,530
FWB_7	<---	Finansal Refah	0,725
FWB_8	<---	Finansal Refah	0,853

Değişkenler arasındaki ilişkilerin derecesine bakmak için standardize edilmiş regresyon katsayılarına bakmak gerekmektedir. Tablo 4.25. standardize edilmiş

regresyon katsayılarını göstermektedir. Finansal refah ve finansal öz yetkinlik ölçeğindeki soruların olumsuz cümle yapısında sorulduğu için YEM sonuçlarında negatif katsayılarla karşılaşmıştır. Bu durum, burada yapılacak yorumlarda dikkate alınmıştır. Yani katsayılar tablolarda negatif olsa dahi ölçeğin durumu göz önüne alınarak yorum ona göre yapılmıştır.

Analiz sonuçlarına göre, katılımcının finansal öz yetkinliği arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin arttığı belirlenmiştir ($r=-0,142$; $p=0,000$). Başka bir deyişle, finansal öz yetkinlik seviyesindeki bir birimlik değişim öğrencinin finansal okuryazarlık düzeyini 0,142 birim artırmaktadır. Literatürde finansal öz yetkinlik ile finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi inceleyen çok fazla çalışma yoktur. Flores'in (2014) üniversite öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmada finansal öz yetkinlik ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. (Flores, 2014: 82).

Finansal sosyalizasyon değişkenlerinden medya etkisi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında negatif bir ilişki mevcuttur ($r=-0,058$; $p=0,094$). Buna göre medyadan etkilenme düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyi azalmaktadır. Medyadan etkilenme değişkenindeki bir birimlik artış finansal okuryazarlık düzeyinde 0,058 birim azalışa neden olmaktadır. Yani, para yönetimi konusunda medyadan etkilenme düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık az miktarda azalmaktadır. Jorgensen ve Savla (2010), finansal okuryazarlık düzeyinde öğrencilerin ailelerinden etkilenme değişkeninin etkisini araştırdıkları çalışmalarında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır (Jorgensen ve Savla, 2010: 472). Sohn vd. (2012)'nin çalışmalarında medya değişkeninin finansal okuryazarlık düzeyi üzerinde etkisi olduğu görülürken eğitim ve arkadaş çevresi değişkenlerinin bir etkisi olmadığı belirlenmiştir. (Sohn vd., 2012: 976). Bu tez çalışmasında da, Jorgensen ve Savla (2010) ve Sohn vd. (2012) çalışmalarına benzer şekilde aile ve arkadaş çevresi değişkenlerinin finansal okuryazarlık üzerinde bir etkisi olmadığı görülmüştür.

Finansal okuryazarlık düzeyinde cinsiyet değişkeninin de etkili olduğu modelin test edilmesi sonucu belirlenmiştir ($r=-0,104$; $p=0,001$). Cinsiyet değişkeninin katsayısı negatiftir. Cinsiyet değişkeninde "Erkek=0", "Kadın=1" olarak kodlanmıştır. Bu doğrultuda, katsayının negatif çıkması kadınların finansal okuryazarlık düzeyinin erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyinden daha düşük olduğu anlamına gelmektedir. Yani cinsiyet 0'dan (erkek) 1'e (kadın) doğru gittiğinde, finansal okuryazarlık düzeyi düşmektedir. Bu sonuç literatürdeki çoğu çalışma ile paralellik göstermektedir (Chen ve Volpe, 2002; Luksander vd., 2014; Harrison ve Chudry, 2011)

Ailenin gelir düzeyi değişkeni ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında da anlamlı negatif bir ilişki bulunmuştur ($r=-0,066$; $p=0,042$). Ancak bu ilişkinin derecesi oldukça düşüktür. Ailenin gelirindeki bir birimlik artış finansal okuryazarlık düzeyini 0,067 birim azaltmaktadır. Literatürde yapılan çalışmalar genel olarak gelir düzeyi arttıkça finansal okuryazarlık düzeyinin artacağını belirtmektedir (Agarwalla vd., 2015; Hanna vd., 2010; Beal ve Delpachitra, 2003). Öğrencilere yönelik yapılan çalışmalarda ise genellikle ailenin gelir düzeyi değişkeni kullanılmıştır ve sonuçlar öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyi ile ailelerinin gelir seviyeleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmadığını göstermiştir (Jorgensen ve Savla, 2010; Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz, 2014; Öztürk ve Demir, 2015).

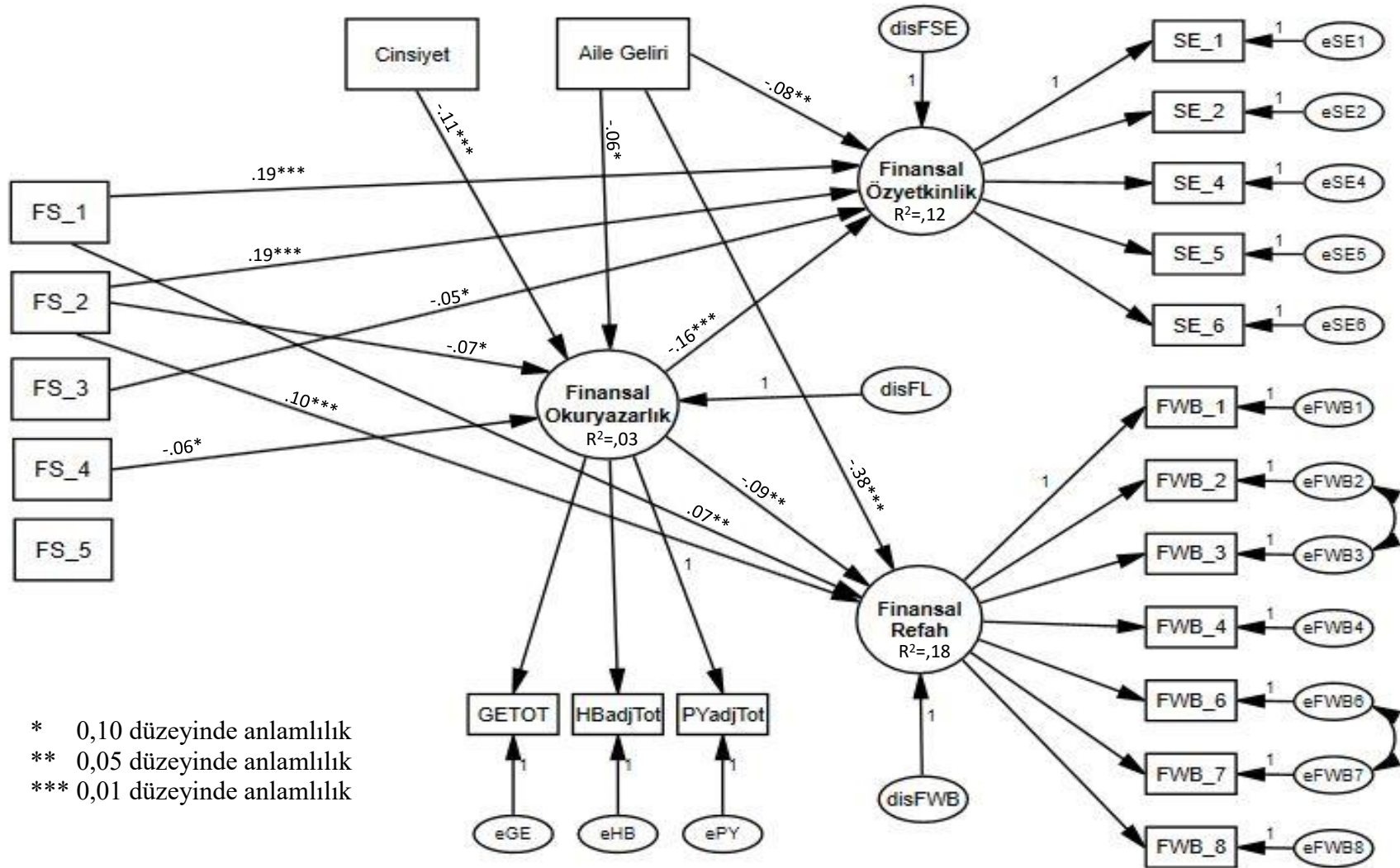
Araştırma modelinde, finansal refah değişkenini etkilediği düşünülen değişkenler finansal okuryazarlık, finansal öz yetkinlik ve finansal sosyalizasyon değişkenleriydi. Analiz sonuçlarına göre, finansal refah düzeyini etkileyen değişkenler finansal öz yetkinlik, aile geliri ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden eğitim etkisi değişkenidir. Analiz sonucunda, finansal okuryazarlığın finansal refah düzeyi üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı görülmüştür ($r=-0,001$; $p=0,972$). Bu sonuca göre araştırmanın H_3 hipotezi reddedilmiştir. Yani katılımcıların finansal refah düzeyleri, finansal okuryazarlık seviyelerinden bağımsızdır. Bunun nedeni örneklemin öğrencilerden oluşması olabilir. Çünkü öğrencilerin birçoğu herhangi bir işte çalışmamaktadır ve geçimlerini ailelerinden aldığı harçlıklarla ya da almış oldukları burslarla karşılamaktadırlar. Bu nedenle ailenin gelirinin yüksek veya düşük olması öğrencinin finansal refah düzeyinin düşük ya da yüksek olmasına neden olabilir. Nitekim analiz sonuçları da aile gelirinin finansal refah düzeyi üzerinde çok büyük etkisinin olduğunu göstermektedir ($r=-0,345$; $p=0,000$). Ailenin gelirindeki bir birimlik artış, finansal refah düzeyinde 0,345 birimlik bir artışa neden olmaktadır. Tablodaki katsayının negatif olması yukarıda belirtildiği gibi finansal refah ölçeğinde düşük skorların finansal refahı, yüksek skorların ise finansal sıkıntıyı ifade etmesinden dolayıdır. Yani negatif katsayı, finansal sıkıntının azalmasına ve dolayısıyla finansal refahın artışına neden olmaktadır. Literatürde finansal okuryazarlık düzeyinin finansal refah düzeyi üzerinde pozitif etkisi olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Taft vd., 2013: 70; Sabri, 2011: 74). Taft vd. (2013) örneklem olarak akademisyenleri kullanmışlardır ve araştırmalarında finansal okuryazarlık ile finansal refah düzeyi arasındaki ilişki oldukça yüksek (0,93) çıkmıştır. Sabri (2011) ise öğrencilere yönelik yapmış olduğu çalışmada finansal okuryazarlık ile finansal refah düzeyi arasındaki

ilişkiyi oldukça düşük (0,08) bulmuştur. Görüldüğü üzere öğrenci olmayanlara yapılan araştırmada finansal okuryazarlığın refah üzerindeki etkisi oldukça yüksekken öğrencilerde bu etki çok düşük seviyede kalmıştır.

Ailenin geliri değişkeninin yanı sıra finansal öz yetkinlik ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden eğitim etkisi değişkeninin de finansal refah düzeyi üzerindeki etkilerinin anlamlı olduğu görülmektedir. Eğitim etkisi değişkeninin etkisi çok düşükken ($r=0,047$, $p=0,057$) finansal öz yetkinlik ile finansal refah düzeyi arasındaki ilişkinin derecesi oldukça yüksektir ($r=0,456$, $p=0,000$). Öğrencinin finansal öz yetkinlik düzeyi bir birim arttığında finansal refah düzeyi 0,456 birim artmaktadır. Yani, öğrencinin bütçesini kendi başına yapabilme güveni ve kabiliyeti finansal refah düzeyi üzerinde oldukça etkilidir. Literatürde de benzer şekilde finansal öz yetkinliğin finansal refah üzerinde pozitif etkisi olduğu gözlemlenmiştir (Farrell vd., 2015; Gutter ve Çopur, 2011).

4.5. ALTERNATİF MODEL

Yapısal eşitlik modellemesinde, araştırmacılar tarafından aynı veriler ve aynı değişkenler kullanılarak farklı alternatif model önerileri yapılabilir. Bu modellerin teoriye dayandırılması gerekmektedir (Byrne, 2010: 8). Alternatif modellerin oluşturulmasındaki amaç hangi modelin daha iyi uyum sağladığının belirlenmesidir (Garson, 2015: 16). Tezin literatür bölümünde belirtildiği üzere, bazı çalışmalarda finansal öz yetkinlik değişkeni finansal okuryazarlığın ardılı olarak ele alınmıştır (Heckman ve Grable, 2011; Forbes ve Kara, 2010). Bu doğrultuda, finansal öz yetkinlik değişkeninin ardıl olarak modele dahil edildiği alternatif bir model geliştirilmiştir. Alternatif model Şekil 4.5.'te resmedilmiştir. Şekil 4.5.'te önceki modellerde olduğu gibi yine dışsal (exogenous) değişkenler arası kovaryanslar serbest bırakıldığı halde şekle dahil edilmemiştir. Ayrıca, dışsal ve içsel (endogenous) değişkenler arasında anlamsız çıkan ilişkiler de (finansal sosyalizasyon değişkenleri ile finansal refah değişkeni arasındaki ilişkiler) şekli çok karmaşık bir hale getirdiği için hesaplandığı halde şekle dahil edilmemiştir. Alternatif modele ait model uyum indeksleri Tablo 4.26.'da gösterilmiştir. Model uyum indeksleri değerlerine göre alternatif modelin uyumu ile ilgili herhangi bir sıkıntı görünmemektedir.



Şekil 4. 5. Alternatif Model

Tablo 4. 26. Alternatif Model: Model Uyum İndeksleri

Model Uyum İndeksleri	Değerler
Ki-kare	723,394 (sd=170, p<0,000)
GFI	0,962
AGFI	0,943
CFI	0,930
RMSEA	0,045
TLI	0,905

Alternatif modele ait standardize olmayan regresyon katsayıları Tablo 4.27.'de gösterilmiştir. Standardize edilmiş regresyon katsayıları ise Tablo 4.28'de yer almaktadır. Daha önceki modelde belirtildiği gibi katsayıların negatif olması finansal öz yetkinlik ve finansal refah ölçeklerinde yer alan soruların olumsuz olarak sorulmasından dolayıdır. Bu nedenle aşağıdaki katsayı yorumlarında katsayı işaretlerinde düzeltmeler yapılmıştır.

Alternatif modele göre, araştırmanın temel değişkenleri olan finansal okuryazarlık ile finansal refah değişkenleri arasındaki ilişki istatistiki olarak anlamlı çıkmıştır ($r=-0,093$, $p=0,004$). Buna göre, finansal okuryazarlıktaki bir birimlik artış öğrencinin finansal refah düzeyini 0,093 birim artırmaktadır.

Finansal okuryazarlık değişkeninin haricinde finansal refahı etkileyen diğer değişkenler aile geliri ile finansal sosyalizasyon değişkenlerinden aile ve arkadaş etkisi değişkenleridir. Aile geliri değişkeni temel modelde olduğu gibi alternatif modelde de öğrencinin finansal refahını etkileyen en önemli değişken olarak tespit edilmiştir. Regresyon katsayılarına göre, ailenin geliri bir birim arttıkça öğrencinin finansal refah düzeyi 0,384 birim artmaktadır. Öğrencinin para yönetimi konusunda ailesinden etkilenme düzeyi bir birim arttıkça finansal refah düzeyi 0,74 birim; arkadaşlarından etkilenme düzeyi bir birim arttıkça finansal refah düzeyi 0,102 birim azalış göstermektedir. Yani öğrencinin para yönetimi konusunda aileden ve arkadaşlarından etkilenme düzeyinin artması finansal refahını düşürerek finansal sıkıntısını artırmaktadır. Analiz sonuçlarına göre, cinsiyet değişkeni ile finansal sosyalizasyon değişkenlerinden eğitim etkisi, medya etkisi ve dini inanç etkisi değişkenlerinin öğrencinin finansal refah düzeyinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı görülmüştür.

Tablo 4. 27. Alternatif Model: Standardize Olmayan Regresyon Katsayıları

			Tahmin	Standart Hata	P
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_1	,006	,008	,442
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_2	-,021	,011	,053
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_3	,014	,009	,112
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_4	-,018	,011	,089
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_5	-,007	,008	,398
Finansal_Okuryazarlık	<---	Cinsiyet	-,123	,036	***
Finansal_Okuryazarlık	<---	Aile Geliri	-,028	,016	,087
Finansal_Özyetkinlik	<---	Cinsiyet	,042	,035	,227
Finansal_Özyetkinlik	<---	Aile Geliri	-,045	,016	,005
Finansal_Özyetkinlik	<---	Finansal_Okuryazarlık	-,176	,043	***
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_1	,053	,009	***
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_2	,065	,011	***
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_3	-,016	,009	,073
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_4	,000	,011	,988
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_5	-,012	,008	,125
Finansal_Refah	<---	Aile Geliri	-,653	,045	***
Finansal_Refah	<---	Cinsiyet	,062	,093	,505
Finansal_Refah	<---	Finansal_Okuryazarlık	-,318	,110	,004
Finansal_Refah	<---	FS_1	,064	,022	,004
Finansal_Refah	<---	FS_2	,112	,029	***
Finansal_Refah	<---	FS_3	,022	,024	,355
Finansal_Refah	<---	FS_4	,021	,028	,453
Finansal_Refah	<---	FS_5	-,005	,022	,827
PYadjTot	<---	Finansal_Okuryazarlık	1,000		
HBadjTot	<---	Finansal_Okuryazarlık	2,087	,198	***
GETOT	<---	Finansal_Okuryazarlık	1,255	,110	***
FWB_1	<---	Finansal_Refah	1,000		
FWB_2	<---	Finansal_Refah	,870	,032	***
FWB_3	<---	Finansal_Refah	,850	,031	***
FWB_4	<---	Finansal_Refah	,735	,034	***
FWB_6	<---	Finansal_Refah	,683	,034	***
FWB_7	<---	Finansal_Refah	,978	,035	***
FWB_8	<---	Finansal_Refah	1,112	,034	***
SE_1	<---	Finansal_Özyetkinlik	1,000		
SE_2	<---	Finansal_Özyetkinlik	1,142	,070	***
SE_4	<---	Finansal_Özyetkinlik	,834	,055	***
SE_5	<---	Finansal_Özyetkinlik	,828	,052	***
SE_6	<---	Finansal_Özyetkinlik	,989	,065	***

*** %1 düzeyinde anlamlı ilişki

Finansal okuryazarlık değişkenini etkileyen değişkenlerin cinsiyet, aile geliri ile finansal sosyalizasyon değişkenlerinden arkadaş etkisi ve medya etkisi olduğu görülmektedir. Cinsiyet değişkeni 0'dan (erkek) 1'e (kadın) doğru gittiğinde, finansal

okuryazarlık düzeyi düşmektedir. Cinsiyet değişkeni erkekten kadına doğru gittiğinde finansal okuryazarlık düzeyindeki değişim -0,123 birim olmaktadır. Aile geliri, arkadaş etkisi ve medya etkisi değişkenleri ise %10 anlamlılık düzeyinde anlamlıdır ve bu değişkenlerin finansal okuryazarlık üzerindeki etkisi yok denebilecek kadar düşüktür. Aile, eğitim ve dini inanç etkisi değişkenlerinin finansal okuryazarlık üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmadığı analiz sonucunda belirlenmiştir.

Tablo 4. 28. Alternatif Model: Standardize Edilmiş Regresyon Katsayıları

			Tahmin
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_1	,026
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_2	-,066
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_3	,054
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_4	-,059
Finansal_Okuryazarlık	<---	FS_5	-,028
Finansal_Okuryazarlık	<---	Cinsiyet	-,113
Finansal_Okuryazarlık	<---	Aile Geliri	-,055
Finansal_Özyetkinlik	<---	Cinsiyet	,035
Finansal_Özyetkinlik	<---	Aile Geliri	-,082
Finansal_Özyetkinlik	<---	Finansal_Okuryazarlık	-,159
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_1	,191
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_2	,185
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_3	-,054
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_4	,000
Finansal_Özyetkinlik	<---	FS_5	-,046
Finansal_Refah	<---	Aile Geliri	-,384
Finansal_Refah	<---	Cinsiyet	,017
Finansal_Refah	<---	Finansal_Okuryazarlık	-,093
Finansal_Refah	<---	FS_1	,074
Finansal_Refah	<---	FS_2	,102
Finansal_Refah	<---	FS_3	,024
Finansal_Refah	<---	FS_4	,020
Finansal_Refah	<---	FS_5	-,006
PYadjTot	<---	Finansal_Okuryazarlık	,510
HBadjTot	<---	Finansal_Okuryazarlık	,694
GETOT	<---	Finansal_Okuryazarlık	,486
FWB_1	<---	Finansal_Refah	,743
FWB_2	<---	Finansal_Refah	,707
FWB_3	<---	Finansal_Refah	,715
FWB_4	<---	Finansal_Refah	,571
FWB_6	<---	Finansal_Refah	,525
FWB_7	<---	Finansal_Refah	,724
FWB_8	<---	Finansal_Refah	,857
SE_1	<---	Finansal_Özyetkinlik	,587
SE_2	<---	Finansal_Özyetkinlik	,612
SE_4	<---	Finansal_Özyetkinlik	,536
SE_5	<---	Finansal_Özyetkinlik	,583
SE_6	<---	Finansal_Özyetkinlik	,540

Alternatif modelde içsel değişken olarak alınan finansal öz yetkinlik değişkenini etkileyen değişkenlerin ise aile geliri, finansal okuryazarlık ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden aile, arkadaş ve eğitim değişkenleri olduğu görülmektedir. Buna göre, öğrencinin finansal öz yetkinlik düzeyi, aile geliri bir birim arttığında 0,082 birim artmakta; finansal okuryazarlık düzeyi bir birim arttığında 0,159 birim artmakta; aile etkisi bir birim arttığında 0,191 birim azalmakta; arkadaş etkisi bir birim arttığında 0,185 birim azalmakta; eğitim etkisi bir birim arttığında 0,054 birim artmaktadır. Yani finansal öz yetkinlik üzerinde ailenin gelir düzeyinin, finansal okuryazarlık seviyesinin ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden alınan eğitim etkisinin pozitif etkisi varken arkadaş ve aile etkisinin negatif etkisi olduğu söylenebilir. Finansal öz yetkinlik üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olmayan değişkenler ise cinsiyet, medya etkisi ve dini inanç etkisi değişkenleridir.

4.6. EK ANALİZLER

Finansal okuryazarlık, finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeylerinin bazı demografik özelliklere ve öğrencilerin finansal davranışlarına göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla T-testi ve ANOVA analizleri yapılmıştır.

4.6.1. Cinsiyet, Kredi Kartı Kullanımı ve Birikime Sahip Olma ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi

Öğrencilerin cinsiyetlerine, kredi kartı kullanımlarına ve herhangi bir birikime sahip olup olmadıklarına göre finansal okuryazarlık skorları arasında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla üç ayrı bağımsız örneklemlili t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.29.'da gösterilmiştir.

Tablo 4. 29. T-testi: Cinsiyet, Kredi Kartı Kullanımı ve Birikime Sahip Olma ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi

	Cinsiyet		Kredi Kartı Kullanımı		Birikim		
	Kadın	Erkek	Evet	Hayır	Evet	Hayır	
n	1018	827	842	986	477	1369	
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	\bar{x}	0,484	0,518	0,513	0,489	0,512	0,495
t	5,670		-3,993		2,386		
p	0,000		0,000		0,017		

Cinsiyet değişkeninin finansal okuryazarlığın öncülleri arasında yer aldığı yapısal eşitlik modellemesi sonuçlarında da belirtilmiştir. T-testi sonuçları ise kadınlar ile erkeklerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farkın anlamlı olduğunu göstererek bu sonucu teyit etmektedir. Erkek öğrenciler soruların ortalama %51,8'ini doğru cevaplarırken bayan öğrenciler %48,4'üne doğru cevap vermişlerdir. Bu sonuca göre, araştırmanın H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

Kredi kartı kullanan öğrencilerin finansal terimlerle daha fazla karşılaşacağı düşünülerek, kredi kartı kullanan öğrencilerle kullanmayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçlar, kredi kartı kullanan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha yüksek olduğunu göstermiştir. Finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki bu fark istatistiki olarak anlamlıdır. Bu durumda, araştırmanın H_7 hipotezi kabul edilmiştir. Bu sonuç, Harrison ve Chudry'nin (2011) İngiltere'de öğrencilere yönelik yapmış oldukları çalışmanın sonuçları ile tutarlılık göstermektedir. Kredi kartı kullanan öğrencilerin doğru cevap ortalaması %51,3 iken kullanmayan öğrencilerin ortalaması %48,9 olarak gözlemlenmiştir. Kredi kartı kullanan öğrencilerin faiz, vade, asgari tutar gibi kredi kartı ile ilgili terimlerle daha fazla karşılaşılıyor olması finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olmasının nedeni olabilir.

Kredi kartı kullanan öğrencilerin bazı finansal terimlere daha aşina olduğu düşüncesinde olduğu gibi belirli bir birikime sahip olan öğrencilerin de tasarruf ve yatırım konularında daha fazla bilgi sahibi olacağı düşünülerek birikimi olan ve olmayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında fark olup olmadığı da t-testi yardımı ile incelenmiştir. Belirli bir birikime sahip olan öğrencilerin finansal okuryazarlık skoru %51,2 iken herhangi bir birikimi olmayan öğrencilerin skoru %49,5 çıkmıştır. Bu sonuç istatistiki olarak anlamlıdır. Dolayısıyla, H_8 hipotezi de kabul edilmiştir. Birikimi olan öğrenciler olmayanlara kıyasla finansal konularda az da olsa daha fazla bilgi birikimine sahiptir.

4.6.2. İkametgâh, Aile Geliri ve Genel Not Ortalaması ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi

Öğrencilerin ikamet ettikleri yere, ailelerinin gelir düzeylerine ve genel not ortalamalarına göre finansal okuryazarlık skorları arasında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla üç ayrı ANOVA analizi yapılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4.30.'da verilmiştir.

Tablo 4. 30. ANOVA: İkametgâh, Aile Geliri ve Genel Not Ortalaması ile Finansal Okuryazarlık Düzeyi İlişkisi

		İkametgâh	Aile Geliri	Genel Not Ort.
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	n	1832	1827	1807
	F	0,180	6,655	4,105
	p	0,835	0,000	0,000

Öğrencilerin finansal okuryazarlık skorları ortalamalarının aile gelirlerine göre ve genel not ortalamalarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği Tablo 4.30.'da görülmektedir. Bu farklılıkların hangi alt gruplarda olduğu görmek için ANOVA sonrası yapılan Tukey testine bakılmıştır. Ailenin gelir düzeyi için yapılan Tukey testi sonuçları Tablo 4.31.'de verilmiştir. Genel not ortalaması için yapılan Tukey testi sonuçları ise Tablo 4.32.'de verilmiştir. Çok fazla yer kaplamaması açısından tablolarda sadece anlamlı bulunan değerlere yer verilmiştir. ANOVA sonuçlarına göre, araştırmanın H_{10} ve H_{11} hipotezleri kabul edilmiştir.

Ailesi ile beraber yaşamayan öğrencilerin fatura ödemeleri, kira ödemeleri, mutfak giderleri vs. gibi harcamalarda daha fazla sorumluluk sahibi olacağı düşünüldüğünden bu öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha fazla olacağı öngörülmüştür. Ancak analizler sonucunda öğrencilerin ikamet ettikleri yere göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ve H_9 hipotezi reddedilmiştir. Sarıgül (2014) ise Konya'da öğrencilere yönelik yapmış olduğu çalışmada ikamet edilen yer değişkenine göre finansal okuryazarlık skorlarının değişiklik gösterdiğini tespit etmiştir.

Tablo 4. 31. Tukey Testi: Aile Gelirine Göre Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri

	Aile Geliri (I)	Aile Geliri (J)	Ort. Fark	S. Hata	p
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	6.001 TL veya üzeri	1.500 TL veya daha az	-1,66	0,422	0,001
	6.001 TL veya üzeri	1.501-3.000 TL	-2,15	0,420	0,000
	6.001 TL veya üzeri	3.001-4.500 TL	-1,83	0,472	0,002
	6.001 TL veya üzeri	4.501-6.000 TL	-2,52	0,562	0,000

Literatürde bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin gelir durumuna göre değiştiği görülmektedir. Bu sebeple öğrencilerinin ailelerinin gelir düzeyine göre

finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını incelenmiştir. Analiz sonucunda anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir. Bu farklılık Tablo 4.31.'deki Tukey testi sonuçlarında görüldüğü üzere en üst düzey gelir grubu (6.001 TL veya üzeri) ile diğer dört farklı gelir grubu arasındadır. Ortalama farklara bakıldığında, en üst düzey gelir grubundaki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin daha düşük olduğu görülmüştür. Bu sonuç literatür ile uyuşmamaktadır. 6.001 TL veya üzeri gelir grubunda sadece 89 (%4,8) kişinin yer alması ve bu öğrencilerin çoğunlukla vakıf üniversitesi öğrencileri olması bu sonucu ortaya çıkarmış olabilir. En yüksek gelir grubunun haricinde, ailenin gelir durumuna göre öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri değişmemektedir. Literatürde öğrencilerin ailelerinin gelir durumuna göre finansal okuryazarlık düzeylerinin değişmediğini gösteren araştırmalar mevcuttur (Jorgensen ve Savla, 2010; Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz, 2014; Öztürk ve Demir, 2015).

Tablo 4. 32. Tukey Testi: Genel Not Ortalamalarına Göre Öğrencilerin Finansal Okuryazarlık Düzeyleri

	Genel Not Ort. (I)	Genel Not Ort. (J)	Ort. Fark	S. Hata	p
Finansal Okuryazarlık Düzeyi	1,00'den düşük	1,51-2,00 arası	-3,03	0,805	0,003
	1,00'den düşük	2,01-2,50 arası	-3,22	0,780	0,001
	1,00'den düşük	2,51-3,00 arası	-3,04	0,778	0,002
	1,00'den düşük	3,01-3,50 arası	-2,95	0,799	0,004

Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin de daha yüksek olacağı düşüncesinden öğrencilerin genel not ortalamasına göre finansal okuryazarlık skorları arasında farklılık olup olmadığını araştırılmıştır. ANOVA sonuçları, öğrencilerin genel not ortalamalarına göre finansal okuryazarlık düzeylerinin anlamlı farklılık gösterdiğini ortaya koymuştu. Analizler sonucunda, Tablo 4.32.'de görüldüğü üzere, not ortalaması 1,00'den düşük olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin diğer dört not ortalaması grubuna kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir. Bu sonuçlar istatistiki olarak da anlamlıdır. Ankette yer alan genel not ortalaması sorusunda 7 seçenek mevcuttur. Bu seçeneklerden sadece 1,00'den düşük notlarla diğer seçeneklerin birkaçı arasında anlamlı farklılıklar görülmüştür. Bunun haricindeki diğer 6 not ortalamasındaki öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar yoktur. Ergün vd. (2014), Akben-Selçuk ve Altıok-Yılmaz (2014) ve Alkaya ve Yağlı (2015), yapmış

oldukları çalışmalarında genel not ortalaması ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişki bulamamışlardır.

4.6.3. Cinsiyete Göre Finansal Öz Yetkinlik ve Finansal Refah Düzeyi İlişkisi

Öğrencilerin cinsiyetlerine göre finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeyleri arasında farklılık olup olmadığını test etmek amacıyla iki ayrı bağımsız örneklemlerle t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 4.33.'de verilmiştir.

Tablo 4. 33. T-Testi: Cinsiyete Göre Finansal Öz Yetkinlik ve Finansal Refah Düzeyi İlişkisi

	Finansal Öz Yetkinlik		Finansal Refah	
	Cinsiyet		Cinsiyet	
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek
n	977	803	996	805
\bar{x}	12,24	12,16	42,16	42,24
t	-0,434		0,213	
p	0,664		0,831	

Yapılan t-testleri sonucunda finansal öz yetkinlik ve finansal refah düzeylerinin cinsiyete göre farklılık göstermediği görülmüştür. Bu durumda, araştırmanın H_{12} ve H_{13} hipotezleri reddedilmiştir. ($r=-0,093$, $p=0,004$).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkede son yılların önemli gündem maddeleri arasında yer alan finansal okuryazarlık sorunu ülkemizde de araştırmacıların ilgisini çekmekte ve politikacıların gündemini oluşturmaktadır. Ülkemizde yapılan finansal okuryazarlık araştırmalarında genel olarak tüm dünyada olduğu gibi finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu sonucuyla karşılaşılmaktadır. Bunun yanı sıra, bireylerin finansal farkındalıklarının da düşük olduğu gözlemlenmektedir. Finansal okuryazarlığın düşük olması sorunu, mikro düzeyde hane halkını etkilemekte iken makro düzeyde bir kartopu gibi büyüyerek ülke ekonomilerini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle, hem araştırmacıların hem regülatörlerin finansal okuryazarlık seviyesinin geliştirilmesi amacıyla çalışmalar yapmaları gerekmektedir. Bu tez çalışması, bu amaçla üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeyi ve finansal okuryazarlık ile finansal refah düzeylerini etkileyen faktörleri tespit etmeyi amaçlamıştır. Araştırmanın literatüre katkısını ve orijinalliğini gösteren birden fazla gösterge vardır. Araştırmanın ana kütesini Gaziantep ili ve çevre illerinde yer alan 10 farklı üniversitenin İİBF bölümlerinin oluşturması, Türkiye’de bilindiği kadarıyla henüz bu denli kapsamlı bir çalışma yapılmamasından dolayı önem arz etmektedir. Araştırmada kullanılan finansal okuryazarlık ölçeği, Mandell (2002) tarafından geliştirilmiş olup Amerika’da ve farklı ülkelerde sıklıkla kullanılan bir ölçektir. Bilindiği kadarıyla, bu ölçek daha önce Türkçe’ye uyarlanıp herhangi bir örneklem için uygulanmamıştır. Literatürde yapılan araştırmaların birçoğundan farklı olarak YEM yöntemi kullanılması araştırmanın orijinalliğine katkı sağlamaktadır. Ayrıca, bir sorunun çözümü için sorunun tam anlamıyla tespit edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, Gaziantep ili ve çevre iller için bu araştırmanın sonuçları üniversitelere ve regülatörlere yol gösterici olacaktır. Çünkü çalışma sonuçlarına bağlı olarak farklı finansal eğitim politikaları izlenebilir.

Araştırmanın örneklemini 1.856 son sınıf İİBF öğrencisi oluşturmuştur. Finansal okuryazarlık ölçeğine verilen cevaplara göre, araştırmaya katılan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyinin %49,9 olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin en

başarılı oldukları finansal okuryazarlık kategorisi para yönetimi iken en başarısız oldukları kategori tasarruf ve yatırım kategorisi olmuştur. Literatürdeki finansal okuryazarlık sınıflandırmalarına göre araştırmaya dâhil olan öğrenciler düşük finansal okuryazarlık kategorisi altında yer almıştır. Yani, üniversite eğitiminde en fazla ekonomi, muhasebe ve finans dersleri alan öğrencilerin dahi finansal okuryazarlık düzeylerinin yetersiz olduğu görülmüştür.

Finansal okuryazarlık ölçeği içerisinde öğrencilerin finansal tutum ve davranışlarını belirlemeye yönelik olarak sorulan sorulara verdikleri cevaplar incelendiğinde;

- Ekonomi ve finans haberlerini gazeteyle televizyondan daha sık takip ettikleri,
- Kredi kartı kullanmayan öğrencilerin oranının %54 olduğu; %31,6'sının tek kredi kartına, kalan %14,4'ünün ise birden fazla kredi kartına sahip olduğu,
- Kredi kartı kullanan öğrencilerin %33,3'ünün kredi kartı borcunu asla geciktirmediği, %22,3'ünün kredi kartı sahibi olduğundan beri bir ya da iki kez borcunu geciktirdiği, %21'inin yılda bir iki kez kredi kartı borcunu geç ödediği, %23,3'ünün ise yılda iki defadan daha fazla olmak üzere kredi kartı borcunu geç ödediği,
- Bankada kendi adına bir hesabı olan öğrencilerin oranının %81,2, herhangi bir hesabı bulunmayanların oranının %18,8 olduğu,
- Tam zamanlı bir işte çalışan öğrencilerin katılımcıların %4,7'sini, yarı zamanlı bir işte çalışan öğrencilerin %11,4'ünü, herhangi bir işte çalışmayanların ise %83,8'ini oluşturduğu,
- Öğrencilerin %26,2'sinin bir birikime sahip iken kalan %73,8'in herhangi bir birikime sahip olmadığı tespit edilmiştir.

Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olmasının yanı sıra yarısından fazlasının kredi kartı kullanmadığı ve çoğunluğunun bir birikime sahip olmadığı görülmüştür. Ayrıca kredi kartı kullanan öğrencilerden sadece üçte birinin borcunu asla geciktirmediği gözlemlenmiştir. Tam zamanlı veya yarı zamanlı bir işte çalışan öğrencilerin ise tüm öğrencilerin beşte biri dahi etmemektedir. Bu sonuçlardan yola çıkarak öğrencilerin finansal olgularla pek karşılaşmadıkları ve borç ödeme

davranışlarının iyi olmadığı yorumu yapılabilir. Bu durum da finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olmasını açıklayan önemli bir göstergedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması tezin literatür kısmında belirtildiği gibi farklı ülkelerde farklı örneklemelere yönelik yapılan birçok araştırmanın ortak sonucudur. Finansal okuryazarlığı artırmak için finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenlerin belirlenmesi gerekmektedir. Bu nedenle, araştırmacılar farklı faktörleri modellerine dâhil ederek finansal okuryazarlık ile bu değişkenler arasındaki ilişkileri incelemektedirler. Çünkü finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerin belirlenmesi finansal okuryazarlık eğitimlerine yol gösterici olacaktır.

Çalışmanın analiz yöntemi olan Yapısal Eşitlik Modellemesi sonuçlarına göre finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen faktörlerin; finansal öz yetkinlik, finansal sosyalizasyon değişkenlerinden medya etkisi, cinsiyet ve ailenin gelir durumu değişkenleri olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca yapılan ek analizler sonucunda, kredi kartı kullanan öğrenciler ile kredi kartı kullanmayan öğrencilerin; bir birikime sahip olan öğrencilerle herhangi bir birikimi olmayan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Kredi kartı kullanan veya belirli bir birikimi olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin daha yüksek olduğu görülmüştür. Bunun yanı sıra genel not ortalaması düşük olan öğrencilerin diğer öğrencilere kıyasla finansal okuryazarlık düzeylerinin daha düşük olduğu da ortaya çıkmıştır.

Yapısal Eşitlik Modellemesinde bir diğer içsel değişken olan finansal refah düzeyi değişkenini etkileyen faktörlerin ise finansal öz yetkinlik, ailenin gelir düzeyi ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden eğitim etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ile finansal refah düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bunun nedeni olarak, birçok öğrencinin çalışmamasından dolayı finansal refah düzeyini etkileyen en önemli değişkenin ailenin gelir düzeyi değişkeni olduğu düşünülmektedir. Bu nedenle öğrencilerin finansal refah düzeylerinin finansal okuryazarlık düzeylerinden çok ailelerinin gelirine bağlı olduğu söylenebilir.

Tezin analiz bölümünde, kurulan temel model haricinde tüm değişkenlerin yer aldığı alternatif bir model geliştirilmiştir. Teoriye dayalı olarak geliştirilen bu model de finansal öz yetkinlik değişkeni, finansal okuryazarlık değişkeninin ardılı olarak modele dahil edilmiştir. Bu modelden elde edilen bulgularda ise finansal

okuryazarlık değişkeninin hem finansal refahı hem de finansal öz yetkinliği anlamlı bir şekilde etkilediği gözlemlenmiştir. Alternatif modele göre, öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artması hem finansal refahlarını hem de finansal öz yetkinlik düzeylerini artırmaktadır. Temel modelde olduğu gibi yine finansal refah düzeyinin önemli belirleyicilerinden biri ailenin gelir düzeyi değişkeni olmuştur. Alternatif modelde, finansal okuryazarlığı etkileyen değişkenlerin cinsiyet, aile geliri ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden arkadaş etkisi ve medya etkisi olduğu gözlemlenmiştir. Alternatif modelde içsel değişken olarak alınan finansal öz yetkinlik değişkenini etkileyen değişkenlerin ise aile geliri, finansal okuryazarlık ve finansal sosyalizasyon değişkenlerinden aile, arkadaş ve eğitim değişkenleri olduğu tespit edilmiştir. Önerilen alternatif modele göre, finansal okuryazarlığın öğrencilerin hem finansal refahları üzerinde hem de finansal öz yetkinlikleri üzerinde pozitif bir etkisi olduğu görülmüştür. Bu durum, üniversitelerde finansal okuryazarlık eğitime verilen önemin artırılması gerektiğini göstermektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olması çağımızın önemli sorunları arasında yer almaktadır. Üniversitelerdeki bölümler arasından finansal konularla en fazla iç içe olan İİBF öğrencilerinin dahi finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük çıkması tedirgin edici bir durumdur. Bu konuda üniversitelerdeki tüm bölümlere ait ders müfredatları gözden geçirilip, kişisel finans eğitimi ile alakalı finansal okuryazarlık, bütçe yönetimi ve finansal planlama gibi dersler müfredatlara eklenebilir. Finansal eğitimle ilgili derslerin eklenmesi haricinde üniversitelerde sanal borsa odaları açılarak simülasyonlar ile finansal piyasalara erişim sağlanıp öğrencilere finansal ürün ve hizmetlerle ilgili uygulamalı eğitimler verilebilir. Teorik eğitimin yanında böylesine bir pratik eğitim öğrencilerin finansa bakış açılarını değiştirerek finansal bilgi düzeylerini artırabilir.

Ders müfredatlarına finansal eğitimle ilgili dersler eklemek sadece üniversitelerle sınırlı olmamalıdır. Finansal eğitime başlama yaşı lise ve lise öncesi eğitime kadar indirilebilir. Gençleri finansal kavramlarla erken tanıştırmak, gelecekte yaşanabilecek olası finansal sıkıntıları azaltacaktır.

Ayrıca, öğrencilerin vakitlerinin büyük çoğunluğunu bilgisayar, internet ve televizyon başında geçirdiklerinden yola çıkarak bu mecraların kullanılması yoluyla bazı eğitimler ve projeler sunulabilir. Bu tarz programlar öğrencileri hedefleyebileceği gibi aileleri de olumlu açıdan etkileyecektir.

Bu tez çalışmasında, 10 üniversiteyi kapsayan geniş çaplı bir araştırma yapılmıştır. Ana kütle olarak İİBF son sınıf öğrencilerinin seçilmesinin gerekçesi bu öğrencilerin finans ve ekonomi ile ilgili birçok ders almalarıdır. Sonuçlar, İİBF öğrencilerinin dahi finansal okuryazarlık düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda, gelecekte yapılacak çalışmalarda İİBF bölümlerinin yanı sıra diğer bölümleri de kapsayacak şekilde daha geniş çaplı örneklemeler ile araştırmalar yapılabilir. Araştırma sonuçları, Gaziantep ilindeki ve çevre illerdeki üniversite yönetimleri için de önem arz etmektedir. Üniversitelerin bu sonuçlara göre finansal eğitim ile ilgili derslere daha fazla önem vermesi gerektiği düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye'deki diğer üniversiteler için de bu tez çalışması yol gösterici olabilir.

Türkiye'deki 10 üniversiteyi kapsayan bu çalışma farklı coğrafi bölgelerden üniversite sayısı artırılarak Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyleri ile ilgili gelişmiş ülkelerde yapıldığı gibi bir indeks oluşturulabilir. Belirli yıllar aralığıyla öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri ölçülerek finansal okuryazarlığın gelişme durumu incelenebilir.

Çalışmanın diğer bir değişkeni olan finansal refah değişkeni bu çalışmanın temel modelinde anlamsız çıkmasına rağmen öğrencilere kıyasla daha büyük yaş gruplarına yapılacak çalışmalarda bu değişken kullanılarak bireylerin finansal refah düzeylerinin finansal okuryazarlık düzeylerine bağlı olup olmadığı tespit edilebilir.

Finansal okuryazarlığın öncülü ve ardılı olarak farklı değişkenler kullanılarak yapılacak çalışmalar Türkiye'deki finansal eğitimin şekillenmesi için önem arz etmektedir. Bu nedenle, finansal okuryazarlık ile ilgili yapılacak olan çalışmalarda sadece finansal okuryazarlık düzeyini belirlemek hedeflenmemeli, aynı zamanda finansal okuryazarlığın öncülü ve ardılı olabilecek değişkenlere de yer verilmelidir. Finansal okuryazarlık ile ilgili faktörlerin belirlenmesi, finansal eğitim ile ilgili derslerin ve projelerin içeriğinin belirlenmesi için anahtar rolündedir.

KAYNAKLAR

- Abreu, M. ve Mendes, V. (2010, Mayıs). Financial literacy and portfolio diversification. *Quantitative Finance*, 10(5), 515-528.
- Agarwal, S., Amromin, G., Ben-David, I., Chomsisengphet, S. ve Evanoff, D. (2015, Mart). Financial literacy and financial planning: Evidence from India. *Journal of Housing Economics*, 27, 4-21.
- Agarwalla, S., Barua, S., Jacob, J. ve Varma, J. (2015). Financial Literacy among Working Young in Urban India. *World Development*, 67, 101-109.
- Akben Selçuk, E. ve Altıok Yılmaz, A. (2014). Financial Literacy among Turkish College Students: The Role of Formal Education, Learning Approaches, and Parental Teaching. *Psychological Reports: Employment Psychology & Marketing*, 115(2), 351-371.
- Akin, G., Aysan, A., Ozcelik, S. ve Yildiran, L. (2012). Credit Card Satisfaction and Financial Literacy: Evidence from an Emerging Market Economy. *Emerging Markets Finance and Trade*, 48(5), 103-115.
- Aktaş, H. (2015). *Finansal Yetkinlik - Türkiye'de Finansal Yetkinlik Düzeyini Etkileyen Faktörlerin Analizi*. Ankara: Gazi Kitabevi Tic. Ltd. Şti. .
- Alkaya, A. ve Yağlı, İ. (2015, Ekim). Finansal Okuryazarlık - Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(40), 585-599.
- Almenberg, J., ve Säve-Söderbergh, J. (2011). Financial literacy and retirement planning in Sweden. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04), 585-598.
- Al-Tamimi, H. ve Bin Kalli, A. (2009). Financial literacy and investment decisions of UAE investors. *The Journal of Risk Finance*, 10(5), 500-516.
- Altıntaş, K. (2009). Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okuryazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli. *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 151-176.
- Altman, M. (2012). Implications of behavioural economics for financial literacy and public policy. *The Journal of Socio-Economics*, 41, 677-690.
- Anderson, J. ve Gerbing, D. (1988). Structural Equation Modeling in Practice: A Review and Recommended Two-Step Approach. *Psychological Bulletin*, 103(3), 411-423.
- Andoh, F. ve Nunoo, J. (2012). Sustaining Small and Medium Enterprises through Financial Service Utilization: Does Financial Literacy Matter? . (s. 1-28). Washington: Agricultural & Applied Economics Association's 2012 Annual Meeting.

- Awais, M., Laber, M. F., Rasheed, N. ve Khursheed, A. (2016). Impact of Financial Literacy and Investment Experience on Risk Tolerance and Investment Decisions: Empirical Evidence from Pakistan. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 6(1), 73-79.
- Bahtiyar, M. (2013). Banka Kartları ve Kredi Kartları Kanunu'na Göre Kartın Haksız Kullanımından Dolayı Hukuki Sorumluluk. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 2, 71-90.
- Bannier, C. E., ve Neubert, M. (2016). Gender differences in financial risk taking: The role of financial literacy and risk tolerance. *Economics Letters*, 145, 130-135.
- Baştürk, S. (2014). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Bay, C., Catusus, B. ve Johed, G. (2014). Situating financial literacy. *Critical Perspectives on Accounting*, 25, 36-45.
- Bayrakdaroğlu, A. ve Şan, F. (2014). Financial Literacy Training As a Strategic Management Tool Among Small - Medium Sized Businesses Operating In Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 150, 148-155.
- Bayram, S. (2015). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. *Business & Management Studies: An International Journal*, 2(2), 105-135.
- Beal, D. ve Delpachitra, S. (2003, Mart). Financial Literacy Among Australian University Students. *Economic Papers*, 22(1), 65-78.
- Behrman, J., Mitchell, O., Soo, C. ve Bravo, D. (2012, May). How Financial Literacy Affects Household Wealth Accumulation. *The American Economic Review*, 102(3), 300-304.
- Bentler, P. (1992). On the fit of models to covariances and methodology to the Bulletin. *Psychological Bulletin*, 112, 400-404.
- Bernheim, B., Garrett, D. ve Maki, D. (1997). *Education and Savings: The Long-term Effects of High School Financial Curriculum Mandates*. Cambridge: MA: National Bureau of Economic Research.
- Bland, J. M. ve Altman, D. G. (1997). Statistics notes: Cronbach's alpha. *Bmj*, 314(7080), 572.
- Blue, L., Grootenboer, P. ve Brimble, M. (2014). Financial Literacy Education in the Curriculum: Making the Grade or Missing the Mark? *International Review of Economics Education*, 16, 51-62.
- Borodich, S., Deplazes, S., Kardash, N. ve Kovzik, A. (2010). Comparative Analysis of the Levels of Financial Literacy among Students in the U.S, Belarus, and Japan. *Journal of Economics and Economic Education Research*, Volume 11, Number 3, 2010, 11(3), 71-86.
- Bosshardt, W. ve Walstad, W. (2014). National Standards for Financial Literacy: Rationale and Content. *The Journal of Economic Education*, 45(1), 63-70.
- Bönte, W. ve Filipiak, U. (2012). Financial literacy, informationa flows, and caste affiliation: Empirical evidence from India. *Journal of Banking & Finance*, 36, 3399-3414.

- Bruine de Bruin, W., Vanderklaauw, W., Downs, J., Fischhoff, B., Topa, G. ve Armantier, O. (2010). Expectations of Inflation: The Role of Demographic Variables, Expectation Formation, and Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 381-402.
- Bucher-Koenen, T. ve Lusardi, A. (2011). Financial literacy and retirement planning in Germany. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04), 565-584.
- Bucher-Koenen, T. ve Ziegelmeier, M. (2014). Once Burned, Twice Shy? Financial Literacy and Wealth Losses during the Financial Crisis. *Review of Finance*, 18, 2215-2246.
- Buckland, J. (2010). Are Low-Income Canadians Financially Literate? Placing Financial Literacy in the Context of Personal and Structural Constraints. *Adult Education Quarterly*, 60(4), 357-376.
- Buckland, J., Fikkert, A. ve Gonske, J. (2013). Struggling to Make Ends Meet: Using Financial Diaries to Examine Financial Literacy Among Low-Income Canadians. *Journal of Poverty*, 17(3), 331-355.
- Bush, G. (2012). *Public Papers of the Presidents of the United States*. Washington: United States Government Printing Office.
- Byrne, B. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. New York: Routledge.
- Cameron, M., Calderwood, R., Cox, A., Lim, S. ve Yamaoka, M. (2014). Factors Associated with Financial Literacy among High School Students in New Zealand. *International Review of Economics Education*, 16, 12-21.
- Carlin, B. ve Robinson, D. (2012). What Does Financial Literacy Teach Us? *The Journal of Economic Education*, 43(3), 235-247.
- Castro-Gonzales, K. (2014). Financial Literacy and Retirement Planning: Evidence From Puerto Rico. *Global Journal of Business Research*, 8(1), 87-98.
- Chen, H. ve Volpe, R. (1998). An Analysis of Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 7(2), 107-128.
- Chen, H. ve Volpe, R. (2002). Gender Differences in Personal Financial Literacy Among College Students. *Financial Services Review*, 11, 289-307.
- Chu, Z., Wang, Z., Xiao, J. J. ve Zhang, W. (2016). Financial Literacy, Portfolio Choice and Financial Well-Being. *Social Indicators Research*, 1-22.
- Chlouba, T., Simkova, M. ve Nemcova, Z. (2011). Application for Education of Financial Literacy. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 28, 370-373.
- Coates, D., Marais, M. ve Weil, R. (2007). Audit Committee Financial Literacy: A Work in Progress. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 22(2), 175-194.
- Collins, J. (2012). Financial Advice: A Substitute for Financial Literacy? *Financial Services Review*, 21, 307-322.
- Consumer Financial Protection Bureau, "[Financial Well-Being: The Goal of Financial Education](#)" (Washington, DC: CFPB, January 2015), p. 18.

- Csongor, S. (2011). Financial Literacy and Self-Care in Hungary. *Agricultural Management*, 13(1), 311-318.
- Cude , B., Lawrence , F., Lyons , A., Metzger, K., LeJeune, E., Marks, L. ve Machtmes, K. (2006). College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn . (s. 102-109). : Proceedings of the Eastern Family Economics and Resource Management Association.
- Çam, A. ve Barut, A. (2015). Finansal Okuryazarlık Düzeyi ve Davranışları: Gümüşhane Üniversitesi Önlisans Öğrencileri Üzerinde Bir Araştırma. *Küresel İktisat ve İşletme Çalışmaları Dergisi*, 4(7), 63-72.
- Çelebican, G. (1979). Mevduat Sertifikaları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(4), 271-294.
- Davis, R. ve Carnes, L. (2005). Employers Perspectives of Employees Personal Financial Literacy. *Delta Pi Epsilon Journal*, 47(1), 11-19.
- DeLaune, L., Rakow, J. ve Rakow, K. (2010). Teaching Financial Literacy in a Co-Curricular Service-Learning Model. 28, 103-113.
- Disney, R. ve Gathergood, J. (2013). Financial literacy and consumer credit portfolios. *Journal of Banking & Finance*, 37, 2246-2254.
- Dvorak, T. ve Hanley, H. (2010). Financial Literacy and the Design of Retirement Plans. *The Journal of Socio-Economics*, 39, 645-652.
- Education, N. C. (2009). *Survey of the States: Economic and Personal Finance Education in Our Nation's Schools 2009*. New York: Council for Economic Education.
- Eitel, S. ve Martin, J. (2009). First-Generation Female College Students' Financial Literacy: Real and Perceived Barriers to Degree Completion. *College Student Journal*, 43(2), 616-630.
- Er, F., Temizel, F., Özdemir, A. ve Sönmez, H. (2014). Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(4), 113-126.
- Ergün, B., Şahin, A. ve Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(34), 847-864.
- Erner, C., Goedde-Menke, M. ve Oberste, M. (2016). Financial literacy of high school students: Evidence from Germany. *The Journal of Economic Education*, 47(2), 95-105.
- Everitt, B. ve Hothorn, T. (2011). *An Introduction to Applied Multivariate Analysis with R*. Londra: Springer Science & Business Media.
- Farrell, L., Fry, T. ve Risse, L. (2015). The significance of financial self-efficacy in explaining women's personal finance behaviour. *Journal of Economic Psychology*, .
- Fergusson, D. M., Horwood, L. J., ve Beautrais, A. L. (1981). The measurement of family material wellbeing. *Journal of Marriage and Family*, 43(3), 715-725.

- Fettahoğlu, S. (2015, Temmuz). Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli'nde Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(67), 101-116.
- Flores, C. (2014, Mayıs). First Generation College Student Financial Literacy: Impact of Self-Efficacy and Behavior. *First Generation College Student Financial Literacy: Impact of Self-Efficacy and Behavior*. Washington, Washington, USA: Proquest LLC.
- Fonseca, R., Mullen, K., Zamorro, G. ve Zissimopoulos, J. (2012). What Explains the Gender Gap in Financial Literacy? The Role of Household Decision Making. *The Journal of Consumer Affairs, Spring*, 90-106.
- Forbes, J., ve Kara, S. M. (2010). Confidence mediates how investment knowledge influences investing self-efficacy. *Journal of economic psychology*,31(3), 435-443.
- Ford, M. ve Kent, D. (2010). Gender Differences in Student Financial Market Attitudes and Awareness: An Exploratory Study. *Journal of Education for Business*, 85(1), 7-12.
- Gallery, G. ve Gallery, N. (2010). Rethinking Financial Literacy in the Aftermath of the Financial Global Crisis. *Griffith Law Review*, 19(1), 30-50.
- Gallery, N., Gallery, G., Brown, K., Furneaux, C. ve Palm, C. (2011). Financial Literacy and Pension Investment Decisions. *Financial Accountabilty & Management*, 27(3), 286-307.
- Garman, E. (2007). Personal Finance Education for Employees: Evidence on The Bottom-line Benefits. *Financial Counseling and Planning*, 8(2), 1-8.
- Garson, G. D. (2015). *Structural Equation Modeling*. Asheboro, NC: Statistical Associates Publishers.
- Gartner, K. ve Todd, R. (2005). *Effectiveness of Online 'Early Intervention' Financial Education for Credit Cardholders*. Chicago: St. Louis: Federal Reserve Bank of St Louis.
- Gathergood, J. (2012). Self-control, financial literacy and consumer over-indebtedness. *Journal of Economic Psychology*, 33, 590-602.
- Gaurav, S. ve Singh, A. (2012). An Inquiry into the Financial Literacy and Cognitive Ability of Farmers: Evidence from Rural India. *Oxford Development Studies*, 40(3), 358-380.
- George, D. ve Mallery, P. (2003). *SPSS for Windows step by step: A simple guide and reference*. 11.0 update (4th ed.). Boston: Allyn & Bacon.
- Gökmen, H. (2012). *Finansal Okuryazarlık*. İstanbul: Hiperlink Yayınları.
- Gross, K., Ingham, J. ve Matasar, R. (2005). Strong Palliative, But Not a Panacea: Results of an Experiment Teaching Students about Financial Literacy. *Journal of Student Financial Aid*, 35(2), 7-26.
- Guiso, L. ve Viviano, E. (2014). How Much Can Financial Literacy Help? *Review of Finance*, 1-36.

- Gutnu, M. ve Cihangir, M. (2015, Mart). Finansal Okuryazarlık: Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerinde Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(10), 415-424.
- Gutter, M. ve Copur, Z. (2011). Financial Behaviors and Financial Well-Being of College Students: Evidence from a National Survey. *Journal of Family and Economic Issues*, 32(4), 699-714.
- Hanna, M., Hill, R. ve Perdeu, G. (2010). School of Study and Financial Literacy. *Journal of Economics and Economic Education Research*, 11(3), 29-37.
- Harr, L. (2000, January). If financial literacy is so important, surely it's taught in school. *Credit Union Magazine*, 66(1), 11-12.
- Harrison, N. ve Chudry, F. (2011). Overactive, Overwrought or Overdrawn? The Role of Personality in Undergraduate Financial Knowledge, Decision-Making and Debt. *Journal of Further and Higher Education*, 35(2), 149-182.
- Hayhoe, C., Leach, I., Turner, P., Bruin, M., ve Lawrence, F. (2000). Difference in spending Habits and credit card use of college students. *Journal of Consumer Affairs*, 34, 113-133.
- Heckman, S. J., ve Grable, J. E. (2011). Testing the role of parental debt attitudes, student income, dependency status, and financial knowledge have in shaping financial self-efficacy among college students. *College Student Journal*, 45(1), 51.
- Hilgert, M., Hogarth, J. ve Beverly, S. (2003, Temmuz). Household Financial Management: The Connection between Knowledge and Behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89(7), 309-322.
- Hill, R. ve Perdue, G. (2008). A Methodological Issue in the Measurement of Financial Literacy. *Journal of Economics and Economic Education Research*, 9(2), 43-59.
- Hite, N., Slocombe, T., Railsback, B. ve Miller, D. (2011). Personal Finance Education in Recessionary Times. *Journal of Education For Business*, 86, 253-257.
- Hu, L.-t. ve Bentler, P. (1999). Cutoff criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Hughes, A. (2003). *Testing for Language Teachers*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Huston, S. (2010). Measuring Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 296-316.
- Huston, S. (2012). Financial Literacy and the Cost of Borrowing. *International Journal of Consumer Studies*, 36, 566-572.
- Huzdik, K., Beres, D. ve Nemeth, E. (2014). An Empirical Study of Financial Literacy versus Risk Tolerance among Higher Education Students. *Public Finance Quarterly*, 4, 444-456.
- IOSCO. (2009). *Principles on Point of Sale Disclosure*. Madrid: International Organization of Securities Commissions.

- Jang, K., Hahn, J. ve Park, H. (2014). Comparison of Financial Literacy between Korean and U.S. High School Students. *International Review of Economics Education*, 16, 22-38.
- Jappeli, T. ve Padula, M. (2013). Investment in financial literacy and saving decisions. *Journal of Banking & Finance*, 37, 2779-2792.
- Joo, S.-H., Grable, J. ve Bagwell, D. (2003). Credit Card Attitudes and Behaviors of College Students. *College Student Journal*, 37(3), 405-419.
- Jorgensen, B. ve Savla, J. (2010). Financial Literacy of Young Adults: The Importance of Parental Socialization. *Family Relations*, 59, 465-478.
- Karunaratne, W. ve Gibson, J. (2014). Financial Literacy and Remittance Behavior of Skilled and Unskilled Immigrant Groups in Australia. *Journal of Asian Economics*, 30, 54-62.
- Kezar, A. ve Yang, H. (2010, January-February). The Importance of Financial Literacy. *About Campus*, 15-21.
- Kılıç, Y., Ata, H. A., ve Seyrek, İ. H. (2015). Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Journal of Accounting & Finance, Nisan*, 129-150.
- Klapper, L., Lusardi, A. ve Panos, G. (2013). Financial literacy and its consequences: Evidence from Russia during the financial crisis. *Journal of Banking & Finance*, 37, 3904-3923.
- Kline, R. (2011). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling, Third Edition*. New York: The Guilford Press.
- Knoll, M. ve Houts, C. (2012). The Financial Knowledge Scale: An Application of Item Response Theory to the Assessment of Financial Literacy. *The Journal of Consumer Affairs*, 46(3), 381-410.
- Koenig, L. (2007). Financial Literacy Curriculum: The Effect on Offender Money Management Skills. *The Journal of Correctional Education*, 58(1), 43-56.
- Lantara, I. W. N. ve Kartini, N. K. R. (2015). Financial Literacy Among University Students: Empirical Evidence From Indonesia. *Journal of Indonesian Economy and Business: JIEB.*, 30(3), 247-256.
- Letkiewicz, J. ve Fox, J. (2014). Conscientiousness, Financial Literacy, and Asset Accumulation of Young Adults. *The Journal of Consumer Affairs*, 274-300.
- Lown, J. (2011). Development and validation of a financial self-efficacy scale. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22, 54-63.
- Luksander, A., Beres, D., Huzdik, K. ve Nemeth, E. (2014). Analysis of the Factors that Influence the Financial Literacy of Young People Studying in Higher Education. *Public Finance Quarterly*, 220-241.
- Lusardi, A. (2008, June). Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice? *NBER Working Paper Series*, 2-29.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2006). *Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Wellbeing*. Pennsylvania: Pension Research Council Working Paper No. 1.

- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2007, January). Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education. *Business Economics*, 37-44.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2008). Planning and Financial Literacy: How Do Women Fare? *American Economic Review: Papers & Proceedings*, 98(2), 413-417.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011). *Financial literacy and planning: Implications for retirement wellbeing* (No. w17078). National Bureau of Economic Research.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. S. (2011). Financial literacy around the world: an overview. *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(04), 497-508.
- Lusardi, A. ve Mitchell, O. (2014). The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence. *Journal of Economic Literature*, 52(1), 5-44.
- Lusardi, A., Mitchell, O. ve Curto, V. (2010). Financial Literacy among the Young. *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 358-380.
- Mak, V. ve Braspenning, J. (2012). Errare humanum est: Financial Literacy in European Consumer Credit Law. *J Consum Policy*, 35, 307-332.
- Maloney, P. (2010). Financial Literacy: A Practitioner's Update on the Status of Integration in School Curricula. *Journal of Personal Finance*, 9, 11-29.
- Mandell, L. (2008). *The Financial Literacy of Young American Adults: Results of the 2008 National Jump\$tart Coalition Survey of High School Seniors and College Students*. Washington: Jump\$tart Coalition.
- Mandell, L. ve Schmid Klein, L. (2007). Motivation and Financial Literacy. *Financial Services Review*, 16, 105-116.
- Mandell, L. ve Schmid Klein, L. (2009). The Impact of Financial Literacy Education on Subsequent Financial Behavior. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 15-24.
- McDaniel, L., Martin, R. ve Maines, L. (2002). Evaluating Financial Reporting Quality: The Effects of Financial Expertise vs. Financial Literacy. *The Accounting Review*, 77, 139-167.
- Mitchell, O. ve Lusardi, A. (2011). Financial Literacy and Planning: Implications for Retirement Well-being. A. Lusardi ve O. Mitchell içinde, *Financial Literacy: Implications for Retirement Security and the Financial Marketplace* (s. 17-39). New York: Oxford University Press.
- Monticone, C. (2010). How Much Does Wealth Matter in the Acquisition of Financial Literacy? *The Journal of Consumer Affairs*, 44(2), 403-422.
- Moure, N. G. (2016). Financial literacy and retirement planning in chile. *Journal of Pension Economics and Finance*, 15(02), 203-223.
- Muprhy, J. (2013). Psychosocial Factors and Financial Literacy. *Social Security Bulletin*, 73(1), 73-81.
- Murphy, A. (2005). Money, Money, Money: An Exploratory Study on the Financial Literacy of Black College Students. *College Student Journal*, 478-488.

- Müller, S. ve Weber, M. (2010, April). Financial Literacy and Mutual Fund Investments: Who Buys Actively Managed Funds? *Financial Literacy*, 62, 126-153.
- Nano, D. ve Polo, A. (2016). Academic Status Differences in Financial Literacy among Albanian University Students. *EuroEconomica*, 35(1), 75-82.
- Navickas, M., Gudaitis, T. ve Krajnakova, E. (2014). Influence of Financial Literacy on Management of Personal Finances in a Young Household. *Business: Theory and Practice*, 15(1), 32-40.
- Nicolini, G., Cude, B. ve Chatterjee, S. (2013). Financial Literacy: A Comparative Study across Four Countries. *International Journal of Consumer Studies*, 37, 689-705.
- Nkundabanyanga, S., Kasozi, D., Nalukenge, I. ve Tauringana, V. (2013). Lending terms, financial literacy and credit accesssibility. *International Journal of Social Economics*, 41(5), 342-361.
- Noctor, M., Stoney, S. ve Stradling, R. (1992). *Financial Literacy*. Londra: National Westminster Bank.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory (2nd ed.)*. New York, NY: McGraw-Hill.
- OECD. (2005). *Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies*. Paris: OECD Publishing.
- Opletalova, A. (2015). Financial Education and Financial Literacy in the Czech Education System. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 171, 1176-1184.
- Orton, L. (2007). *Financial Literacy: Lessons from International Experience*. Ontario: Canadian Policy Research Networks Inc.
- Özdemir, A., Temizel, F., Sönmez, H. ve Er, F. (2015). Financial Literacy of University Students: A Case Study for Anadolu University, Turkey. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 11(24), 97-110.
- Öztürk, E. ve Demir, Y. (2015, Ekim). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(68), 113-134.
- (PACFL), P. A. (2008). *2008 Annual Report to President*. Washington: The Department Of The Treasury.
- Potrich, A., Vieria, K., Coronel, D. ve Filho, R. (2015). Financial Literacy in Southern Brazil: Modeling and Invariance between Genders. *Journal of Behavioral and Experimental Finance*, 6, 1-12.
- Prawitz, A., Garman, E., Sorhaindo, B., O'Neill, B., Kim, J. ve Drentea, P. (2006). InCharge Financial Distress/Financial Well-Being Scale: Development, Administration, and Score Interpretation. *Financial Counseling and Planning*, 17(1), 34-50.
- Reader, T. W., Flin, R., Mearns, K. ve Cuthbertson, B. H. (2007). Interdisciplinary communication in the intensive care unit. *British journal of anaesthesia*, 98(3), 347-352.

- Reed, M. (2008). *Student Debt and the Class of 2007 - The Project on Student Debt*. USA: The Institute for College Access & Success.
- Reed, M. ve Cochrane, D. (2012). *Student debt and the class of 2011. The project on student debt*. Washington: The Institute of College Access & Success
- Refera, M. K., Dhaliwal, N. K. ve Kaur, J. (2016). Financial literacy for developing countries in Africa: A review of concept, significance and research opportunities. *Journal of African Studies and Development*, 8(1), 1-12.
- Reich, C. ve Berman, J. (2015). Do Financial Literacy Classes Help? An Experimental Assessment in a Low-Income Population. *Journal of Social Service Research*, 41, 193-203.
- Remund, D. (2010). Financial Literacy Explicated: The Case for a Clearer Definition in an Increasingly Complex Economy. *The Journal of Consumer Affairs*, 276-295.
- Rosacker, K., Ragothaman, S. ve Gillispie, M. (2009). Financial Literacy of Freshmen Business School Students. *College Students Journal*, 43(2), 391-399.
- Rosacker, K. M. ve Rosacker, R. E. (2016). An exploratory study of financial literacy training for accounting and business majors. *The International Journal of Management Education*, 14(1), 1-7.
- Sabri, M. ve Hira, T. (2011,). A Conceptual Model of Perceived Financial Well-Being: Early Childhood Consumer Experience, Financial Socialization, and Financial Knowledge Pathways. *A Conceptual Model of Perceived Financial Well-Being: Early Childhood Consumer Experience, Financial Socialization, and Financial Knowledge Pathways*. Ames, Iowa, USA: Proquest LLC.
- Sarıgül, H. (2014, Ekim). A Survey of Financial Literacy Among University Students. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 207-224.
- Schagen, S. ve Lines, A. (1996). *Financial Literacy in Adult Life*. Berkshire: National Foundation for Educational Research.
- Schmeiser, M. ve Seligman, J. (2013). Using the Right Yardstick: Assessing Financial Literacy Measures by Way of Financial Well-Being. *The Journal of Consumer Affairs*, 47(2), 243-262.
- Schumacker, R. ve Lomax, R. (2010). *A Beginner's Guide to Structural Equation Modeling: Third Edition*. Manhaw, New Jersey: Psychology Press.
- Schwarzer, R. ve Jerusalem, M. (1995,). Generalized self-efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright ve M. Johnston (Eds.), *Measures in health psychology: A user's portfolio. Causal and control beliefs*, 35-37. Windsor, , England: NFER-Nelson.
- Schwella, E. ve Van Nieuwenhuyzen, B. (2014). Measuring financial literacy: Developing and testing a measurement instrument with a selected group of South African military officers. *Africa Education Review*, 11(3), 365-385.
- Sevim, N., Temizel, F. ve Sayılır, Ö. (2012). The effects of financial literacy on the borrowing behaviour of Turkish financial consumers. *International Journal of Consumer Studies*(36), 573-579.
- Seyedian, M. ve Yi, T. (2011). Improving Financial Literacy of College Students: A Cross-Sectional Analysis. *College Student Journal*, 45(1), 177-189.

- Sezer, D. ve Demir, S. (2015, Nisan). Yatırımcıların Finansal Okuryazarlık ve Bilişsel Yetenek Düzeylerinin Psikolojik Yanılsamalar ile İlişkisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*(66), 69-88.
- Shambare, R. ve Rugimbana, R. (2012, Temmuz/Ağustos). Financial Literacy Among the Educated: An Exploratory Study of Selected University Students in South Africa. *Thunderbird International Business Review*, 54(4), 581-590.
- Sherraden, M. (2013). Building blocks of financial capability. *Financial education and capability: Research, education, policy, and practice*, 3-43.
- Smith, C. ve Barboza, G. (2014). The Role of Trans-Generational Financial Knowledge and Self-Reported Financial Literacy on Borrowing Practices and Debt Accumulation of College Students. *Journal of Personal Finance*, 13(2), 28-50.
- Sohn, S.-H., Joo, S.-H., Grable, J., Lee, S. ve Kim, M. (2012). Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth . *Journal of Adolescence*, 35, 969-980.
- Spiranec, S., Zorica, M. ve Smoncic, G. (2012). Libraries and Financial Literacy: Perspectives From Emerging Markets. *Journal of Business & Finance Librarianship*, 17(3), 262-278.
- SPK. (2015). *2015 Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması*. Ankara: Sermaye Piyasası Kurulu.
- Steen, A. ve MacKenzie, D. (2013). Financial Stress, Financial Literacy, Counselling and the Risk of Homelessness. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 7(3), 31-48.
- Taft, M., Hosein, Z., Mehrizi, S. ve Roshan, A. (2013). The Relation between Financial Literacy, Financial Wellbeing and Financial Concerns. *International Journal of Business and Management*, 8(11), 63-75.
- TEB ve Boğaziçi Üniversitesi. (2014). *Türkiye'de Finansal Erişim ve Okuryazarlık*. İstanbul: TEB Aile Akademisi.
- Temizel, F. ve Bayram, F. (2011). Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 12(1), 73-86.
- Tennyson, S. ve Nguyen, C. (2001). State Curriculum Mandates and Student Knowledge of Personal Finance. *The Journal of Consumer Affairs*, 35(21), 241-262.
- Uysal , M., Öztürk, H. ve Döş, İ. (2013). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Valentine, G. ve Khayum, M. (2005). Financial Literacy Skills of Students in Urban and Rural High Schools. *Delta Pi Epsilon Journal*, 47(1), 1-10.
- Van Rooij, M., Lusardi, A. ve Alessie, R. (2011a). Financial literacy and retirement planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology*, 32, 593-608.
- Van Rooij, M., Lusardi, A. ve Alessie, R. (2011b). Financial Literacy and Stock Market Participation. *Journal of Financial Economics*, 101, 449-472.

- Vitt, L., Anderson, C., Kent, J., Lyter, D., Siegenthaler, J. ve Ward, J. (2000). *Personal Finance and the Rush to Competence: Financial Literacy Education in the U.S.* Middleburg, Virginia: Institute for Socio-Financial Studies.
- Wagland , S. ve Taylor, S. (2009). When It Comes to Financial Literacy, Is Gender Really an Issue? *The Australasian Accounting Business & Finance Journal* , 3(1), 13-25.
- Williams, F. I. (1983). Money income, no money income, and satisfaction as determinants of perceived adequacy of income. Paper presented at the perceived economic wellbeing symposium, Urbana.
- Williams, T. (2007, April). Empowerment of Whom and for What? Financial Literacy Education and the New Regulation of Consumer Financial Services. *Law & Policy*, 29(2), 226-256.
- Worthington, A. (2006). Predicting financial literacy in Australia. *Financial Services Review*, 15, 59-79.
- Wright, T. (2016). Comparing the Financial Literacy of Public School, Christian School, and Homeschooled Students. *Journal of Research on Christian Education*, 25(1), 56-75.

ÖZGEÇMİŞ

Yunus Kılıç 1987 yılında Gaziantep'te doğmuştur. Lise eğitimini 2005 yılında Gaziantep Anadolu Lisesi'nde tamamlamıştır. 2009 yılında, Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İngilizce İşletme Bölümü'nden mezun olmuştur. Ayrıca 2009 yılında, Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, Dış Ticaret Bölümü'nü bitirmiştir. 2011 yılı Ağustos ayında, "Finansal Başarısızlık Tahmininde Veri Madenciliğinin Kullanılması: İMKB'de Bir Uygulama" isimli tez çalışması ile Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD'da yüksek lisans eğitimini tamamlamıştır. 2011 yılı Eylül ayında, Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme ABD'da doktora eğitimine başlamıştır. 2012 yılında Anadolu Üniversitesi, Açık Öğretim Fakültesi, İktisat Bölümü'nden mezun olarak ikinci lisans eğitimini tamamlamıştır. Yunus Kılıç ileri düzeyde İngilizce ve orta düzeyde İtalyanca bilmektedir. 2009 yılı Kasım ayından itibaren Gaziantep Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.

VITAE

Yunus Kılıç was born in 1987 in Gaziantep. He graduated from Gaziantep Anatolian High School in 2005. He completed his major in Business Administration (English-medium) at Dokuz Eylül University in 2009. He also graduated from Anadolu University, Open Education Faculty, Foreign Trade Department in 2009. He obtained his MA from Gaziantep University, Institute of Social Sciences, Department of Business Administration with the thesis titled "Financial Failure Prediction Using Data Mining: An Application In Istanbul Stock Exchange". He started his PhD studies in 2011 at Gaziantep University, Institute of Social Sciences, Department of Business Administration. He acquired his second BA from Anadolu University, Open Education Faculty, Department of Economy in 2012. Yunus Kılıç has advanced English and intermediate Italian skills. He has been working as an RA at Gaziantep University, Faculty of Economics and Administrative Sciences since November 2009.

EKLER

Ek 1. Finansal Okuryazarlık Ölçeği

<p>1. Aşağıdaki gruplardan hangisi birkaç yıl süren yüksek enflasyon dönemlerinde en fazla sorunu yaşayacaktır?</p> <p>a) Emeklilik için birikim yapan ve çalışmakta olan yaşlı çiftler b) Sabit emeklilik maaşıyla geçinen yaşlı insanlar c) Çocuğu olmayan ve çalışan genç çiftler d) Çocuğu olan ve çalışan genç çiftler</p>
<p>2. KDV (Katma Değer Vergisi) ile ilgili aşağıdakilerden hangisi doğrudur?</p> <p>a) Türkiye’de genel olarak (birçok üründe) KDV oranı % 6’dır. b) Devlet KDV’yi maaşımızdan keser. c) Eğer geliriniz düşükse KDV ödemek zorunda değilsinizdir. d) KDV, ürün fiyatlarının daha yüksek olmasına neden olur.</p>
<p>3. Ayşegül, üniversite harcamaları için 6.000 TL biriktirmiştir ve gelecek yıl üniversiteye gitmeyi planlamaktadır. Ayşegül, biriktirdiği parayı en doğru şekilde nasıl muhafaza edebilir?</p> <p>a) Evde, yastık altında tutarak b) Kurumsal firmaların tahvillerine yatırım yaparak c) Hisse senedi yatırımı yaparak d) Vadeli bir mevduat hesabına yatırarak</p>
<p>4. Enflasyonun hızlı arttığı bir dönemde, aşağıdakilerden hangisi bir ailenin birikimlerini en iyi şekilde koruyacak yatırım aracıdır?</p> <p>a) 10 yıl vadeli bir şirket tahvili b) 25 yıl vadeli bir şirket tahvili c) Vadeli mevduat hesabı d) Sabit ödemeli bir konut kredisi</p>
<p>5. Hangi durumda gelecekteki kazancınızla geri ödemek üzere bugünden borç almak finansal açıdan daha faydalıdır?</p> <p>a) Yeni bir araba satın almaya ihtiyacınız olduğunda b) Bir haftalık bir tatile ihtiyacınız olduğunda c) Beğendiğiniz bazı kıyafetlerde indirim olduğunda d) Kredi faiz oranı, faizdeki paranızın getiri oranından yüksek olduğunda</p>
<p>6. Maaş/Ücret bordrosundaki brüt tutar, kişinin eline geçen net tutardan daha fazladır. Seçeneklerden hangisi brüt tutar ile net tutar arasındaki farkı açıklayan kesintilerdir?</p> <p>a) Sosyal güvenlik kesintisi b) Gelir vergisi, emlak vergisi ve sosyal güvenlik kesintisi c) Gelir vergisi ve sosyal güvenlik kesintisi d) Gelir vergisi, KDV ve sosyal güvenlik kesintisi</p>
<p>7. Özel sektörde çalışan bir işçiye emekli olduğunda firma tarafından ödenen tutara ne isim verilir?</p> <p>a) Kıdem tazminatı b) Emeklilik maaşı c) Sosyal güvenlik d) Kira ve kar payı geliri</p>
<p>8. Hatice ve Umut, birikimlerini aşağıdaki seçeneklerden birinde değerlendirmiş olsun. Seçeneklerden hangisi bu birikime acil ihtiyaçları olduğunda en fazla kayba neden olacaktır?</p> <p>a) Bir ev için ön ödeme yapmış olmak b) Vadesiz hesaba yatırmış olmak c) Hisse senedi yatırımı yapmış olmak d) Vadeli hesaba yatırmış olmak</p>
<p>9. Erhan, aylık 2.000 TL kazanan bir bankacıdır. Erhan’ın aylık 900 TL kira gideri, 150 TL mutfak masrafı, 250 TL ulaşım gideri, 100 TL kıyafet gideri vardır. Ayrıca Erhan, dışarıda yediği yemeklere aylık 200 TL harcamakta ve bunun haricinde 250 TL de diğer giderleri mevcuttur. Bu durumda Erhan’ın 600 TL biriktirmesi için kaç ay gerekmektedir?</p> <p>a) 3 ay b) 4 ay c) 1 ay d) 2 ay</p>

10. Melek ve Mehmet yeni doğan bebekleri için bir kenara para koymuşlar ve bu parayı bebeğin eğitiminde kullanmayı düşünmektedirler. Aşağıdakilerden hangisi, bebek 18 yaşına geldiğinde, **en yüksek getiriyi sağlama potansiyeline** sahip olan alternatiftir?

- a) Vadesiz hesap
- b) Hisse senetleri
- c) Devlet tahvili
- d) Vadeli hesap

11. Ezgi, 18 yaşında, birkaç değerli eşyası olan ve kredi geçmişi bulunmayan, liseden yeni mezun olmuş bir gençtir. Kredi kartı almak için bankaya başvuru yapmıştır. Banka Ezgi'ye bir kredi kartı vermiştir. Bu durumda, aşağıdaki seçeneklerden hangisi **bankanın riskini** azaltacak en doğru yöntemdir?

- a) Banka, Ezgi'nin kredi kartı borcunu geri ödeyemeyeceği durumlar için Ezgi'nin ailesinin evini teminat göstermelidir.
- b) Banka kredi kartını vermek için Ezgi'nin annesinin ve babasının imzasını almalıdır.
- c) Banka, Ezgi'ye daha yaşlı kredi kartı müşterilerine uyguladığı faiz oranının iki katını uygulamalıdır.
- d) Banka, Ezgi'ye düşük limitli bir kart verip Ezgi'nin bu hesabını nasıl idare ettiğini görmelidir.

12. Burak, yılda 10.000 TL kazandığı bir işte çalışmaktadır. Bir sonraki yıl işini değiştirmiş ve yılda 20.000 TL kazanacağı bir işe geçmiştir. Bu durumda yeni işinde ödeyeceği gelir vergisi ile ilgili hangisi **doğrudur?**

- a) Bir önceki işinde ödediğinin en az iki misli kadar
- b) Bir önceki işinde ödediğinden biraz fazla
- c) Bir önceki işinde ödediğiyle aynı
- d) Bir önceki işinde ödediğinden daha az

13. Aşağıdakilerden hangisi 20-35 yaşlarındaki çoğu insanın **öncelikli gelir kaynaklarını** en iyi şekilde göstermektedir?

- a) Kar payı ve faiz gelirleri
- b) Maaş ve ücretler
- c) İşletme karları
- d) Kira gelirleri

14. Zeynep ve Bilge aynı yaşadadır. Bilge 25 yaşından itibaren her yıl 2.000 TL, Zeynep ise 50 yaşından itibaren her yıl 4.000 TL bankaya **faize para yatırıyor**. 75 yaşına geldiklerinde hangisinin hesabında **daha fazla parası** vardır?

- a) Eşit miktarda paraları vardır.
- b) Zeynep'in hesabında. Çünkü her yıl daha fazla miktarda birikim yapmıştır.
- c) Bilge'nin hesabında. Çünkü daha fazla miktarda birikim yapmıştır.
- d) Bilge'nin hesabında. Çünkü parası daha uzun süre bileşik faizde artmıştır.

15. Çalışmayan birçok genç, aileleri üzerinden sağlık güvencesinden yararlanmaktadır. Aşağıdakilerden hangisi sağlık güvencesi kapsamı açısından **doğrudur?**

- a) Tüm kız ve erkek çocukları yaşlarına bağlı olmaksızın evlenene kadar ailesinin sağlık güvencesinden faydalanabilir.
- b) Eğer anne ve babanız işsiz kalırlarsa, yaşıma bağlı olmaksızın sağlık güvenceniz sona erer.
- c) Gençlerin sağlık güvencesine ihtiyaçları yoktur. Çünkü onlar çok sağlıklıdır.
- d) Yaşıma bağlı olmaksızın ailenizle aynı evde yaşadığınız sürece ailenizin sağlık güvencesinden faydalanabilirsiniz.

16. Emre ve Serkan aynı şirketin finans departmanında çalışan ve aynı maaşı alan iki personeldir. Emre, boş zamanlarını işle ilgili bilgisayar yeteneklerini geliştirmekle değerlendirmektedir. Serkan ise boş zamanlarında sosyal çevresini genişletmekte ve spor salonuna gitmektedir. 5 yıl sonra aşağıdaki durumlardan hangisi **daha olasıdır?**

- a) Serkan daha sosyal olduğu için daha çok kazanacaktır.
- b) Emre işten çıkarılacağı için Serkan daha fazla kazanacaktır.
- c) Şirketi için daha değerli olacağından Emre daha fazla kazanacaktır.
- d) Emre ve Serkan eşit kazanmaya devam edeceklerdir.

17. Kredi kartınız çalınırsa ve kartınızdan 3.000 TL tutarında para harcanırsa, kart sahibi olarak bankaya yapacağımız bildirimden önceki 24 saat içinde gerçekleşen hukuka aykırı kullanımdan doğan zararlardan **ne miktarda siz sorumlusunuzdur?**

- a) Zararın yarısından sorumlusunuzdur.
- b) Zararın tamamından sorumlusunuzdur.
- c) Zararın çok az kısmından sorumlusunuzdur.
- d) Hiç sorumluluğunuz yoktur.

18. Bankamatik kartlarıyla ilgili olarak aşağıdakilerden hangisi **yanlıştır?**

- a) ATM'lerden genellikle 24 saat boyunca para çekebilirsiniz.

<p>b) Hesabınızda ne kadar para olduğunu genellikle ATM'lerden öğrenebilirsiniz.</p> <p>c) Dünyanın her yerinden ATM'lerden komisyonsuz (ücretsiz) para çekebilirsiniz.</p> <p>d) ATM kartına sahip olmanız için bir banka hesabınızın olması zorunludur.</p>
<p>19. Mert doğup büyüdüğü Gaziantep ilinde özel sektörde çalışmaktadır. Mert'in çalışmış olduğu sektörde Van ilinde yüksek devlet teşvikleri uygulanmaktadır. Bu durumun Mert'in işi üzerinde nasıl bir etkisi olabilir?</p> <p>a) Devlet teşvikleri, Gaziantep'te daha fazla yatırım yapılmasına neden olacağından Mert'in maaşı artabilir.</p> <p>b) Devlet teşviklerinin Mert'in mevcut maaşı üzerinde pozitif etkisi olur.</p> <p>c) Mert'in firması Van'a taşınmayı düşünebileceği için Mert işsiz kalabilir.</p> <p>d) Gaziantep'teki düşük teşvikleri dengelemek için Mert'in maaşına patronu zam yapabilir.</p>
<p>20. Bir trafik kazası geçirdiğinizde, hatalı olan sizseniz hangi tür araç sigortası sizin aracınızın hasarını karşılar?</p> <p>a) Sizin hayat sigortanız</p> <p>b) Karşıdaki aracın kaskosu</p> <p>c) Sizin trafik sigortanız</p> <p>d) Sizin kaskonuz</p>
<p>21. Seyhan ve Fatih aynı şirkette çalışan, iyi kredi notuna sahip olan ve aynı maaşı alan iki çalışandır. Seyhan yurtdışı tatili için bankadan 6.000 TL kredi çekmiştir. Fatih ise araba almak için bankadan 6.000 TL kredi çekmiştir. Kredi maliyeti hangisi için daha fazla olacaktır?</p> <p>a) Fatih daha az ödeyecektir. Çünkü alınan araba kredi için bir teminattır.</p> <p>b) İkisi de eşit tutar ödeyecektir. Çünkü faiz oranları her ikisi için de aynıdır.</p> <p>c) Seyhan daha az ödeyecektir. Çünkü tatil daha az riskli bir aktivitedir.</p> <p>d) İkisi de eşit tutar ödeyecektir. Çünkü hemen hemen aynı finansal altyapıya sahiptirler.</p>
<p>22. Diğer faktörler sabit tutulduğunda, 4 yıllık bir üniversiteden yeni mezun olmuş birisinin maaşı liseden yeni mezun olmuş birisine göre genelde nasıl bir farklılık gösterecektir?</p> <p>a) Üniversite mezunu yaklaşık 10 kat daha fazla maaş alır.</p> <p>b) İkisinin maaşları hemen hemen aynı olur.</p> <p>c) Üniversite mezunu yaklaşık %10 daha fazla maaş alır.</p> <p>d) Üniversite mezunu yaklaşık %40 daha fazla maaş alır.</p>
<p>23. Türkiye'de bir takım tasarruf ve yatırım araçları devlet güvencesindedir. Aşağıdakilerden hangisi bu kapsamda değildir?</p> <p>a) Özel sektör tahvili</p> <p>b) Devlet tahvili</p> <p>c) Hazine bonusu</p> <p>d) 100 bin TL'ye kadar bankadaki paranız</p>
<p>24. Eğer aşağıdaki kişilerden hepsinin eşit tutarda aylık geliri varsa, hangisinin daha fazla hayat sigortasına ihtiyacı vardır?</p> <p>a) Kendisi ve karısı emekli olan yaşlı bir adam</p> <p>b) Çocukları olmayan genç evli bir adam</p> <p>c) İki çocuğu olan genç ve dul bir bayan</p> <p>d) Çocuğu olmayan bekar bir bayan</p>
<p>25. Aşağıdakilerden hangisi harcama alternatifi olarak kullanılamaz?</p> <p>a) Bankamatik kartı</p> <p>b) Mevduat sertifikası</p> <p>c) Nakit</p> <p>d) Kredi kartı</p>
<p>26. Bir yıl boyunca kredi kartlarından her ay aynı harcamayı yapan aşağıdaki kredi kartı kullanıcılarından hangisi daha fazla faiz ödemesi yapar?</p> <p>a) Her ay en azından kredi kartı borcunun asgari tutarını ödeyen ve parası olduğunda daha fazlasını da ödeyen Murat</p> <p>b) Genel olarak borcunun tamamını ödeyen ve ara sıra parası olmadığına asgari tutarı ödeyen Buket</p> <p>c) Kredi kartı ekstresi gelir gelmez kredi kartı borcunun tamamını ödeyen Zafer</p> <p>d) Her ay kredi kartı borcunun sadece asgari tutarını ödeyen Okan</p>
<p>27. Aşağıdakilerden hangisi doğrudur?</p> <p>a) Bankalar kredi geçmişinizi birbirleriyle paylaşırlar ve muhtemelen ödemediğiniz taksitiniz varsa bilirler.</p> <p>b) Bir bankanın başka bir bankaya olan borcunuzu bilmesi pek mümkün değildir.</p> <p>c) Bir bankaya ödemediğiniz kredi taksitleri başka bir bankaya kredi için başvurduğunuzda dikkate alınmayacaktır.</p>

d) 2 yıldır ödemediğiniz bir kredi taksitiniz varsa, bu durum size bir bankanın kredi verme kararını etkilemeyecektir.			
28. Yiğit üniversite eğitimi için 20.000 TL kredi çekmiştir. Aşağıdaki durumlardan hangisi Yiğit'in kredi maliyetini düşürmeyecektir?			
a) Yiğit'in devlet üniversitesine ya da özel (vakıf) üniversiteye gitmesi			
b) Yiğit'in annesinin ve babasının da kredi için imza atmaları (kefil olmaları)			
c) Yiğit'in ailesinin kredi için bir varlıklarını ipotek göstermesi			
d) Kredinin devlet tarafından sigortalanması			
29. Bankada vadeli bir hesabınız varsa, aşağıdakilerden hangisi bu hesaptan elde edeceğiniz faiz geliriyle ilgili olarak doğrudur?			
a) Vadeli hesaptan elde edilen faiz geliri vergilendirilmez.			
b) Vadeli hesabınızdan elde edilen gelirden BSMV (Banka Sigorta Muamele Vergisi: bir tür gelir vergisi) ödenir.			
c) Vadeli hesabınızdan elde edilen gelirden KDV ödenir.			
d) 18 yaşına gelene kadar faiz kazancı elde edemezsiniz.			
30. Cinsiyetiniz?	<input type="checkbox"/> Erkek	<input type="checkbox"/> Kadın	
31. Yaşınız?		
32. Nerede ikamet ediyorsunuz?	<input type="checkbox"/> Ailemin/Akrabalarımın evinde	<input type="checkbox"/> Öğrenci evinde	<input type="checkbox"/> Yurttan
33. Yüksek lisans veya doktora yapmak istiyor musunuz?	<input type="checkbox"/> Evet	<input type="checkbox"/> Hayır	
34. Ailenizin aylık geliri yaklaşık olarak ne kadardır?	<input type="checkbox"/> Ailemin geliri yok/Sağ değil	<input type="checkbox"/> 1500 TL'den az	<input type="checkbox"/> 1501-3000 TL arası
	<input type="checkbox"/> 3001-4500 TL arası	<input type="checkbox"/> 4501-6000 TL arası	<input type="checkbox"/> 6001 TL veya üzeri
35. Babanızın eğitim durumu nedir?	<input type="checkbox"/> Okuryazar değil	<input type="checkbox"/> Okuryazar	<input type="checkbox"/> İlköğretim
	<input type="checkbox"/> Lise	<input type="checkbox"/> Üniversite	<input type="checkbox"/> Lisansüstü (Yüksek lisans, doktora)
36. Annenizin eğitim durumu nedir?	<input type="checkbox"/> Okuryazar değil	<input type="checkbox"/> Okuryazar	<input type="checkbox"/> İlköğretim
	<input type="checkbox"/> Lise	<input type="checkbox"/> Üniversite	<input type="checkbox"/> Lisansüstü (Yüksek lisans, doktora)
37. Liseyi okumuş olduğunuz coğrafi bölge neresidir?	<input type="checkbox"/> Marmara	<input type="checkbox"/> Ege	<input type="checkbox"/> Doğu Anadolu
	<input type="checkbox"/> İç Anadolu	<input type="checkbox"/> Akdeniz	<input type="checkbox"/> Güneydoğu Anadolu
			<input type="checkbox"/> Karadeniz
			<input type="checkbox"/> Yurtdışı
38. Kaç tane kredi kartı kullanıyorsunuz?	<input type="checkbox"/> Hiç	<input type="checkbox"/> 1	<input type="checkbox"/> 2
		<input type="checkbox"/> 3	<input type="checkbox"/> 4
			<input type="checkbox"/> 5 veya üzeri
39. Kredi kartı borcunuzu hangi sıklıkla geç ödüyorsunuz?	<input type="checkbox"/> Kredi kartım yok	<input type="checkbox"/> Asla	<input type="checkbox"/> Kredi kartı aldığımdayan beri bir ya da iki kez
	<input type="checkbox"/> Yılda bir ya da iki kez	<input type="checkbox"/> Yılda iki defadan daha fazla	
40. Bankada adımıza açılmış bir hesabımız var mı?	<input type="checkbox"/> Evet	<input type="checkbox"/> Hayır	
41. Genel not ortalamanız kaçtır?	<input type="checkbox"/> 1.00'den az	<input type="checkbox"/> 1.01-1.50	<input type="checkbox"/> 1.51-2.00
	<input type="checkbox"/> 2.51-3.00	<input type="checkbox"/> 3.01-3.50	<input type="checkbox"/> 3.51-4.00
42. Çalışma durumunuz nasıl ifade edersiniz?	<input type="checkbox"/> Çalışmıyorum.	<input type="checkbox"/> Yarı zamanlı bir işte çalışıyorum.	
	<input type="checkbox"/> Tam zamanlı bir işte çalışıyorum.		
43. Gazetelerin (internette) ekonomi/finans sayfalarını okur musunuz?	<input type="checkbox"/> Evet	<input type="checkbox"/> Hayır	
44. Ekonomi ve finans haberlerini TV'den takip eder misiniz?	<input type="checkbox"/> Evet	<input type="checkbox"/> Hayır	
45. Herhangi bir birikiminiz var mı?	<input type="checkbox"/> Var	<input type="checkbox"/> Yok	

Ek 2. Finansal Öz Yetkinlik Ölçeği

Aşağıdaki ifadeler sizin için ne derecede doğrudur?				
	Doğru değil	Nadiren doğru	Kısmen doğru	Tamamen doğru
1. Beklenmedik giderler ortaya çıktığından bütçemi yönetmede zorlanırım.				
2. Para biriktirmek benim için zordur.				
3. Beklenmedik giderler ortaya çıktığında, kredi veya borç almak zorunda kalırım.				
4. Finansal bir zorlukla karşılaştığımda, çözüm bulmakta zorlanırım.				
5. Bütçemi yönetmek konusunda kendime güvenim azdır.				
6. Paramın zamanından önce bitmesinden endişe duyarım.				

Ek 3. Finansal Sosyalizasyon Ölçeği

Lütfen aşağıdaki ifadeleri sizi etkileme düzeyine göre 1 ile 7 arasında derecelendiriniz.							
	1: Hiç etkilememektedir			→		7: Çok etkilemektedir	
	1	2	3	4	5	6	7
1. Üniversite yıllarınızda, para yönetimi konusunda aileniz sizi ne kadar etkilemektedir?							
2. Üniversite yıllarınızda, para yönetimi konusunda arkadaşlarınız sizi ne kadar etkilemektedir?							
3. Üniversite yıllarınızda, para yönetimi konusunda aldığımız eğitim sizi ne kadar etkilemektedir?							
4. Üniversite yıllarınızda, para yönetimi konusunda medya sizi ne kadar etkilemektedir?							
5. Üniversite yıllarınızda, para yönetimi konusunda dini inançlarınız sizi ne kadar etkilemektedir?							

Ek 4. Finansal Refah Ölçeği

1. Mevcut maddi durumunuz hakkında ne düzeyde stresli olduğunuzu 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Stressiz			Az stresli			Stresli			Aşırı stresli

2. Mevcut finansal durumunuzdan ne kadar memnun olduğunuzu 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Hiç memnun değilim			Büyük ölçüde memnun değilim			Oldukça memnunum			Çok memnunum

3. Mevcut finansal durumunuz hakkında ne hissettiğinizi 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Bunalmış hissediyorum			Biraz endişeleniyorum			Çok da endişelenmiyorum			Tamamen rahat hissediyorum

4. Aylık giderlerinizi karşılamak konusunda ne sıklıkta endişelendiğinizi 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Hiç endişelenmiyorum			Nadiren endişeleniyorum			Bazen endişeleniyorum			Her zaman endişeleniyorum

5. 500 TL tutarında beklenmedik bir ödeme ortaya çıktığında, bu tutarı karşılayacak parayı kısa bir süre içerisinde bulma konusunda kendinize ne kadar güvendiğinizi 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Hiç güvenmiyorum			Çok az güveniyorum			Bir miktar güveniyorum			Çok güveniyorum

6. Sinemaya gitmek ya da dışarıda yemek yemek gibi bir aktivite yapmak istiyorsunuz fakat paranız olmadığı için yapamıyorsunuz. Böyle bir durumla ne sıklıkta karşılaştığınızı 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Hiçbir zaman			Nadiren			Bazen			Her zaman

7. Geçim sıkıntısı yaşamamanın ne sıklıkta başınıza gelen bir durum olduğunu 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Hiçbir zaman			Nadiren			Bazen			Her zaman

8. Maddi durumunuz konusunda genel olarak ne düzeyde stresli olduğunuzu 1 ile 10 arasında bir rakam işaretleyerek belirtiniz.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
↑			↑			↑			↑
Stressiz			Az stresli			Stresli			Aşırı stresli

Ek.5. Para Yönetimi Grubu Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
Para Yönetimi	Soru 1	0,103
	Soru 7	0,135
	Soru 15	0,065
	Soru 20	0,096
	Soru 24	0,081

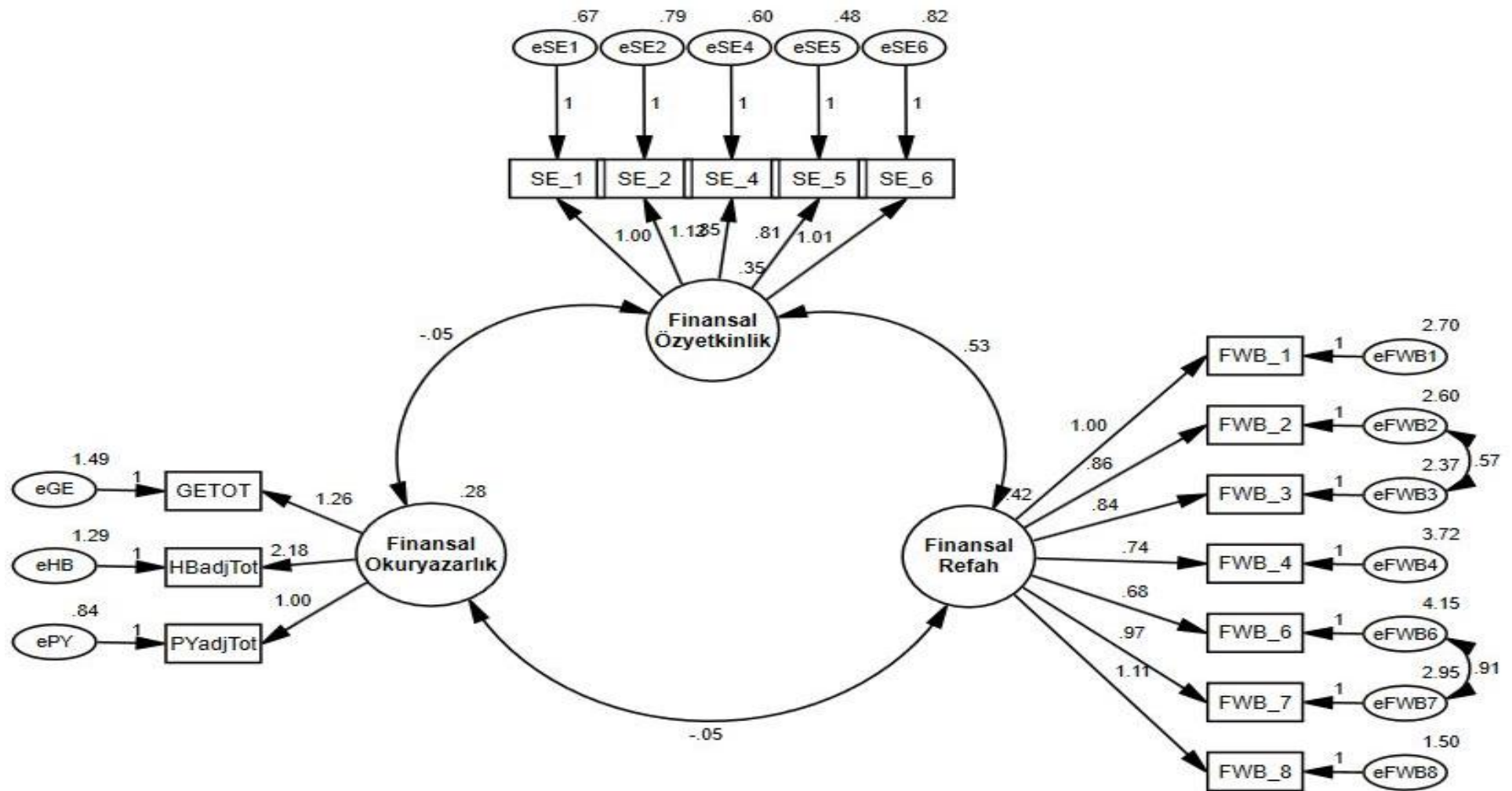
Ek.6. Harcama ve Borçlanma Grubu Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonları

Faktör	Madde No	Düzeltilmiş Madde Toplam Korelasyonu
Harcama ve Borçlanma	Soru 5	0,029
	Soru 11	0,240
	Soru 17	-0,081
	Soru 18	0,211
	Soru 21	0,194
	Soru 25	0,171
	Soru 26	0,317
	Soru 27	0,267
	Soru 28	0,268

Ek.7. Değişkenlere Ait Faktör Analizleri

Ölçek Soruları	Faktör		
	1	2	3
Finansal refah-Soru 8	.851		
Finansal refah-Soru 2	.769		
Finansal refah-Soru 3	.767		
Finansal refah-Soru 7	.756		
Finansal refah-Soru 1	.708		
Finansal refah-Soru 4	.530		
Finansal refah-Soru 6	.527		
Finansal refah-Soru 5	.303		
Finansal öz yetkinlik-Soru 2		.661	
Finansal öz yetkinlik-Soru 5		.596	
Finansal öz yetkinlik-Soru 1		.592	
Finansal öz yetkinlik-Soru 4		.516	
Finansal öz yetkinlik-Soru 6		.494	
Finansal öz yetkinlik-Soru 3		.393	
Harcama ve borçlanma-Toplam skor			.706
Para yönetimi-Toplam skor			.498
Gelir-Toplam skor			.483

Ek.8. Doğrulayıcı Faktör Analizi



Ek.9. Yapısal Eşitlik Modeli

